

UNIVERZITA KARLOVA

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra jihoslovanských a balkanistických studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kristýna Avramovič

Lidské vlastnosti v srbských frazeologických přirovnáních

Human characteristics in Serbian Similes

Vedoucí práce:	Mgr. Helena Stranjik, Ph.D.
Studijní program:	Filologie (B7310)
Studijní obor:	Jihovýchodoevropská studia (JV)

Praha
2020

Poděkování

Mé poděkování patří především vedoucí bakalářské práce Mgr. Heleně Stranjik, Ph.D., za poskytnuté metodické a cenné rady, trpělivost a čas, který strávila nad mou prací. Dále bych chtěla poděkovat své rodině za podporu, kterou mi poskytovali nejen při psaní této bakalářské práce, ale po celou dobu mého studia a za pomoc při získání potřebných informací a podkladů, přátelům a také všem srbským respondentům, kteří věnovali svůj čas vyplnění dotazníkové ankety.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na toto téma vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne

.....

Kristýna Avramovič

NÁZEV:

Lidské vlastnosti v srbských frazeologických přirovnáních

AUTOR:

Kristýna Avramovič

KATEDRA:

Katedra jihoslovanských a balkanistických studií

VEDOUCÍ PRÁCE:

Mgr. Helena Stranjik, Ph.D.

ABSTRAKT:

Práce pojednává o srbské frazeologii, konkrétněji o průzkumu znalosti a používání vybraných srbských frazeologických přirovnání popisujících lidské psychické a fyzické vlastnosti. Podává teoretický popis frazémů jako specifických jazykových jednotek, z nichž se podrobněji zaměřuje na frazeologická přirovnání. Na základě dotazníkové ankety mezi rodilými mluvčími žijícími na území Srbska (primárně ve městech Bělehrad a Čačak) se dále zabývá průzkumem znalosti a míry užívání některých srbských frazeologických přirovnání, zachycených v srbských a srbochorvatských frazeologických slovnících a korpusech, jejich kulturním pozadím a motivací.

KLÍČOVÁ SLOVA:

srbský jazyk, frazeologie, přirovnání, lidské vlastnosti, anketa

TITLE:

Human characteristics in Serbian Similes

AUTHOR:

Kristýna Avramovič

DEPARTMENT:

Department of South Slavic and Balkan Studies

SUPERVISOR:

Mgr. Helena Stranjik, Ph.D.

ABSTRACT:

This thesis take care about Serbian phraseology, more specifically about research in knowledge and useage picked Serbian phraseologic comparison describing physical and psychological of person. It's bringing theoretical description of phrasems as specifical units of language, that is particularly focused on phraseological comparsion. On base of answer sheets between native speakers living on Serbian area (primary in cities of Cacak and Belgrade) is build the research of knowing and measure of useage of some Serbian phraseologic comparsion, intercepted in Serbian and serbiacroatia phraseologic dictionaries and bases, theirs cultural backgrounds and motivations.

KEYWORDS:

Serbian language, Phraseology, Similes, human characteristics, Questionnaire

OBSAH

Seznam zkratk	8
Úvod	9
1. Frazeologie, idiomatika (IF)	11
1.2 Frazém, frazeologismus, frazeologická jednotka a idiom	12
1.3 Definice frazému	13
1.4 Dělení frazémů	17
1.5 Srovnávací frazémy	18
1.5.1 <i>Strukturní aspekt srovnávacích frazémů</i>	19
1.5.2 <i>Paradigmatický aspekt srovnávacích frazémů</i>	21
1.5.3 <i>Sémantický aspekt srovnávacích frazémů</i>	22
2. Vývoj frazeologie jako samostatné lingvistické disciplíny	23
2.1 Česká frazeologie	23
2.2 Chorvatská frazeologie	24
2.3 Srbská frazeologie	25
2.4 Frazeologické slovníky	26
3. Praktická část	28
3.1 Koncepce a struktura dotazníkové ankety	29
3.2 Vzorek respondentů	30
3.3 Vyhodnocení dotazníkové ankety	32
3.3.1 <i>Vzteklý jako</i>	32
3.3.2 <i>Bystrý jako</i>	34
3.3.3 <i>Pevný jako</i>	37
3.3.4 <i>Tlustý jako</i>	39
3.3.5 <i>Dobry jako</i>	42
3.3.6 <i>Hořký jako</i>	45
3.3.7 <i>Chladný jako</i>	48
3.3.8 <i>Jasný jako</i>	51
3.3.9 <i>Křivý jako</i>	53
3.3.10 <i>Lehký jako</i>	56
3.3.11 <i>Líný jako</i>	59
3.3.12 <i>Naštvaný jako</i>	62
3.3.13 <i>Pilný jako</i>	64
3.3.14 <i>Špinavý jako</i>	66

3.3.15 <i>Pracovitý jako</i>	69
3.3.16 <i>Ošklivý jako</i>	72
3.3.17 <i>Starý jako</i>	75
3.3.18 <i>Tvrdohlavý jako</i>	78
3.3.19 <i>Vystrašený jako</i>	81
3.3.20 <i>Zdravý jako</i>	83
3.4 Shrnutí zjištění praktické části	85
Závěr	90
Seznam odborné literatury	92
Přílohy	95

Seznam zkratek

aj. – a jiný; a jiné; a jiní

atd. – a tak dále

apod. – a podobně

č. – číslo

et al. – a jiní

GDPR – General Data Protection Regulation¹

hanl. – hanlivě

IF – idiomatika a frazeologie

mj. – mimo jiné

MS – Matice srbská

např. – například

pol. – polovina

popř. – popřípadě

překl. – překlad

příp. – případně

r. – rok

resp. – respektive

řec. – řecký; řecky

s. – strana

SANU – Srbská akademie věd a umění

sv. – svazek

tj. – to je; to jest

tzn. – to znamená

tzv. – takzvaný

¹ Zkratka vycházející z anglického pojmenování obecného nařízení Evropské komise o ochraně osobních údajů.

Úvod

Práce se zabývá srbskými přirovnáními spojenými s lidskými vlastnostmi, a to jak psychickými, tak i fyzickými. Téma bakalářské práce jsem si zvolila proto, že jsem se s frazeologií jako takovou poměrně často setkávala při mém studijním pobytu v Srbsku. Konkrétněji mě k frazeologii přivedla prof. dr. Rajna Dragičević, srbská lingvistka, doktorka filologických věd a univerzitní profesorka, které bych touto cestou ráda poděkovala, jelikož byla při psaní této práce mou inspirací.

Faktem je, že ve frazeologii, především v příslovích, se uchovává značná část tradiční národní zkušenosti a lidové životní moudrosti. Nejedná se tedy pouze o různé trefné, okrasné či jen zajímavé výrazy. Neustále se vyvíjí a v jejím rámci pořád vznikají nová ustálená slovní spojení díky přirozenému vývoji jazyka. Právě proto je frazeologie odvětvím, které bude i nadále aktivní.

Častokrát bývá díky své povaze spojována s etnografií, což je humanitní věda, která popisuje různé etnické skupiny a jejich kulturu. Z těchto důvodů nás tato věda zaujala, nejde totiž čistě o lingvistickou disciplínu. Svými poznatky přesahuje i do dalších humanitních věd.

V práci jsem se pokusila shromáždit důležité informace, které se týkají různých aspektů srbské frazeologie a idiomatiky. Bakalářská práce se skládá z úvodní části, tří kapitol (dvou teoretických a jedné praktické), závěru, bibliografického seznamu a jedné přílohy, která obsahuje anonymní dotazníkovou anketu.

První kapitola se věnuje frazeologii a idiomatice, frazeologii v širším a užším pojetí. Dále se zabýváme termíny jako jsou *frazém*, *frazeologismus*, *frazeologická jednotka* a *idiom*, kde poukazujeme na to, že výběr a použití specifických názvů souvisí s lingvistickou tradicí a teoretickými přístupy. Poté uvádíme definice frazému podle vybraných lingvistů, jež se zabývají srbskou, chorvatskou, českou a slovenskou frazeologií. Následně se budeme zabývat dělením frazémů, přičemž se zaměříme především na frazémy srovnávací.

Druhá kapitola představuje ve zkratce vývoj frazeologie v české, srbské a chorvatské jazykovědě. Informace o české historii frazeologie jsme čerpali z prací Františka Čermáka, který popisuje chronologicky a přehledně seznam autorů, kteří se frazeologií zabývali. V práci uvádíme i vývoj chorvatské frazeologie, jelikož jsme vycházeli také z chorvatské literatury, která je bohatá. Dále se zabýváme srbskou frazeologií a jejími představiteli. Na závěr popisujeme frazeologické slovníky, jež jsme použili v praktické části.

Třetí kapitola se věnuje rozboru výsledků dotazníkové ankety, jež byla rozeslána mezi respondenty žijící na území Srbska, konkrétně v Bělehradě a v Čačku. V této kapitole představíme

koncepti anketního výzkumu a jeho strukturu, nejobsáhlejší podkapitola je věnována vyhodnocení dotazníkové ankety. Veškeré frazémy jsou v této části překládány do českého jazyka. Závěrem shrnujeme poznatky, ke kterým jsme na základě tohoto výzkumu dospěli.

Bibliografický seznam, rozdělený na prameny, tj. slovníky a odbornou literaturu, lze najít na konci této práce. V příloze pak uvádíme původní podobu dotazníku, který respondenti vyplňovali.

Cílem práce je čtenářům přiblížit jedno z mnoha odvětví frazeologie. Usilujeme i o rozšíření povědomí o srbské frazeologii mezi čtenáři této práce. Hlavním cílem je však ověření aktuality frazeologického materiálu zachyceného ve slovnících pomocí online dotazníkové ankety a srbského internetového korpusu.

1. Frazeologie, idiomatika (IF)

V následující části práce si podrobně rozebereme problematiku frazeologie a idiomatiky. Základní definice frazeologie, na kterou narazíme poměrně často, uvádí, že frazeologie je věda, která se zabývá frazémy. Tato věda má značné přesahy do lexikologie, ale i do řady dalších oborů. Z frazémů lze totiž vyčíst, jak dříve lidé žili, jak smýšleli o světě, jak používali jazyk apod. Frazeologii však není lehké definovat, jelikož je to poměrně čerstvá a živá jazykovědná disciplína. Problematiku definice IF ve své publikaci popisuje František Čermák. (1982: 114) Říká, že pojmy *frazeologie* a *idiomatika*, stejně jako *frazém* a *idiom*, se prakticky překrývají. První je označením formálních jevů, druhý aspektů sémantických. Dále frazeologii a idiomatiku popisuje jako jev, který je univerzální a vyskytuje se na všech rovinách jazyka spjatých s kombinatorikou významových jednotek. (2011: 211)

V srbských a chorvatských vydáních z oblasti frazeologie zjišťujeme, že se jazykovědci zabývají především definováním a charakterizováním frazému jako základní jednotky frazeologie. Vymezení frazeologie a jejího zařazení mezi jazykové roviny se věnují minimálně. Termín *frazeologija* je v srbském a chorvatském prostředí chápán a používán v první řadě jako pojmenování kompletního souboru frazémů národního jazyka (viz např. Menac, 1978; Matešić, 1982; Mršević-Radović, 1987; Fink-Arsovski, 2002.)

Antica Menac užívá termín frazeologie „ve dvou významech: první je soubor frazeologických nástrojů jednoho jazykového společenství a druhý význam je věda, která zkoumá frazeologické nástroje.“ (1978: 219, překl. autor)

Podobně rozděluje frazeologii i Željka Fink-Arsovski, která uvádí, že termín frazeologie (řec. *phrasis* ‚výraz‘ + *lógos* ‚řeč‘) se zaprvé vztahuje k lingvistické disciplíně, k vědě o ustálených výrazech pevné struktury, které se mohou zkoumat v rámci jednoho nebo více jazyků. Druhý význam představuje souhrn frazémů rozdělených podle rozdílných kritérií. Jako příklady druhého významu frazeologie autorka uvádí např. mezinárodní frazeologii, nacionální frazeologii, regionální frazeologii atd. (2002: 5)

Do frazeologie jako souhrnu všech frazémů daného jazyka se někdy řadí jen jednotky nevětné a v tomto případě mluvíme o frazeologii v užším smyslu. Frazeologie v širším smyslu zahrnuje i obrazné ustálené větné jednotky s komunikativní funkcí.

Dle Nataši Vulović (2015: 13-14) frazeologie v širším smyslu zahrnuje i analytické výzkumy odlišných druhů ustálených slovních spojení, které se jako celky reprodukují v jazyce (tj. projevu), kam kromě frazémů patří i přísloví, rčení, výrazy, kolokace, průpovídky, fráze, hesla,

příisahy, kletby a další podobné formy. Frazeologie v užším smyslu se zabývá pouze frazeologickými jednotkami jako jazykovými jednotkami se specifickými jazykovými vlastnostmi, které je oddělují od nefrazeologismů, jako jsou: celistvý význam, zvětšená expresivnost, konotace.

Na druhou stranu podle Alisy Mahmutović (2012: 7) je pro frazeologii v užším smyslu charakteristická desémantizace, která může být úplná nebo částečná, zatímco pro frazeologii v širším smyslu je typická tzv. nulová desémantizace. O dalších charakteristikách se autorka na rozdíl od Nataši Vulović nezmiňuje.

1.2 Frazém, frazeologismus, frazeologická jednotka a idiom

Jazykové autority se bohužel neshodnou v základních bodech jako je definice pojmu frazém nebo užívaná terminologie. Stejný název se používá pro různé druhy jednotek, ale stejně tak se definované jednotky označují rozdílnými názvy. Většina těchto pojmů se neustálila, nebo není vnímána jako adekvátní či výstižná. Právě kvůli terminologické rozdílnosti, na kterou narážíme nejen u Dragany Mršević-Radović (1987), která uvádí termíny, jež jsou v srbské frazeologické tradici zažité: *idiom*, *idiomatska fraza*, *ustaljena fraza*, *frazološki obrt* (*izraz* nebo *konstrukcija*), *ustaljeni obrt* (nebo *konstrukcija*), *frazološka jedinica*, *frazelogizam*, *frazem* apod., je třeba si stanovit, který termínu budeme v naší práci používat.

Menac říká, že frazeologická jednotka byla nazývána různě, ale nejčastěji se používaly názvy *frazelogismus* a *frazém*: *frazelogismus*, protože se od něj tvoří vhodný slootovorný základ pro slova *frazelogie*, *frazelog*, *frazelogický*, a *frazém*, jelikož zapadá mezi další lingvistické názvy základních jednotek: *foném*, *morfém*, *lexém* atd. (1994: 161)

Željka Fink-Arsovski poznamenává, že „v dřívějších pracích chorvatských lingvistů se základní frazeologická jednotka nazývala *frazelogismus* (kvůli vlivu ruského termínu *фраzeологизм*), nyní však většina vědců akceptuje termín *frazém* kvůli stabilizaci dalších lingvistických jednotek (*foném*, *grafém*, *morfém*, *lexém* atd.).“ (2002: 6, překl. autor)

Termíny *frazelogická jednotka* a *frazelogismus* striktně odmítá Čermák: „Zcela odmítnout je třeba neohrabaný a vyhýbavý starší termín *frazelogická jednotka*, který je nevhodný (stejně jako např. *morfologická jednotka* namísto přímého *morfém*), anebo neorganický rusistický *frazelogismus*, zavádějící sem nežádoucí asociace původu (jaké dávají např. *anglicismus*, *moralismus*, *argotismus* aj.).“ (2007: 483)

Problematický může být též termín *idiom*, který je někdy vykládán jako ekvivalent pro termín *frazém*. V jihoslovanském areálu se s tímto pojmem setkáme málokdy.²

Autoři *Příruční mluvnice češtiny* uvádí: „Vedle termínu *frazém* se setkáváme také s pojmově blízkým termínem *idiom*. V této dichotomii pak označení *frazém* akcentuje formální stránku frazeologické jednotky, *idiom* stránku významovou. Od staršího užívání slova *idiom* ve významu ‚nepřeložitelný frazeologismus‘ se upouští.“ (Grepl et al., 2008: 71) Toto vymezení hranice mezi *frazémem* a *idomem* se shoduje s definicí Františka Čermáka, podle kterého „v moderním úzu se zjednodušeně řečeno při užití termínu *frazém* klade důraz na formální aspekty kombinace, zatímco u *idionu* se akcentuje stránka sémantická.“ (2007: 483) Autor však konstatuje, že tato charakteristika může být mnohdy komplikovaná, z tohoto důvodu se pro všechny tyto výrazy používá termín *frazém*.

Ve shodě s Čermákem budeme dále v práci užívat termín *frazém*, byť se v překladech citací mohou objevit varianty, které uvádí citovaní autoři.

1.3 Definice frazému

Představíme si několik definic *frazému* jednotlivých frazeologů a zaměříme se na jisté rozdíly mezi nimi, od srbských, chorvatských, českých a slovenských lingvistů. Definice frazému totiž není jednotná a neshodnou se na ní ani frazeologové v rámci jedné země. Frazém vstupuje do věty obdobně jako lexém. Lexémy mají mezi sebou různé vztahy, a tak i u frazémů můžeme pozorovat vztahy jako jsou synonymie, antonymie, hyperonymie, homonymie, hyponymie, polysémie.

Skupina autorů *Příruční mluvnice češtiny* uvádí, že „frazém je ustálená kombinace alespoň dvou slovních forem, která má celistvý význam (zpravidla nerozložitelný na významy jednotlivých složek) a jejímž charakteristickým rysem je, že minimálně jeden z jejích komponentů je v dané funkci omezen pouze na tuto kombinaci (popřípadě na několik málo dalších).“ (Grepl et al., 2008: 71) Dále označují za ne zcela nutné, ale typické vlastnosti frazému, metaforičnost a expresivnost. Často se podle nich ve frazémech uchovávají lexikální i gramatické archaismy a také se objevují monokolokabilní prvky, tj. takové, které se v jazyce nevyskytují mimo konkrétní frazém.

² V srbské tradici jsme narazili pouze na dvě autorky, které se pokoušejí přiblížit definici termínu *idiom*. Mršević-Radović charakterizuje *idiom* jako rezervovaný pro jednotky s výhradně konotačním významem. (1987: 12) Nataša Vulović popisuje *idiom* z pohledu slovanské a „domácí“, tedy srbské frazeologie. Říká, že označuje více druhů syntakticky spojených lexémů s konotativním významem. V tom smyslu je termín *idiom* hyperonymum, nadřazený pojem pro více druhů syntakticky propojených lexémů. (2015: 21)

Co se týče srbského chápání frazémů, Stanojčić s Popovićem (1992: 175) říkají, že frazém musí mít tři vlastnosti: 1) musí být ustálený, tzn. části uvnitř frazémů musí být používány ve stejném pořadí, v jakém se nacházejí, 2) musí mít komplexní strukturu, tzn. musí být sestaven minimálně ze dvou komponentů a 3) musí mít unikátní význam.

Oproti tomu slovenský lingvista Jozef Mlacek uvádí, že „frazeologická jednotka (frazeologismus) je ustálené slovní spojení, které se vyznačuje obrazností a nerozložitelností svého významu, také expresivností.“ (1984: 46)

Chorvatská jazykovědkyně Željka Fink-Arsovski (2002: 6) definuje frazém jako základní jednotku frazeologie, která se skládá z minimálně dvou prvků (z dvou autosémantických nebo kombinací autosémantických a synsémantických), které charakterizuje celistvost a pevná struktura. Dále o frazému říká, že se netvoří v průběhu hovoru, ale už jako zapamatovatelný, přejatý celek vstupuje do diskurzu a kvůli tomu můžeme hovořit o jeho ustálenosti, resp. reprodukovatelnosti. Frazém se stává částí větného uspořádání, kde ve větě zastává syntaktickou funkci nebo se používá jako samostatná věta (celek).

Matešić a jeho *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*, který byl vydán v roce 1982 a my jej v praktické části této bakalářské práce považujeme za výchozí, určuje definici frazému v předmluvě následovně:

„Frazémy jsou jazykové jednotky sémantického charakteru, které se v aktu promluvy reprodukují jako jeden celek. Sestávají přitom minimálně ze dvou autosémantik, z nichž alespoň jedno poukazuje na sémantickou proměnu. Zároveň jsou to jednotky, které kvůli schopnosti včlenit se do kontextu, podobně jako jakékoliv jiné slovo, mohou ve větě plnit syntaktickou funkci. Z definice vyplývá, že jsou pro jazykovou jednotku, kterou nazýváme frazém, relevantní tyto vlastnosti:

1. Reprodukovatelnost – frazém se reprodukuje v ustálené podobě jakožto slovní spojení upevněné dlouhodobým užíváním
2. Formální uspořádání – frazém je nedělitelná skupina slov, z nichž minimálně dvě jsou plnovýznamová
3. Idiomatičnost – minimálně jeden ze členů tohoto pevného slovního spojení prošel sémantickou proměnou, takže součet významů jednotlivých prvků se nikdy nerovná významu celku
4. Včlenění do kontextu – frazém se ve větě objevuje jako její prostý člen, tj. frazém netvoří samostatnou jazykovou jednotku.“ (1982: VI, překl. autor)

Dle Antice Menac „frazeologismy jsou ustálené výrazy, skládající se ze dvou či více slov a významy nevyplývají vždy z významu jejich součástí.“ (1972: 9, překl. autor) Dále uvádí, že jsou frazémy často stylisticky a emocionálně zabarvené.

Autorka v jiném článku popisuje důležité vlastnosti frazémů: 1) nevytváří se v průběhu hovoru, ale reprodukuje se již v hotovém tvaru, 2) mají stálé složení a umístění součástí, 3) jejich význam většinou nevyplývá z významu součástí, neboť se některé z nich sémanticky mění a 4) včleňuje se do věty jako jejich součást. Menac se také vyjadřuje k názoru některých frazeologů, kteří mezi vlastnosti řadí i další charakteristiky, např. metaforičnost, emocionálnost, nacionální charakter a další. Autorka říká, že na tyto vlastnosti ve frazeologii narazíme často, ale považovat je za důležité nemůžeme, neboť se některé z nich vážou k určitým stylům. (1994: 161)

Z uvedených definic můžeme vyvodit několik základních vlastností, které by frazém měl mít, aby byl považován za frazém. Jsou to: víceslovnost, idiomatičnost, ustálenost, reprodukovatelnost, obraznost, desémantizace, expresivnost. Někteří autoři také v definicích uvádí i další vlastnosti, např. expresivnost a funkce, které by měl frazém mít v diskursu. Nicméně tyto charakteristiky nejsou platné stoprocentně ve všech případech. Jednotlivé vlastnosti si nyní rozebereme podrobněji:

▪ víceslovnost

V české, srbské a chorvatské frazeologii nejčastěji narazíme na definice, které popisují frazém tak, že se skládá ze dvou či více slov. Rozsahu frazémů se však týká největší neshoda mezi lingvisty, otázkou jak tzv. minimální, tak maximální rozsah frazémů. Zatímco Čermák (2011) a Mesinger (1997) označují za minimální hranici frazému lexém, další lingvisté se neshodnou, zda lze za frazém považovat alespoň fonetické slovo čili typ frazému, který se skládá z jednoho plnovýznamového a z jednoho neplnovýznamového slova (nejčastěji spojení prepozice a substantiva), jež dohromady tvoří celek.³ Např. Matešić ve svém Frazeologickém slovníku fonetická slova nezmiňuje, avšak v Chorvatsko-německém frazeologickém slovníku je zahrnuje do širší frazeologie. Někteří autoři se však k minimální hranici rozsahu frazému nevyjadřují, nebo mezi ně počítají i slovní spojení utvořená z jednoho autosémantika a synsémantika. Taktéž maximální hranici frazému nejsou schopni určit, neboť řeší, zda je třeba mezi frazémy řadit i celé větné konstrukce. Frazeologické teorie nám tedy nabízejí různé odpovědi, týkající se horní a spodní hranice rozsahu frazémů. Můžeme však říct, že uznávanou minimální hranicí je syntagma a maximální hranicí je věta.

³ V původním znění *fonetska riječ*. (Menac-Mihalić, 2007: 23)

▪ **idiomaticita**

Dříve byla idiomaticita chápána jako nepřeložitelnost do jiného jazyka. Toto chápání si však nemůže nárokovat všeobecnou platnost, jelikož se v každé frazeologii vyskytují frazémy, které jsou paralelní s frazémy jiných jazyků, např. společný evropský fond zděděný z antiky. Nyní je idiomaticita spíše vnímána jako ucelené pojmenování. (Mlacek, 1984: 38-39)

▪ **ustálenost a reprodukovatelnost**

S idiomaticitą jsou spjaty i vlastnosti ustálenost a reprodukovatelnost, které jsou často považovány za primární. Ustálenost Mlacek (1984: 42-45) chápe jako nezaměnitelnost komponentů frazémů v jejich lexikálním obsazení, ovšem zde se rozchází s názorem srbských autorů, kteří dovolují minimální záměnu lexiky. Pro reprodukovatelnost platí, že frazém nevzniká, tak jako jiné slovní spojení, až v průběhu hovoru. Frazém je již předem daný a v hovoru se reprodukuje v hotovém tvaru. Největším zastáncem reprodukovatelnosti byl přední sovětský frazeolog L. I. Rojzenzon, který ji připisoval biletární, dvoustrannou povahu (ustálené zvraty jsou podle něj reprodukovatelné ve svém frazeologickém významu i v doslovném smyslu). Rojzenzon ji pozařuje za jediný univerzální znak všech frazémů bez ohledu na jejich syntaktickou stavbu. Fink-Arsovski (2002), Menac (1994) a Matešić (1978) se na těchto vlastnostech shodnou, frazém považují za ustálený a reprodukovatelný v hotovém tvaru.

▪ **obraznost**

Jednou ze základních vlastností frazémů je obraznost. Mlacek říká, že frazém není nikdy pouze přímým pojmenováním, ale vždy s sebou nese i určité hodnocení, obraznost a expresivitu. Popisuje obraznost, která odlišuje frazémy od nefrazeologických ustálených slovních spojení, především od sdružených pojmenování terminologické či lexikální povahy. (1984: 39-40) Srbská lexikološka Mršević-Radović pojednává o obraznosti v práci *Frazeološke glagolsko-imeničke sintagme u savremenom srpskohrvatskom jeziku*, v níž tvrdí, že frazémy tohoto typu vznikají pomocí metafory, paradoxu, hyperboly či kontrastu. Jedná se o spojení neočekávaných a často nepravděpodobných jevů ve skutečném světě. (1987: 19-20)

▪ **desémantizace**

Tato vlastnost představuje posun minimálně jednoho významu. Význam frazému není prostým součtem významu slov, z nichž se skládá. Filipec popisuje desémantizaci jako proces ztráty, popř. oslabení nociónální složky významu slova, komponentu frazému. (1985: 237)

▪ expresivita

Ačkoliv expresivitu někteří frazeologové nepovažují za vlastnost frazémů, my jí zde uvádíme nejen protože se promítla pouze v několika málo uvedených definicích, ale v praktické části této práce jsme se v odpovědích od respondentů setkali s vulgarismy, které jsme z důvodu expresivity nepřekládali do českého jazyka.

Všechny frazémy nemohou obsahovat stejný stupeň expresivity. Expresivita vyjadřuje upřímnost mluvčího a je velmi subjektivní. Může se měnit a každá osoba ji může chápat jinak. Mlacek považuje tuto vlastnost za velmi důležitou, neboť na rozdíl od jednoduchého pojmenování slovem, vždy vyjadřuje stejné hodnocení faktů. (1984: 41) V srbském prostředí je tato vlastnost chápána jako vztah mluvčího k nějakému pojmu a vyjádření emocí k danému předmětu. Spojování je často zakončováno opakováním nebo přerůstáním a frazémy jsou tak zcela expresivní. (Mršević-Radović, 1987: 16)

Docházíme k závěru, že se citovaní autoři shodnou na tom, že *frazém* je spojení dvou či více prvků, který splňuje bod ustálenosti. Je to jediná vlastnost, které již zmínění autoři věnují největší pozornost. U ostatních vlastností najdeme jisté rozdíly. Další rysy, jako jsou idiomaticnost, obraznost, expresivnost a další, nejsou zmíněnými lingvisty vnímány jako rozhodující a závazné.

1.4 Dělení frazémů

Frazémy lze třídit podle jednoslovného ekvivalentu či dle organizačního jádra frazémů.

Čermák (2011: 211) dělí frazémy na tři velké oblasti, které lze ještě členit uvnitř:

- a) frazémy lexikální vysvětluje jako „kombinaci morfémů v rámci jednoslovného lexému, s funkcí lexému“, jako příklady uvádí: *kazisvět, jakžtakž*
- b) frazémy kolokační popisuje jako „kombinaci tvarů lexémů s funkcí nevětnou“, jako příklady uvádí: *mít něčeho po krk, neslaný nemastný*
- c) frazémy propoziční charakterizuje jako „kombinaci tvarů lexémů, kolokací i klauzí s funkcí větnou“, jako příklad uvádí: *Vzduch je čistý.*

Kolektiv autorů *Příruční mluvnice češtiny* uvádí podrobnější dělení frazémů:

1) frazémy nevětné

Tyto frazémy se zapojují do vět až v konkrétních kontextech a dle potřeby jsou v nich gramaticky formovány. Spektrum nevětných frazémů je velmi bohaté a neohraničené.

Jako nejčastější strukturní typy nevětných frazémů zmiňují autoři tyto:

- a) frazémy s funkcí slovesnou, obsahující sloveso: *měnit barvu*
- b) frazémy s funkcí jména v nominativu, vzniklé kombinací adjektiva a substantiva: *růžové brýle*
- c) frazémy s funkcí jména v nominativu, vzniklé kombinací substantiv: *zkouška ohněm*
- d) frazémy s funkcí adverbialní, vzniklé kombinací substantiva a adjektiva, případně několika substantiv v jiných pádech než v nominativu: *na dosah ruky*
- e) frazémy z neautosémantických komponentů: *pro nic za nic*

Do skupiny nevětných frazémů, autoři řadí také ustálená přirovnání, která sice naznačují strukturu, avšak některé pozice v ní obsazují až v konkrétních kontextech, stejně jako frazémy slovesné, např. *spát jako na vodě* – (někdo) *spí jako na vodě* – *Dědeček spí jako na vodě*.

2) frazémy větné

Tyto frazémy mohou mít podobu hotové věty, a to buď slovesné, neslovesné, nebo též podobu souvětí. Do kontextu se zapojují jako celek.

Autoři vyčleňují tyto skupiny:

- a) *pořekadla* – anonymní výroky vystihující určitou situaci: *I mistr tesař se utne*.
- b) *pranostiky* – specifický druh pořekadel vyjadřující vztah mezi časovým obdobím roku a atmosférickými jevy, případně zemědělskými pracemi: *Vánoce na blátě*.
- c) *příслови* – anonymní výroky podávající mravní poučení poukazem na kolektivní zkušenost: *S poctivostí nejdál dojdeš*.
- d) *okřídlená slova* – citáty, převážně antické: *Veni, vidi, vici* – výrok přiřčený Caesarovi

Autoři dodávají, že oblast větných (a vícevětných) frazémů je mnohem širší. Řadí sem i různé typy průpovědek a situačních výroků. (Grepl et al., 2008: 71-73)

Jako srozumitelnější a v zásadě dostačující považujeme klasifikaci Františka Čermáka. V *Příruční mluvnici češtiny* se nesetkáme s lexikálními frazémy, ale frazémy kolokační a propoziční jsou dále rozděleny. Oproti autorům *Příruční mluvnice češtiny* Čermák navíc vyděluje jednoslovné frazémy.

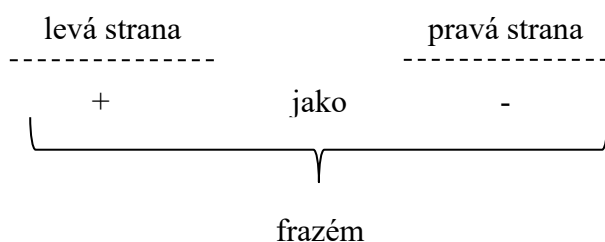
1.5 Srovnávací frazémy

Zvláštní třídu IF tvoří v mnoha ohledech přirovnání (komparace). František Čermák vymezuje přirovnání jako „ustálené a idiomatické pojmenování sloužící k označení a hodnocení (především) podobnostního vztahu mezi jménem (substantivem), určeným v konkrétním kontextu, a předem daným modelem.“ (1983: 466)

Srovnávací frazémy můžeme rozdělit na dvě velké skupiny: na ty, které se týkají člověka (např. jeho zevnějšku, vlastnosti, stavu atd.), a na ty, které se týkají předmětů. Menší část frazémů může být mnohovýznamová, a tím pádem se mohou některé srovnávací frazémy svým významem dotknout na jedné straně člověka a na druhé předmětu. (Fink-Arsovski, 2002: 37)

Přirovnání má základní všeobecnou trojdílnou strukturu: *comparandum*, *tertium comparationis*, *comparatum*. *Comparandum* je první část základního trojdílného strukturního typu přirovnání, tzn. jeho přirovnávaná část (to, co se přirovnává). *Tertium comparationis* je porovnávací základ (společný znak, díky kterému se přirovnává), který je společný pro *comparatum* a *comparandum*. *Comparatum* je třetí část základního trojdílného strukturního typu přirovnání, tzn. jeho přirovnávací část (to, k čemu se přirovnává).

Josip Matešić (1978: 213) tyto tři části názorně zobrazuje schématem, v němž shodně s Čermákem (1983) a Melvinger (1983/84) označuje *comparandum* levou stranou a *tertium comparationis* jako stranu pravou. Fink-Arsovi nepoužívá zmíněnou terminologii, levou stranu označuje jako A-díl, *comparatum* jako B-díl a pravou stranu jako C-díl.

- a) slovesný typ, např.: *zaspati kao klada/top* – česky např. *poslouchat jako hodiny*
- b) adjektivní typ, např.: *[biti] zdrav kao lav/bik* – česky např. *tvrdý jako kámen*
- c) substantivní typ, např.: *[biti] tišina kao u crkvi/grobu* – česky např. *chlap jako hora*
- d) adverbiální typ, např.: *čisto kao u crkvi* – česky např. *rychle jako blesk*

19

Klasifikace frazémů podle Finsk-Arsovski je mnohem podrobnější, neboť ke každému z uvedených typů uvádí podtypy⁴, popisující jejich strukturu. Oproti Čermákovi a Matešićovi navíc vyděluje pronominální typ se stavbou pronomen + konjunkce + substantivum (jako příklad uvádí frazém *sam kao ćuk*). Setkáme se i s dělením srovnávacích frazémů podle typů prvků, které obsazují pravou stranu frazémů, např. Melvinger (1983/84: 129-135) vyděluje:

- a) přirovnání, které obsahuje spojku *jako* a dvě podstatná jména, která jsou v koordinovaném vztahu spojené slučovacími spojkami; tento typ se pojí se slovesem nebo se samostatně řadí do věty: *živjeti kao brat i sestra*
- b) přirovnání, které obsahuje spojku *jako* a ještě dva členy, které náleží rozdílným syntagmatům; tento typ se pojí se slovesem nebo s přídavným jménem, či stojí samostatně: *trčati (istrčavati se) kao ždrijebe pred rudo*
- c) přirovnání, které zahrnuje spojku *jako* a trpné přídavné jméno, které může být rozšířeno podstatným jménem; tento typ se pojí se slovesem, přídavným jménem nebo stojí samostatně: *bježati kao puškom pogođen*

⁴ 1) SLOVESNÝ TYP (19 podtypů)

a) verbum + konjunkce + substantivum: *stajati kao stup*, b) verbum + konjunkce + prepozice + substantivum: *rasti kao iz vode*, c) verbum + konjunkce + participium: *raditi kao blesav*, d) verbum + konjunkce + adjektivum + substantivum: *plakati kao ljuta godina*, e) verbum + konjunkce + prepozice + adjektivum, pronomen + substantivum: *osjećati se kao kod <svoje> kuće*, f) verbum + konjunkce + substantivum + substantivum v nepřímém pádu: *nalikovati (sličiti) kao jaje jajetu*, g) verbum + konjunkce + prepozice + substantivum + substantivum v genitivu: *paziti na koga, na što kao na zjenicu oka*, h) verbum + konjunkce + substantivum + prepozice + substantivum: *juriti (trčati i sl.) kao muha bez glave*, ch) verbum + konjunkce + substantivum + prepozice + substantivizované adjektivum: *osjećati se kao riba na suhom*, i) verbum + konjunkce + substantivizované adjektivum + prepozice + substantivum: *zabavljati se s čim kao nori s guslama*, j) verbum + konjunkce + substantivizované adjektivum + substantivum nepřímém pádu: *držati se koga, čega kao pijan plota*, k) verbum + konjunkce + substantivum + prepozice + adjektivum + substantivum: *gledati (buljiti, zblenuti se) kao tele <u šarena vrata>*, l) verbum + konjunkce + substantivum + substantivum v genitivu + prepozice + substantivum: *čuvati (nositi, držati) koga, što kao kap vode na dlanu*, m) verbum + konjunkce + adverbium + substantivum + prepozice + substantivum: *čuvati (nositi, držati) koga, što kao malo vode na dlanu*, n) verbum + konjunkce + (pronomen) + numerale + substantivum: *živjeti kao dva goluba*, o) verbum + substantivum, (substantivizované adjektivum) + konjunkce + substantivum + substantivum, (substantivizované adjektivum): *govoriti francuski (njemački itd.) kao krava latinski*, p) verbum + konjunkce + dvě substantiva spojená konjunkcí *i* (gramaticky nezávislé jedno na druhém): *razlikovati se kao nebo i zemlja*, q) verbum + konjunkce + adverbium: *sjećati se čega kao danas*, r) verbum + konjunkce + substantivum, (substantivizované adjektivum) + infinitiv: *znati kao vodu <piti>*

2) ADJEKTIVNÍ TYP (8 podtypů)

a) adjektivum (participium) + konjunkce + substantivum: *mokar kao miš*, b) adjektivum (participium) + konjunkce + prepozice + substantivum: *nov kao iz kalupa*, c) adjektivum + konjunkce + prepozice + substantivum + participium: *<gol> kao od majke rođen*, d) adjektivum + konjunkce + substantivum + prepozice + substantivum: *mlad kao rosa u podne*, e) adjektivum + konjunkce + adjektivum + substantivum: *gol (siromašan) kao crkveni miš*, f) adjektivum + konjunkce + dvě substantiva: *jak kao Kraljević Marko*, g) adjektivum + konjunkce + substantivum + substantivum v genitivu: *pun kao šipak <koštica>*, h) adjektivum + konjunkce + numerale: *složni (jednodušni) kao jedan*

3) ADVERBIÁLNÍ TYP (1 podtyp)

a) adverbium + konjunkce + prepozice + substantivum: *tiho kao u crkvi*

4) SUBSTANTIVNÍ TYP (1 podtyp)

a) substantivum + konjunkce + prepozice + substantivum: *vručina kao u paklu*

- d) přirovnání, v němž závislá část způsobové věty zahrnuje spojku *jako by*; tento typ se pojí se slovesem, přídavným jménem nebo podstatným jménem: *derati se kao da je komu krava stala na nogu*

Dovolíme si říct, že je Matešićova, Melvinger a Čermákova klasifikace velmi jednoduchá, ve srovnání s klasifikací Fink-Arsovske. Považujeme ji za přehlednou, protože ponechává dostatečný prostor pro zařazení všech srovnávacích frazémů.

Kromě popsaného trojdílného typu srovnávacích frazémů, zmínění autoři popisují také dvoudílný strukturní typ, který se skládá z *comparata* + *tertia comparationis* čili oproti trojdílnému typu je vynechána levá strana frazému (*kao stara baba, kao na sajmištu*). Vzhledem k tomu, že je naše práce zaměřena právě na trojdílný strukturní typ frazémů, dvoudílný strukturní typ ponecháme stranou.

Podívejme se nyní ještě trochu podrobněji na adjektivní frazémy. Lingvisté k nim přistupují dvěma způsoby. Někteří do této skupiny řadí pouze frazémy, které na morfológické i sémantické úrovni odpovídají adjektivním frazémům, tzn. hlavní součástí frazému je přídavné jméno a frazeologický význam se přenáší také přídavným jménem. Druzí mají širší pohled na tuto skupinu frazémů. Vedle frazémů, které strukturou i významem patří k adjektivním frazémům, sem řadí také ty, které složením patří k některé další kategorii a s adjektivními frazémy se shodují významem. Např. Melvinger (1983/84: 129-135) rozlišuje adjektivní frazémy v nichž je levá strana zastoupená adjektivem (*zdrav kao bik*) a adjektivem deverbativního původu odvozeným od přičestí trpného (*stisnuti (nabiti, zbijeni) kao sardine*).

Željka Fink definuje adjektivní frazémy jako „jednotky, které poukazují na nějakou vlastnost, charakteristiku nebo stav. Jejich frazeologický význam se vyjadřuje přídavným jménem (adjektivem) a adjektivním přívlastkem. Ve větě zastávají funkci atributu a části predikátu. Jejich ohraničení se skládá z fonetických slov, souhrnu slov a vět.“ (1992-1993: 100)

1.5.2 Paradigmatický aspekt srovnávacích frazémů

Pod tímto pojmem si představujeme proměnlivost frazémů. Proměnit se může jedna část, ale i celý frazém. Fink-Arsovske (2002: 21-25) zmiňuje tři typy:

- nultý paradigmatický aspekt – vztahuje se k frazémům, které se mění v kontextu
- částečný paradigmatický aspekt – pojí se k frazémům, u kterých se mění pouze jedna část

- úplný paradigmatický aspekt – díky tomuto aspektu mohou frazémy neomezeně měnit svou podobu

U srovnávacích frazémů však nemůžeme počítat s úplným paradigmatickým aspektem. Nikdy se totiž nemohou proměnit všechny části srovnávacích frazémů. *Comparatum* je vždy neproměnlivé.

1.5.3 Sémantický aspekt srovnávacích frazémů

Sémantická analýza frazémů sleduje frazeologický význam, původ frazémů, motivaci atd. V první řadě se sémantický aspekt frazémů vztahuje k stupni desémantizace jednotlivých částí frazémů. Například význam frazému *dobrý jako duše* je ‚velmi dobrý‘ a význam frazému *pilný jako červ* je ‚velmi pilný‘. Nicméně, desémantizace *tertia comparationis* se zásadně liší od ostatních částí frazémů. Jeho funkcí je buďto zintenzivnit anebo posunout význam *comparanda* a tak frazém *ostrý jako břitva* neznamena jen ‚ostrý‘, ale ‚velmi ostrý‘. Příklady posunu významu si můžeme představit na frazémech *smeje se kao lud* ‚moc se směje‘, oproti *smeje se kao lud na brašno* ‚směje se bezdůvodně‘.

Kolektiv autorů *Příruční mluvnice češtiny* konstatuje, že „u některých ustálených přirovnání intenzifikační aspekt zcela převládne, což může vést k jejich částečné nebo úplné desémantizaci (ztrátě významu).“ Jako příklad uvádí přirovnání *...jako hrom*, které se objevuje v různých kontextových variantách, v nichž má pouze zesilovací funkci, např. *zamilovaný jako hrom*. (Grepl et al., 2008: 72)

2. Vývoj frazeologie jako samostatné lingvistické disciplíny

V této kapitole ve zkratce představíme dějiny frazeologie v jednotlivých státech. Historie této vědy sahá až do antiky. Tehdejší myslitelé se věnovali rozboru odlišných přísloví a výroků slavných osobností. Josef Mlacek (1984) uvádí, že pojem frazeologie použil jako první Michael Neander v řecko-latinském slovníku, který nese název *Phraseologia isocratis grecolatina* a vyšel v roce 1558. V 18. století se pak tento termín dostal do povědomí v Evropě, kde se začal také používat. Dále se tato věda rozvíjela a dostávala se do popředí ve 20. století, díky Charlesovi Ballymu, jenž byl žákem Ferdinanda de Saussura. Pomocí těchto zdrojů se dnešní frazeologie v rámci jazykovědy začala vyčleňovat; začala se oddělovat od lexikologie a lexikografie, a svobodně se rozvíjet, nejvíce v druhé polovině 20. století. V některých zemích však vývoj této disciplíny stále zaostává.

2.1 Česká frazeologie

Historii české frazeografie a IF popsal František Čermák v publikaci *Frazeologie a idiomatika česká a obecná: Czech and general phraseology* (2007: 482-487) a my z ní v této podkapitole vycházíme.

Česká frazeologie se pohybuje na světové, vyspělé úrovni. Hlavně, a především díky práci Františka Čermáka, ale i mnoha dalších českých lingvistů. V českém prostředí není možné dohledat první výskyt formy frazeologie. V letech 1821-1864 se však objevují první knižní soupisy frazeografie, které mají v názvu tento termín. Autory jsou Josef Matěj Sychra, Jan Šach a František Šebek. Druhou základní větev tvoří nauka o příslovích, *paremiologie*. Počátky české paremiologie najdeme již v díle Smila Flašky *Proverbia Flassconis, generosit domini et baccalari Pragnesis* (2. pol. 15. století), Jana Blahoslava *Přísloví česká* (1571) či Jakuba Srnce z Varvažova *Dicteria seu proverbia bohemi, ad phrasim Latinorum accomodata atque per centurias quondam in usum schode privatae distributa* (1582). Janu Amosu Komenskému sloužili tyto publikace jako inspirace pro dílo *Moudrosti starých Čechů* (1631). Později pokračuje v tomto duchu Josef Dobrovský s knihou *Českých přísloví sbírka* (1804). František Ladislav Čelakovský jehož dílo *Mudrosloví národu slovanského v příslovích* (1852) se stalo vrcholným, obsahuje kromě přísloví i seznam pořekadel. Poprvé je zde zaznamenána spojitost obou oblastí frazeologického bádání – větev frazeologická a větev příslovečná. 20. století odstartovalo dílo Václava Flajšhanse *Česká přísloví. Sbírká přísloví, průpovědí a pořekadel lidu českého v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl II Přísloví staročeská A-N, O-Ž* (1911, 1913). Po něm publikuje Jan Mašín *Slovník českých vazeb a rčení* (1916, 1924), který představuje prostý seznam

nevětných frazémů. Jaroslav Zaorálek, po druhé světové válce (1947) vydává knihu *Lidová rčení*, která obsahuje tři slovníky, kde jsou evidovány nevětné frazémy. Také malíř Josef Lada zajímavě avšak žertovně pojal frazeologii v díle *Ilustrovaná frazeologie* (1971). V 80. letech 20. století je vydán *Slovník české frazeologie a idiomatiky* Františka Čermáka, Jiřího Hronka a Jaroslava Machače. Ten zahrnuje *Přirovnání* (1983), *Výrazy neslovesné* (1988) a *Výrazy slovesné* (1994). První monografie, která nás seznamuje s teorií frazeologie v českém prostředí je *Idiomatika a frazeologie češtiny* Františka Čermáka, vydána v r. 1982. Autor zde shrnuje zásady frazeologie a vymezuje její místo v lexikologii. Kniha nabízí vyčerpávající popis celé oblasti. Dnešní frazeologie je uznávanou disciplínou, která se usadila jako samostatná výzkumná a vědecká disciplína, mj. i díky *Evropské asociaci pro frazeologii* či *Euphras*, založené v roce 1999, která pravidelně vydává i své kongresové sborníky. (Čermák, 2007: 7) V současné době existuje spousta děl, která se zabývají frazeologií v českém prostředí, např. Ludmila Stěpanová vydala publikaci *Česká a ruská frazeologie : diachronní aspekty* (2004) nebo již zmíněný jazykovědec František Čermák v roce 2007 vydal publikaci *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*.

2.2 Chorvatská frazeologie

Rozvojem frazeologie na území bývalé Jugoslávie se zabýval Pavel Krejčí, podle kterého se frazeologie rozvíjela a dodnes rozvíjí nejvíce na chorvatském území. (2015: 28) Chorvatští lingvisté aktivně zkoumají různé přístupy k chorvatské frazeologii a jejímu výzkumu. Od 70. let 20. století se prosazuje v tomto oboru Antica Menac, která má společně s Josipem Matešičem velký podíl na jeho rozvoji. Časem se pro frazeologii nadehli i další lingvisté. Počet vědeckých prací zabývajících se frazeologií se zvyšoval a největší zájem se projevil na konci 80. a v 90. letech. Anticu Menac v Chorvatsku považují za zakladatelku frazeologie jakožto vědecké disciplíny. Vytvořila kolektiv, s nímž sestavila dvousvazkový *Rusko-hrvatski ili srpski frazeološki rječnik* (1979). Dále pak svými podněty přispěla do série frazeologických slovníků *Mali frazeološki rječnici* (1985) a *Hrvatski frazeoloski rječnik* (2003), na kterém spolupracovala s Radomirem Venturinem a Željkom Fink-Arsovski. Autorka se dále věnovala různým aspektům chorvatské frazeologie související s ruským jazykem, ale i s frazeologií ostatních slovanských i neslovanských jazyků. (Fink-Arsovski, 2007: 228-231) V roce 2007 vyšla monografie s názvem *Hrvatska frazeologija*, v níž jsou shrnuty autorčiny články, publikované v časopisech nebo uchované referáty z významných setkání, vydané v letech 1971-2005. Josip Matešić přispěl vydáním slovníku *Frazeološki rječnik hrvatskoga i srpskog jezika* (1982) k rozvoji nejen

frazeologie chorvatské, ale i srbské. I dnes se na tuto publikaci odkazují různí chorvatští i srbsí lingvisté. V novodobé chorvatské frazeologii se pohybuje již zmíněná Željka Fink-Arsovski, která se po teoretické stránce zabývá problematikou srovnávací frazeologie v publikaci *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra* (2002). Praktickou stránku dokazuje vydáním slovníku *Hrvatsko-slavenski rječnik poredbenih frazema* (2006) a o dva roky později s Daliborem Vrgočem slovníku *Hrvatsko-engleski frazeološki rječnik*. Mimo zmíněné badatele se chorvatské frazeologii také věnuje např. Josip Jernej, Anita Hrnjak, Slavomira Ribarova, Marija Turk či Maja Opašić. Branka Barčot pak zkoumá chorvatsko-rusko-německý kontrastivní aspekt.

2.3 Srbská frazeologie

Počátky srbské frazeologie vznikaly ve stejné době jako chorvatská frazeologie. Zde je nutné zmínit lexikoložku Draganu Mršević-Radović, která se této vědě věnuje od 80. let 20. století. Je autorkou více publikací se zaměřením na frazeologii. Teoretické dílo *Frazeološke glagolsko-imeničke sintagme u savremenom srpskohrvatskom jeziku*, vydáno v roce 1987 popisuje sémantické a strukturně sémantické vlastnosti verbo-substantivních syntagmat. V knize *Frazeologija i narodna kultura* popisuje, jakým způsobem se odráží reálný svět ve frazeologii srbského jazyka. Předmětem zkoumání je sémantika frazeologických jednotek v synchronní a diachronní perspektivě. (Mršević-Radović, 2008: 5) Krejčí ve své habilitační práci uvádí, že „míra personifikace srbské frazeologie se jménem Mršević-Radović nedosahuje takové intenzity, s jakou jsou se svou národní frazeologií spojeni Antica Menac a Željka Fink-Arsovski v Chorvatsku, Josef Mlacek na Slovensku nebo František Čermák v Česku.“ (2019: 15) Dále konstatuje, že na území dnešního Srbska neexistuje výrazné frazeologické centrum. Milan Šipka srbskou frazeologii zpopularizoval v knize *Zašto se kaže?* (1988). Dragana Mršević-Radović a Milan Šipka se zaměřují především na etymologii a význam frazémů. V roce 2007 byl vydán Đorđem Otaševićem *Mali srpski frazeološki rečnik*, což je první frazeologický slovník, který nese srbské označení (nikoli srbochorvatské). Později Otašević také vydal *Frazeološki rečnik srpskog jezika* (2012). Anđelka Pejović se v publikaci *Kontrastivna frazeologija španskog i srpskog jezika* (2015) zabývá kontrastivní frazeologií. V českém prostředí použil kontrastivní analýzu v knize *Srbská frazeologie v českém a bulharském předkladu* (2015) Pavel Krejčí a Snežana Linda Popović v disertační práci *Česká a srbská frazeologie. Srovnání, aspekty a struktura česko-srbského frazeologického slovníku* (2016). Komparativní srbsko-ukrajinské frazeologii se věnuje

Dejan Ajdačić v publikaci *Poredbena srpsko-ukrajinska frazeologija* (2015). Nejnovějšímu popisu frazeologické teorie se věnuje Nataša Vulović v knize *Srpska frazeologija i religija: lingvokulturološka istraživanja* (2015), kde se zmiňuje o srbském, chorvatském, bulharském, ruském, německém a anglosaském pojetí. Další významné osobnosti, které se zabývali či zabývají srbskou frazeologií jsou např. Jovan Kasić, Vladislava Petrović, Ana Pejanović, Jelena Jovanović, Biljana Golubović, Rajna Dragičević.

2.4 Frazeologické slovníky

V následujícím úseku si představíme frazeologické slovníky, s nimiž jsme pracovali v praktické části této práce.

Slovník *Frazeološki rječnik hrvatskog ili srpskog jezika* (1982) Josipa Matešiće je dodnes považován za nejobsáhlejší frazeologický slovník chorvatského a srbského jazyka, který obsahuje přibližně 12 000 frazémů. V jeho předmluvě je uvedeno, že je to první frazeologický slovník chorvatského a srbského jazyka, plod několikaleté práce spolupracovníků Slovanského institutu Univerzity v Mannheimu ve spolupráci s Ústavem pro jazyk v Záhřebu a Katedrou současného chorvatského spisovného jazyka Filozofické fakulty v Záhřebu. Slovníkovou jednotku tvoří základní slovo psané velikými písmeny, frazém s akcenty, různé významy rozdělené čísly, gramatické a stylistické poznámky, příklad v kontextu se zkratkou, která odkazuje na zdroj textu. Autor dále zmiňuje, že slovník není normativní a je určen pro domácí i zahraniční veřejnost, všem, kteří si pokládají otázky okolo chorvatského a srbského jazyka, jeho kultury a pěstování. (Matešić, 1982: V-XX)

Bělehradský lingvista Đorđe Otašević v roce 2007 vydal *Mali srpski frazeološki rečnik*. Slovník je stvořen pomocí materiálu z velkého slovníku Srbské akademie věd a umění (SANU), Matice srbské (MS), slovníku Josipa Matešiće, a novější frazeologické jednotky jsou vybrané z publikace *Veliki rečnik novih i nezabeleženih reči*. Frazémy jsou v něm řazeny dle abecedy základního slova. Roli základního slova zde mají substantiva, adjektiva, numeralia, verba. Po základním slovu je uveden význam. Ani tento slovník nemá normativní pretenze, avšak je zaměřený na popis vybraných frazémů.

Kao frazeološki rječnik, rječnik frazema s poredbenom česticom „kao“ jehož autorkou je Alisa Mahmutović byl vydán v roce 2012. Jeho úvod nám přibližuje strukturu slovníku, který je sestaven na základě korpusu současné bosenskohercegovské literatury a novin. Autorka do slovníku vybrala 600 nejfrekventovanějších frazémů. Frazémy jsou v něm řazeny stejně jako ve slovníku Đorđe Otaševiće, tzn. podle abecedního řazení základního slova. Obsahuje pouze

přirovnání se spojkou *jako*. Najdeme zde srovnávací frazémy obou strukturních typů, tj. dvou-
dílný a trojdílný, jehož zastoupení značně převažuje. Dále autorka zmiňuje, že je slovník
deskriptivní a strukturovaný podle morfologického kritéria. Publikace je určena slavistům, fi-
lologům a všem těm, kteří se učí těmto jazykům. (Mahmutović, 2012: 9-10)

Autory pro srbochorvatskou část *Frazeološkog rečnika srpskohrvatskog jezika: srpskohrvat-
ski – slovački* (1984) jsou Jovan Kasić a Vladislava Petrović, pro slovenskou část pak Želmira
Spasićová. Slovník zahrnuje zhruba 1800 frazémů a je určen je pro výukové účely. Byl součástí
minisérie překladových frazeologických slovníků zaměřených na jazyky obyvatel Vojvodiny.

3. Praktická část

Praktická část této bakalářské práce se zabývá zjišťováním frekvence a míry užívání vybraných frazémů, které jsou spjaty s lidskými psychickými a fyzickými vlastnostmi. Dále nás zajímá povědomí, které rodilí mluvčí o vybraných frazémech mají.

Cíle výzkumu byly vícestranné: excerpcování, shromáždění a zapisování srbské frazeologie, formování frazeologického fondu s maximálním počtem srbských srovnávacích adjektivních frazémů. Účelem tohoto dotazníku je také poukázat na frazémy týkající se lidských vlastností, jakožto na skupinu frazémů, které se v každodenním běžném hovoru často vyskytují. Rodilí mluvčí totiž mnohdy ani nezaregistruje, že frazém při rozhovoru použil. Hlavním cílem je však ověření aktuálnosti frazémů uváděných ve slovnících.

Jako metoda ověřování byla zvolena dotazníková anonymní anketa v elektronické podobě, protože použitím internetu lze oslovit větší množství respondentů než při osobním dotazování, které by bylo technicky i časově velmi náročné. Anketa byla rozeslána mezi rodilé mluvčí žijící na území Srbska, v Bělehradu a v Čačku⁵.

Čerpali jsme také z webového korpusu⁶ srbského jazyka, který je momentálně tím největším. Skládá se z automaticky stažených textů ze srbského internetového vyhledávače. Tento korpus byl vytvořen v lednu roku 2014 v rozsahu přes 441 milionů slov.

Nejdůležitější v rámci praktické části této práce je podkapitola 3.3, která se zabývá vyhodnocením dotazníkové ankety. Výsledky získané z ankety jsme následně porovnali s vybranými frazémy ze slovníků a s daty z korpusu. Podrobný přehled výsledků a statistické údaje srbských srovnávacích frazémů uvádíme v tabulkách a grafech.

Frazémy v této kapitole překládáme do českého jazyka⁷, abychom je zpřístupnily českým čtenářům. Původní, srbská varianta je uvedena vždy u první zmínky frazému, příp. v tabulce. Ovšem ne u všech variant bylo jasné anebo možné dohledat, co měl respondent na mysli. Vzhledem k expresivitě výrazů navíc některé frazémy v práci nepřekládáme, ale označujeme je jen poznámkou „vulgarismus“.

⁵ Čačak byl vybrán, protože je to rodné město mého otce, tudíž jsme předpokládali, že nasbíráme dostatečný počet odpovědí. Bělehrad byl zvolen, jelikož se jedná o hlavní město a také jsem v Bělehradu osobně pobývala v rámci studijního programu Erasmus+ v určitém období mého bakalářského studia, tento fakt taktéž zajistil dostatečný počet odpovědí od respondentů.

⁶ <https://www.sketchengine.eu/srwac-serbian-corpus/> ze dne 4.11. 2019

⁷ Překlady jsou uváděny podle následujících slovníků: DAJIČIĆ, Dušan–ŠOBRA František *Srbsko-chorvatsko-český slovník* a SEDLÁČEK, Jan – JENÍKOVÁ, Anna *Srbocharvátsko-český slovník*.

3.1 Koncepce a struktura dotazníkové ankety

Do dotazníkové ankety bylo vybráno celkem 59 frazeologických přirovnání. Velmi cenným zdrojem pro sestavení dotazníku se pro nás stala publikace *Frazeloški rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* Josipa Matešiće. Další důležitou publikací, ze které jsme čerpali, byl slovník Alisy Mahmutović *Kao frazeološki rječnik: rječnik frazema s poredbenom česticom „kao“*, mezi další použité slovníky patří: *Frazeološki rečnik srpskohrvatskog jezika: srpskohrvatski – slovački* a slovník Đorđe Otaševiće *Mali srpski frazeološki rečnik*. Ze slovníků byly vybrány adjektivní srovnávací frazémy. V prvním uvedeném slovníku jich bylo nalezeno 314 a právě kvůli vysokému počtu příkladových adjektivních frazémů jsme publikaci Josipa Matešiće pojali jako výchozí. Ve slovníku Alisy Mahmutović se vyskytuje celkem 204 adjektivních frazémů. Slovník *Frazeološki rečnik srpskohrvatskog jezika: srpskohrvatski – slovački* nabízí 44 frazémů s adjektivní komponentou. Ve slovníku Đorđe Otaševiće najdeme 66 adjektivních srovnávacích frazémů. Frazémy do dotazníku byly vybrány tak, aby byly zahrnuty v co nejvyšším počtu slovníků, z nichž jsme frazémy čerpali. Vždy alespoň jedna z variant frazémů byla obsažena ve všech čtyřech uvedených slovnících.

Dotazník je rozdělen do tří částí (viz Příloha č. 1). První část dotazníku se skládá ze tří osobních otázek, které mají za cíl určit věkovou strukturu respondentů, místo bydliště a další osobní informace, ovšem tak, aby nepodléhaly GDPR. Dále se dotazník zaměřuje na samostatné zjištění znalosti a užívání frazémů. V druhé části dotazníkové ankety zjišťujeme asociace respondentů. Tuto část tvořilo 20 otevřených otázek, které sloužily jako asociační test znalosti vybraných přirovnání. Respondenti zde měli doplnit pravou stranu vybraného frazému. Pokud respondenty napadlo více variant, měli možnost je také uvést. Do této části dotazníkové ankety byly vybrány stejné frazémy jako do třetí části, ale ve třetí části jsou vždy uvedeny již tři konkrétní varianty frazému vybrané ze slovníků, dohromady se jedná o 59 otázek (přirovnání). U každé otázky (přirovnání) si mohl respondent vybrat ze tří odpovědí: a) neznám (*ne poznajem*), b) znám, ale nepoužívám (*poznajem, ali ne koristim*) a c) používám (*koristim*). Respondent měl na výběr vždy jen jednu možnost.

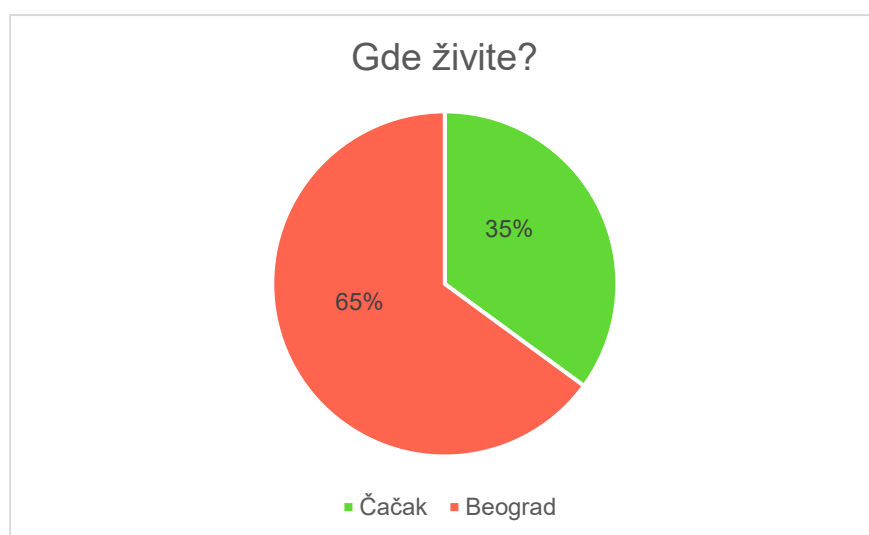
Data byla sbírána v období od 3. prosince 2019 do 18. února 2020. Respondentům byl prostřednictvím e-mailu a sociálních sítí zaslán textový odkaz na formulář umístěný a vytvořený na platformě Survio⁸, který je přístupný online. Tato platforma byla vybrána, protože nabízela určité výhody ve srovnání s jinými obdobnými službami (např. nemožnost pohybovat se v rámci

⁸ Avramović, K. *Upitnik: Poredbeni frazemi sa odnosom na ljudske osobine*, 2019. Dostupné online na <https://www.survio.com/survey/d/I8Q4F7E9X3K1R8J6M>

vyplňovaného dotazníku zpětně, což by v našem případě mohlo znehodnotit výsledky). Za nevýhodu této platformy lze považovat volbu jazyka dotazníku, která nenabízí možnost volby srbského jazyka, proto byl zvolen za jazyk dotazníkové ankety jazyk anglický. Předpokládali jsme, že především pro mladší respondenty bude anglický jazyk srozumitelnější a přijatelnější. Dotazník byl psán latinkou. Za další nevýhodu této platformy lze považovat, že v neplacené verzi je možné shromáždit pouze 100 odpovědí, tudíž jsme za účelem získání většího vzorku respondentů byli nuceni využít verze placené.

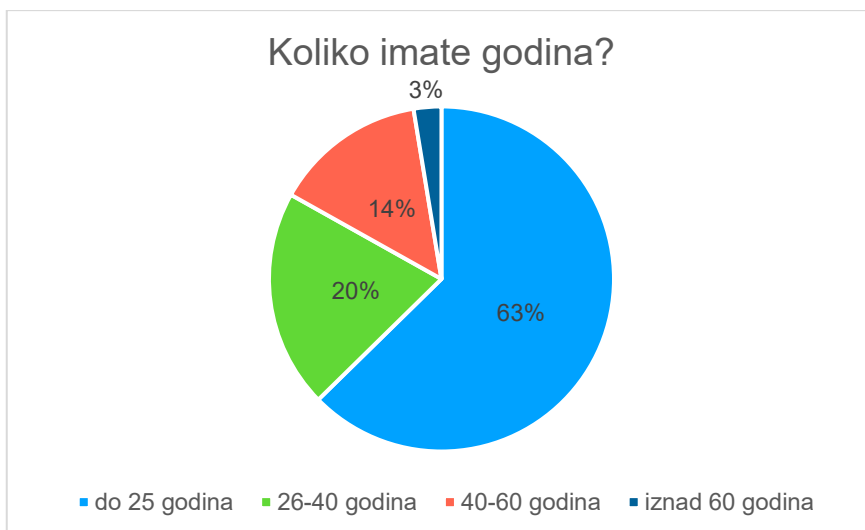
3.2 Vzorek respondentů

Do dotazníkové ankety se celkově zapojilo 308 respondentů, z nichž 108 (35,1 %) žije ve městě Čačak a 200 (64,9 %) žije ve městě Bělehrad, jak je patrné z grafu č. 1:

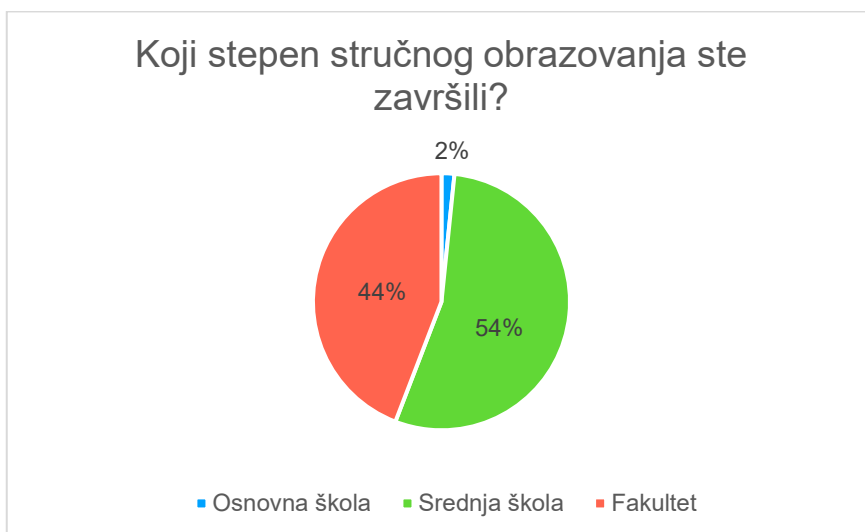
Graf č. 1: Bydliště respondentů

Druhá otázka se týkala věku respondentů. Dotazovaní měli na výběr ze čtyř věkových kategorií. První kategorie byla ohraničena maximálním věkem 25 let, tuto kategorii uvedlo 63 % lidí. Další skupina se pohybovala v rozmezí 26–40 let, do níž se zařadilo 20 % účastníků ankety. Následující věková hranice byla stanovená věkovým rozpětím 40–60 let, tuto odpověď zvolilo 14 % dotazovaných. Nejmenší počet odpovědí jsme zaznamenali u věkové kategorie nad 60 let, do které patřila pouze 3 % dotazovaných (viz graf č. 2).

Graf č. 2: Věková struktura respondentů

Poslední otázka z první dotazníkové části se týkala vzdělanostní struktury respondentů. Nejvíce účastníků ankety, tzn. 54 %, má středoškolské vzdělání. Druhou nejpočetnější skupinu tvoří vysokoškoláci, konkrétně 44 %. Početně nejmenší skupinu představují dotazovaní, kteří dosáhli pouze základního vzdělání, těch jsou jen 2 % (viz graf č. 3).

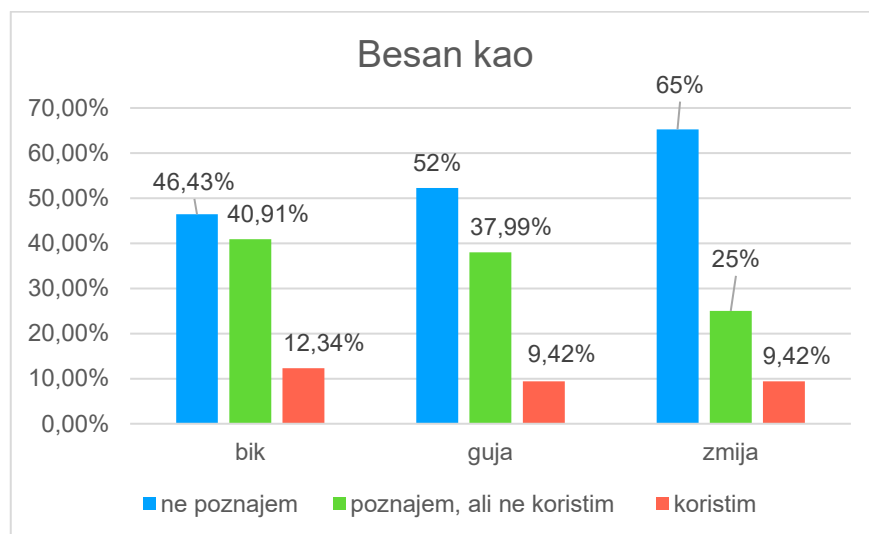
Graf č. 3: Vzdělanostní struktura respondentů

Jak již bylo uvedeno výše, celý dotazník byl napsán latinkou, přesto šest účastníků zvolilo k vyplnění druhé části ankety cyrilici. Toto písmo použili čtyři obyvatelé žijící v Bělehradě a dva Čačané. Cyrilicí psalo pět respondentů z věkové kategorie do 25 let a jeden z věkové kategorie 40–60 let. Ve výsledcích ankety volbu jiného písma nezohledňujeme.

3.3 Vyhodnocení dotazníkové ankety

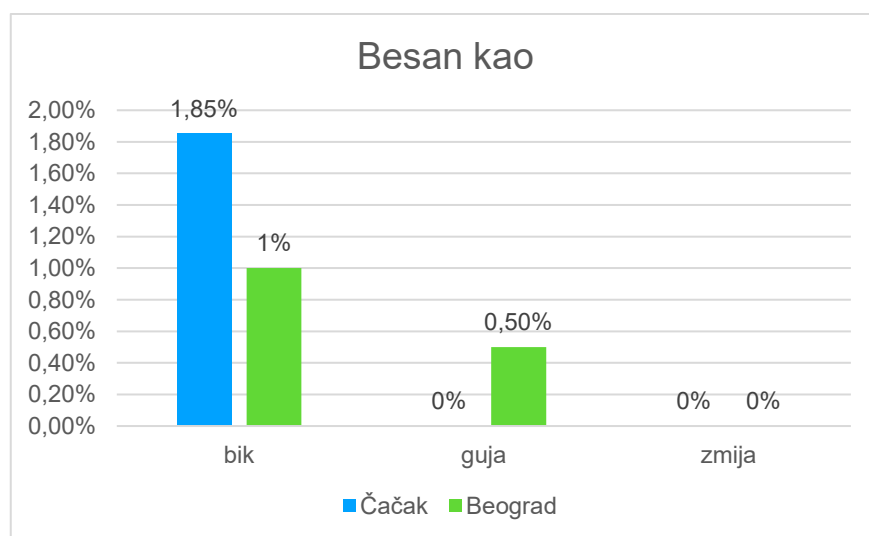
3.3.1 Vztekly jako

Ve slovnících jsme vyhledali tři varianty frazému *vztekly jako býk*, *vztekly jako had* a *vztekly jako zmije*. Jako nejpoužívanější variantu frazému dotazovaní zvolili *vztekly jako býk*. Tato varianta se však také zařadila na první příčku, kdy ji dotazovaní znají, ale nepoužívají. Jako stejně málo užívané varianty dotazovaní označili frazémy *vztekly jako zmije* a *vztekly jako had*, více než polovina respondentů dokonce ani jednu z těchto variant nezná.

Graf č. 4: *Vztekly jako býk* (besan kao bik), *vztekly jako zmije* (besan kao guja) a *vztekly jako had* (besan kao zmija).

Na grafu č. 5 vidíme, že v Čačku se nejvíce používá varianta frazému *vztekly jako býk*. Variantu *vztekly jako had* používají pouze respondenti žijící v Bělehradu. A přirovnání *vztekly jako had* se neužívá ani v jednom z uvedených měst.

Graf č. 5: Doplňte pravou stranu frazému: *Vztekly jako*.

Následující tabulka zobrazuje další varianty frazému, které respondenti uvedli nad rámec variant vybraných ze slovníků.⁹

<i>Adjektivum</i>	<i>Konkrétní varianta</i>		<i>Bělehrad</i>	<i>Čačak</i>
besan kao (<i>vzteklý jako</i>)	ris	(<i>rys</i>)	86 %	58,33 %
	pas	(<i>pes</i>)	21,5 %	40,74 %
	lav	(<i>lev</i>)	1 %	0,5 %
	puž	(<i>hlemýžď, plž</i>)	--	0,93 %
	lisica	(<i>liška</i>)	0,5 %	--
	ďavo	(<i>d'ábel</i>)	0,5 %	--
	leptir	(<i>motýl</i>)	0,5 %	--
	vuk	(<i>vlk</i>)	0,5 %	--
	mačka	(<i>kočka</i>)	--	0,93 %
	furija	(<i>fúrie</i>)	0,5 %	--
	ker	(<i>pes</i>)	0,5 %	--

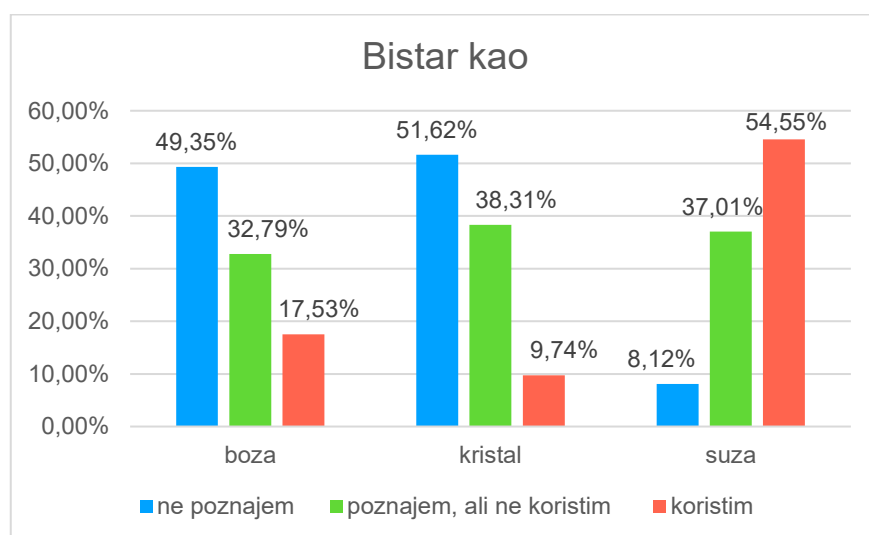
Tabulka č. 1: Další varianty frazému, které respondenti užívají.

Srbský korpus uvádí jako nejpočetnější variantu frazém *vzteklý jako rys*, který má na celkovém počtu 74% podíl. Mezi další varianty frazémů, které jsme vyhledali v korpusu a dotazovaní je také uvedli v dotazníku, jsou: *vzteklý jako býk* s 9% podílem na celkovém počtu, a *vzteklý jako d'ábel* s 5% podílem. Frazémy *vzteklý jako had* a *vzteklý jako zmije* se v korpusu nevyskytují. Dle odpovědí na otevřené otázky jsme zjistili, že nejfrekventovanější variantou frazému je *vzteklý jako rys*, kterou ani jeden ze čtyř zvolených slovníků nenabízí, ovšem v srbském korpusu je tato varianta dohledatelná s nejvyšším počtem výskytů a uvedl ho i největší podíl respondentů v našem dotazníku. Další často vyskytované přirovnání je *vzteklý jako pes*. Tato varianta není dohledatelná ve slovnících, ani v korpusu. Ani jeden z respondentů neuvedl variantu frazému *vzteklý jako had* do druhé dotazníkové části, avšak při výběru odpovědí ve třetí dotazníkové části zvolilo necelých 9,5 % dotazovaných odpověď c) používám. Jejich první asociací se pravděpodobně stala varianta *vzteklý jako rys*, a proto už si nevzpomněli na variantu *vzteklý jako had*. Tato varianta se vyskytuje pouze ve slovníku Josipa Matešiće. Variantu *vzteklý jako zmije* v otevřené otázce uvedlo 0,5 % obyvatel Bělehradu, korpus ji nenabízí, avšak je možné ji dohledat ve stejném slovníku jako předchozí variantu.

⁹ 2,78 % obyvatel Čačku a 1 % obyvatel Bělehradu na tuto otázku neodpovědělo.

3.3.2 Bystrý jako

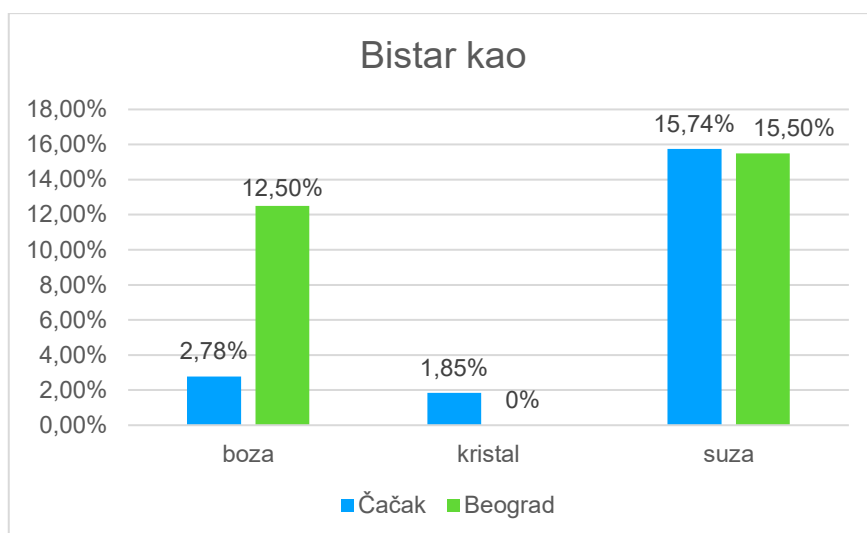
Vybraná přirovnání ze slovníků jsou následující: *bystrý jako bóza*¹⁰, *bystrý jako krystal* a *bystrý jako slza*. Nejpopulárnější variantou je *bystrý jako slza*, jak můžeme pozorovat v grafu č. 6. Za nejméně užívanou variantu lze považovat přirovnání *bystrý jako krystal*, tuto variantu nezná nebo také zná, ale nepoužívá, největší počet respondentů. Druhou neznámou variantou frázemu se pro respondenty stala varianta *bystrý jako bóza*.

Graf č. 6: *Bystrý jako bóza* (bistar kao boza), *bystrý jako krystal* (bistar kao kristal) a *bystrý jako slza* (bistar kao suza).

Z grafu č. 7 je patrné, že na variantu frázemu *bystrý jako bóza* si vzpomnělo více obyvatel z Bělehradu. V Čáčku tuto variantu používá mnohem méně obyvatel. Variantu frázemu *bystrý jako krystal* zmínili pouze obyvatelé žijící v Čáčku, ani zde ale nepatří k často užívaným. Nejužívanější v obou městech je přirovnání *bystrý jako slza*.

¹⁰ Nakyslý nápoj z otrub.

Graf č. 7: Doplňte pravou stranu frazému: *Bystrý jako*.

Tato tabulka zobrazuje další varianty frazému, které respondenti zmínili v otevřené otázce.¹¹

<i>Adjektivum</i>	<i>Konkrétní varianta</i>		<i>Bělehrad</i>	<i>Čačak</i>
bistar kao (<i>bystrý jako</i>)	voda	(<i>voda</i>)	27,5 %	33,33 %
	pčela	(<i>včela</i>)	11 %	22,22 %
	potok	(<i>potok</i>)	13 %	8,33 %
	pčelica	(<i>včelička</i>)	6,5 %	5,56 %
	reka	(<i>řeka</i>)	3 %	2,78 %
	oko	(<i>oko</i>)	1,5 %	0,93 %
	izvor	(<i>pramen, zřídlo</i>)	1,5 %	--
	planinski potok	(<i>horský potok</i>)	0,5 %	1,85 %
	Dunav	(<i>řeka Dunaj</i>)	1 %	0,93 %
	konj	(<i>kůň</i>)	0,5 %	0,93 %
	rosa	(<i>rosa</i>)	0,5 %	0,93 %
	ptica	(<i>pták</i>)	0,5 %	0,93 %
	sova	(<i>sova</i>)	1 %	--
	dan	(<i>den</i>)	1 %	--
	vidra	(<i>vydra</i>)	--	0,93 %
	um	(<i>rozum</i>)	0,5 %	--
	gusti sok	(<i>džus</i>)	0,5 %	--
	dete	(<i>dítě</i>)	--	0,93 %
	lisica	(<i>liška</i>)	0,5 %	--
	sunce	(<i>slunce</i>)	--	0,93 %

¹¹ Na tuto otázku odpovědělo chybně nebo vůbec neodpovědělo 1,85 % obyvatel Čačku a 3 % obyvatel Bělehradu.

izvorska voda	(pramenitá voda)	--	0,93 %
bistra voda	(bystrá voda)	0,5 %	--
mrav	(mravenec)	0,5 %	--
jutro	(ráno)	0,5 %	--
staklo	(sklo)	0,5 %	--
P. P. Njegoš ¹²	(P. P. Njegoš)	0,5 %	--
biser	(perla)	0,5 %	--
ptičica	(ptáček)	0,5 %	--
Drina	(řeka Drina)	0,5 %	--
klip	(píst)	0,5 %	--
noć	(noc)	0,5 %	--
bara	(bažina, močál, ka- luž)	0,5 %	--

Tabulka č. 2: Další varianty frazému, které respondenti užívají.

Mezi odpověďmi jsme zaznamenali také frazémy s antonymním významem: na variantu frazému *bystrý jako kalná voda* (bistar kao mutna voda) si vzpomněla 2 % respondentů žijící v Bělehradu. 0,5 % dotazovaných žijící v Bělehradu uvedlo do druhé dotazníkové části přirovnání *bystrý jako kalná Morava* (bistar kao mutna Morava).

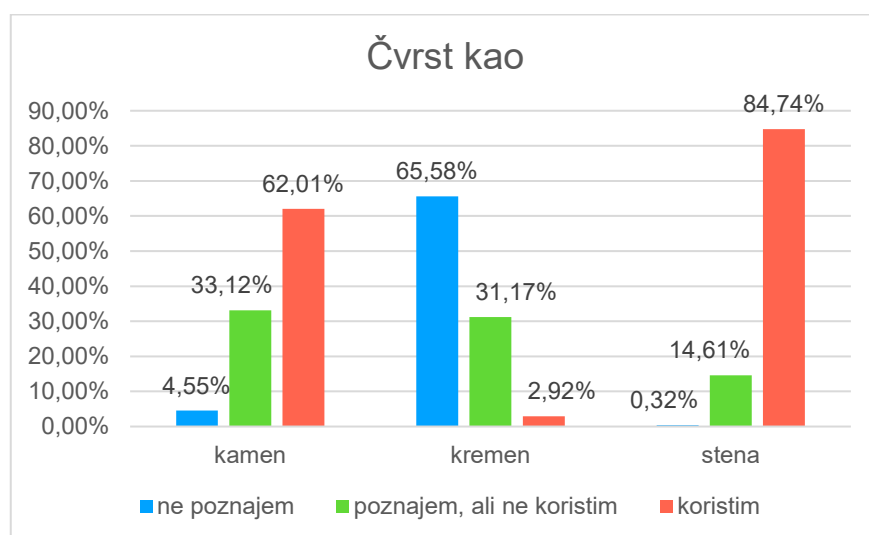
V srbském korpusu najdeme s 36% podílem na celkovém počtu, tedy nejpočetnější variantu, *bystrý jako slza*. Se 14% podílem se vyskytuje *bystrý jako voda* a se 7% podílem je *bystrý jako sklo*. Další varianty korpus nabízí se 4% podílem: *bystrý jako pramenitá voda*, *bystrý jako potok*, *bystrý jako horský potok*, *bystrý jako včela*, *bystrý jako včelička*, *bystrý jako krystal* a *bystrý jako vydra*.

Variantu frazému *bystrý jako slza* považujeme podle výsledků ankety za nepoužívanější a jako nejpočetnější variantu ji najdeme také v korpusu. Tuto variantu je možné dohledat i ve slovníku Josipa Matešiće. *Bystrý jako voda* byla nejpočetnější odpovědí na otevřenou otázku. Tuto variantu nalezneme v korpusu, avšak ve slovnících bychom ji hledali marně. Varianta frazému *bystrý jako sklo* je dohledatelná v korpusu, mezi odpověďmi v naší dotazníkové anketě ji také najdeme, i když v malém počtu a pouze v Bělehradu. Ani v jednom z použitých slovníků se tato varianta nenachází. Varianty frazému, které se vyskytují v korpusu se 4% podílem, dotazovaní napsali v odpovědích našeho dotazníku také a rozdíly užívání mezi městy jsou patrné v tabulce č. 2. Ve slovnících tyto varianty nenajdeme. Veškeré ostatní varianty, které dotazovaní uvedli, se neuvádí ve slovnících, ani v korpusu.

¹² Černohorský básník, spisovatel a vladyka Petr II. Petrović Njegoš.

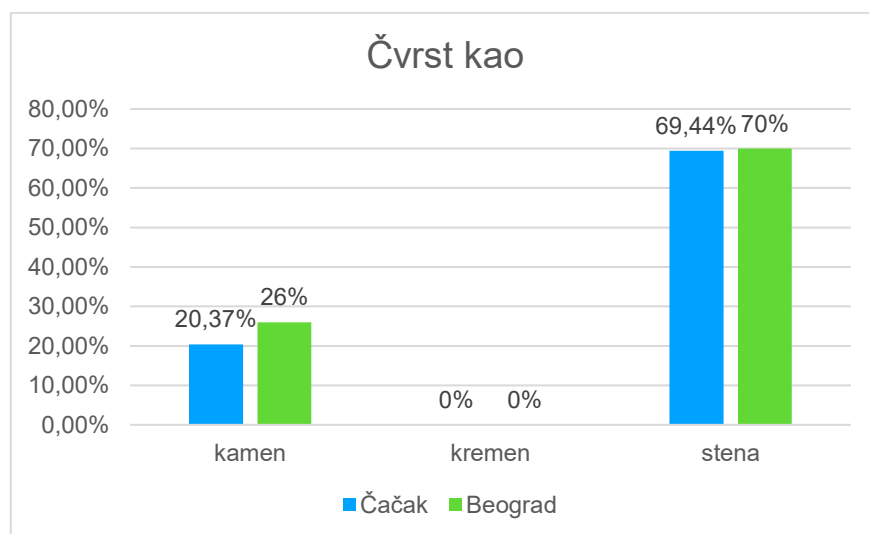
3.3.3 Pevný jako

Tři varianty frazému *pevný jako* (čvrst kao) byly vybrány ze slovníku Josipa Matešiće: *pevný jako kámen*, *pevný jako křemen* a *pevný jako skála*. Dle výsledků ankety je nejpoužívanější variantou frazém *pevný jako skála*. Na druhém místě se umístila varianta *pevný jako kámen*. Nejméně používanou variantou, a zároveň pro respondenty nejméně známou, je *pevný jako křemen*.

Graf č. 8: *Pevný jako kámen* (čvrst kao kamen), *pevný jako křemen* (čvrst kao kremen) a *pevný jako skála* (čvrst kao stena).

Z grafu č. 9 je zřejmé, že *pevný jako skála* je nejznámější variantou v Bělehradu i v Čačku. Variantu frazému *pevný jako kámen* používá větší počet rodilých mluvčích z Bělehradu. Varianta frazému *pevný jako křemen* nebyla mezi odpověďmi zaznamenána.

Graf č. 9: Doplňte pravou stranu frazému: *Pevný jako*.

Tato tabulka znázorňuje zbývající odpovědi od respondentů na otázku: *Doplňte pravou stranu frazému: Pevný jako* (Dopunite desnu stranu frazema: Čvrst kao).¹³

<i>Adjektivum</i>	<i>Konkrétní varianta</i>		<i>Bělehrad</i>	<i>Čačak</i>
<i>čvrst kao</i> <i>(pevný jako)</i>	čelik	<i>(ocel)</i>	7 %	6,48 %
	orah	<i>(ořech)</i>	1,5 %	0,93 %
	stub	<i>(pilíř, sloup)</i>	1 %	--
	zemlja	<i>(země)</i>	0,5 %	--
	mermer	<i>(mramor)</i>	0,5 %	--
	sunce	<i>(slunce)</i>	--	0,93 %
	metal	<i>(kov)</i>	--	0,93 %
	dren	<i>(dřín)</i>	0,5 %	--
	čvor	<i>(suk, uzel)</i>	--	0,93 %
	paučina	<i>(pavučina)</i>	--	0,93 %
	stav	<i>(postoj)</i>	--	0,93 %
	tvrđava	<i>(pevnost)</i>	0,5 %	--
	lav	<i>(lev)</i>	--	0,93 %
	gvožđe	<i>(železo)</i>	0,5 %	--
	hrast	<i>(dub)</i>	0,5 %	--
	drvo	<i>(strom)</i>	0,5 %	--
	čekić	<i>(kladivo)</i>	0,5 %	--

Tabulka č. 3: Další varianty frazému, které respondenti užívají.

V korpusu je dohledatelná varianta frazému *pevný jako skála* se 46% podílem na celkovém počtu výskytů. Hned na druhém místě se nachází frazém *pevný jako kámen* s 12% podílem. Třetí místo připadlo přirovnání *pevný jako ocel* s 11% podílem. *Pevný jako křemen* se nachází v korpusu s 2% podílem a *pevný jako dub* zde najdeme s 1% podílem.

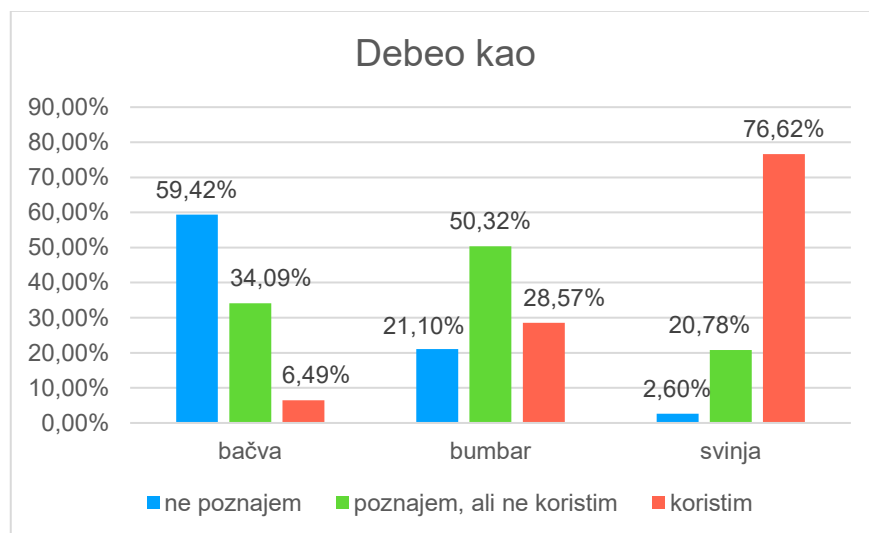
Z ankety vyplývá, že nejužívanější varianta přirovnání je *pevný jako skála*. Tuto variantu najdeme s nejvyšším podílem výskytů v korpusu a dohledatelná je také ve slovnících Josipa Matešiće a Alisy Mahmutović. Druhá nejužívanější varianta frazému je *pevný jako kámen*, jejíž podíl v korpusu je 12 %. Frazém *pevný jako ocel* nenajdeme ve slovnících, ale v odpovědích jej uvedli respondenti a objevuje se v korpusu. Zajímavé je, že variantu frazému *pevný jako křemen* jsme nezaznamenali ani v jedné z odpovědí na otevřenou otázku, ale při výběru odpo-

¹³ V Bělehradu si s touto otázkou poradili všichni velmi dobře, v Čačku však 1,85% obyvatel odpovědělo chybně, nebo vůbec.

vědí ve třetí dotazníkové části se skoro 3 % dotazovaných rozhodla pro odpověď za c) používám. Korpus i slovník tuto variantu eviduje. Korpus také zachycuje přirovnání *pevný jako dub*, které jsme zaznamenali mezi odpověďmi v druhé dotazníkové části u minima dotazovaných pocházejících z Bělehradu, ve slovnících však tuto možnost není možné dohledat. Ostatní odpovědi od dotazovaných se nenachází ani v korpusu ani ve slovnících. Ve slovníku Alisy Mahmutović se vyskytuje přirovnání *pevný jako zed'* (čvrst kao zid), ovšem v korpusu ani mezi odpověďmi jsme jej nezaznamenali. Slovník Josipa Matešiće nabízí ještě variantu frazému *pevný jako město* (čvrst kao grad), avšak v korpusu ani v odpovědích se tato možnost nevyskytuje. Korpus pak nabízí varianty, které nenajdeme ve slovnících, ani mezi odpověďmi v našem dotazníku: *pevný jako žula* (čvrst kao granit), *pevný jako diamant* (čvrst kao dijamant), *pevný jako africký diamant* (čvrst kao afrički dijamant), *pevný jako beton* (čvrst kao beton), *pevný jako ocelový řetěz* (čvrst kao čeličan lanac), *pevný jako keramika* (čvrst kao keramika), *pevný jako kořen* (čvrst kao korijen).

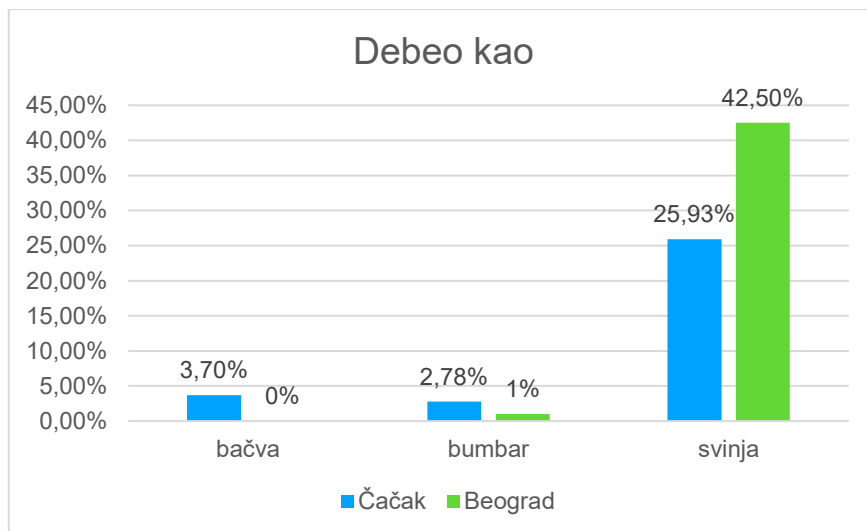
3.3.4 *Thlustý jako*

Četnost užívání přirovnání *tlustý jako bečka*, *tlustý jako čmelák* a *tlustý jako svině* je zaznamenána v grafu č. 10. Jako nejužívanější variantu vybrali respondenti *tlustý jako svině*. Nejméně užívanou i nejméně známou se pro respondenty stala varianta *tlustý jako bečka*. Více než polovina dotazovaných zná, ale nepoužívá variantu frazému *tlustý jako čmelák*.

Graf č. 10: *Thlustý jako bečka* (debeo kao bačva), *tlustý jako čmelák* (debeo kao bumbar) a *tlustý jako svině* (debeo kao svinja).

Graf č. 11 nám ukazuje, že nejznámější variantou je v obou městech varianta *tlustý jako svině*. Ani jeden dotazovaný z Bělehradu nezmnínil v otevřené otázce variantu *tlustý jako bečka*. Známost pro respondenty z Bělehradu není ani varianta *tlustý jako čmelák*. Dotazovaní z Čačku zmínili varianty *tlustý jako bečka* a *tlustý jako čmelák* také pouze zřídka.

Graf č. 11: Doplňte pravou stranu frazému: *Tlustý jako*.

V následující tabulce se nachází výčet přirovnání, které jsme zaznamenali mezi odpověďmi v druhé části dotazníku.¹⁴

<i>Adjektivum</i>	<i>Konkrétní varianta</i>		<i>Bělehrad</i>	<i>Čačak</i>
debeo kao (<i>tlustý jako</i>)	slon	(<i>slon</i>)	19 %	28,7 %
	prase	(<i>prase</i>)	13 %	16,67 %
	medved	(<i>medvěd</i>)	7,5 %	6,48 %
	bure	(<i>sud</i>)	6,5 %	4,63 %
	krava	(<i>kráva</i>)	4 %	--
	trut	(<i>trubec</i>)	2,5 %	1,85 %
	vo	(<i>vůl</i>)	1,5 %	0,93 %
	balvan	(<i>kláda, trám</i>)	1,5 %	--
	stoka	(<i>dobytěk</i>)	1,5 %	--
	vepar	(<i>vepř</i>)	--	2,78 %
	drvo	(<i>strom</i>)	1 %	0,93 %
	krmača	(<i>svině</i>)	1,5 %	--
	krme	(<i>sele</i>)	0,5 %	1,85 %
	mečka	(<i>medvědice</i>)	1 %	--
	šifonjer	(<i>skříň</i>)	1 %	--

¹⁴ Na otázku neodpovědělo 0,5 % Bělehradčanů a 0,93 % Čačanů.

morž	(mrož)	1 %	--
Nikola	(Mikuláš)	--	0,93 %
ja	(já)	0,5 %	--
bik	(býk)	--	0,93 %
vreća	(pytel)	--	0,93 %
ala	(drak, saň)	0,5 %	--
Biblija	(Bible)	0,5 %	--
šerpa	(hrnec)	0,5 %	--
novčanik	(peněženka)	--	0,93 %
novčanik ruskog tajkuna	(peněženka rus- kého oligarchy)	0,5 %	--
čačkalica	(párátka)	--	0,93 %
tutlić	(tykev vejcovitá)	0,5 %	--
Deda Mraz	(Děda Mráz)	0,5 %	--
lek	(lék)	--	0,93 %
debeljko	(tlouštík)	0,5 %	--
dunda	(tlustá ženská, machna)	0,5 %	--
trokrilni ormar	(trojkřídla skříň)	0,5 %	--
miš	(myš)	--	0,93 %
prasac	(prase)	0,5 %	--
konj	(kůň)	0,5 %	--
valjak	(válec)	--	0,93 %
krmak	(krmný vepř)	0,5 %	--
mazga	(mezek)	0,5 %	--
čovek	(člověk)	--	0,93 %
meda	(medvídek)	0,5 %	--
lopta	(míč)	0,5 %	--

Tabulka č. 4: Další varianty frazému, které respondenti užívají.

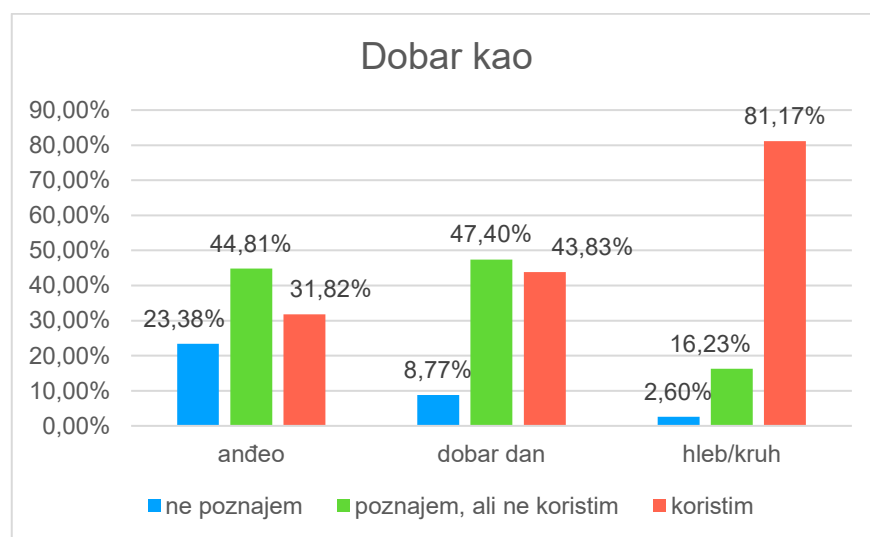
Srbský korpus nabízí variantu frazému *tlustý jako svině* se 7% podílem na celkovém počtu výskytů. Varianty frazému *tlustý jako slon* a *tlustý jako veliký čmelák* (debeo kao velik bumbar) zde najdeme s 2% podílem. Přirovnání *tlustý jako bečka* v korpusu nenajdeme.

Můžeme říci, že v tomto případě se korpus i slovník shodují, protože respondenti v našem dotazníku vybrali jako nejužívanější variantu *tlustý jako svině*, kterou najdeme ve slovníku Alisy Mahmutović a v korpusu ji také objevíme. Frazém *tlustý jako slon* se v odpovědích druhé části dotazníkové ankety vyskytuje nejčastěji a najdeme ho v srbském korpusu, ve slovnících však

uveden není. V korpusu najdeme přirovnání *tlustý jako veliký čmelák*, kdežto v Otaševičově slovníku se nachází pouze varianta *tlustý jako čmelák*. *Tlustý jako bečka* není možné najít v korpusu, uvádí ho však slovník Ďorđe Otaševiče, ovšem skoro 60 % respondentů v našem dotazníku tuto možnost označilo za neznámou. V srbském korpusu je možné vyhledat i jiné varianty tohoto frazému, ve vybraných slovnících se však jiné varianty nevyskytují a mezi odpověďmi jsme je nezaznamenali.

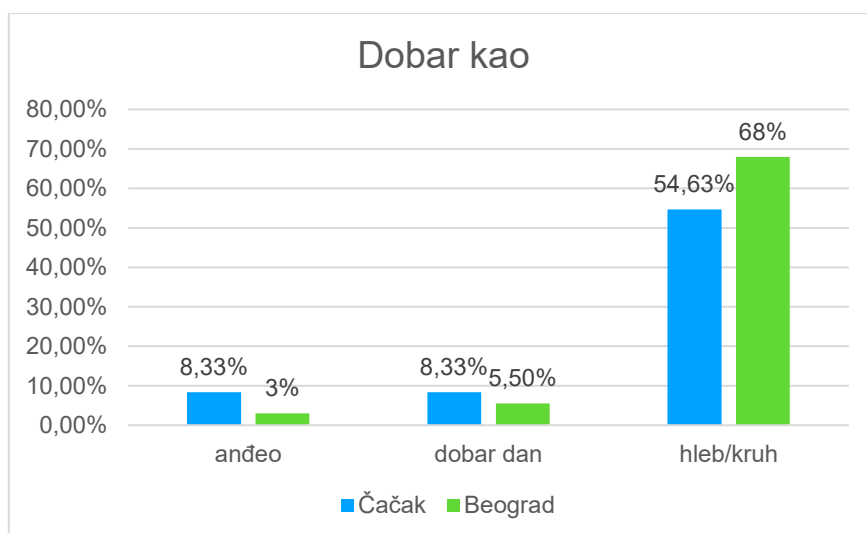
3.3.5 Dobrý jako

Do třetí části dotazníkové ankety byly vybrány tři možnosti ze zmíněných slovníků: *dobrý jako anděl*, *dobrý jako dobrý den* a *dobrý jako chleba*. Nabídnuté přirovnání *dobrý jako anděl* respondenti označili jako nejméně neznámé a nejméně užívané (viz graf č. 12). Variantu frazému *dobrý jako dobrý den* zná, ale nepoužívá největší část dotazovaných. Tato varianta se umístila na druhém místě, co se týče četnosti užití. Na prvním místě se umístila varianta *dobrý jako chleba*, kterou účastníci ankety používají nejčastěji, a to výrazně častěji než jiné varianty.

Graf č. 12: *Dobrý jako anděl* (dobar kao anđeo), *dobrý jako dobrý den* (dobar kao dobar dan) a *dobrý jako chleba* (dobar kao hleb/kruh).

Na grafu č. 13 můžeme pozorovat užívání variant frazému *dobrý jako* (dobar kao) ve městech Bělehrad a Čačak. Varianty *dobrý jako anděl* a *dobrý jako dobrý den* jsou v Čačku používány respondenty v obdobně nízké frekvenci. Jinak tomu není ani s dotazovanými z Bělehradu. Oproti těmto variantám je respondenty poměrně početně v obou městech využívána varianta *dobrý jako chleba*.

Graf č. 13: Doplňte pravou stranu frazému: *Dobry jako*.

Tabulka č. 5 ukazuje rozdílné užívání variant ve městech Bělehrad a Čačak.¹⁵

<i>Adjektivum</i>	<i>Konkrétní varianta</i>		<i>Bělehrad</i>	<i>Čačak</i>
dobar kao (dobry jako)	lebac	(chléb)	11 %	9,26 %
	duša	(duše)	7 %	5,56 %
	pas	(pes)	3,5 %	1,85 %
	leb	(chléb)	3 %	0,93 %
	dan	(den)	0,5 %	4,63 %
	Bog	(Bůh)	1,5 %	1,85 %
	leba	(chleba)	2 %	--
	jagnje	(jehně)	1 %	--
	ja	(já)	--	1,85 %
	med	(med)	0,5 %	0,93 %
	sunce	(slunce)	--	0,93 %
	beli hleb	(bílý chléb)	0,5 %	--
	lebac mekani	(měkký chléb)	0,5 %	--
	dobar čovek	(dobry člověk)	--	0,93 %
	djete	(dítě)	0,5 %	--
	dobročinitelj	(dobrodinec)	0,5 %	--
	konj	(kůň)	--	0,93 %
	panja	(pařez)	0,5 %	--
	dete	(dítě)	0,5 %	--
	Sara	(ženské jméno)	--	0,93 %

¹⁵ 0,93 % dotazovaných z Čačku a 0,5 % dotazovaných z Bělehradu neznalo odpověď na tuto otázku.

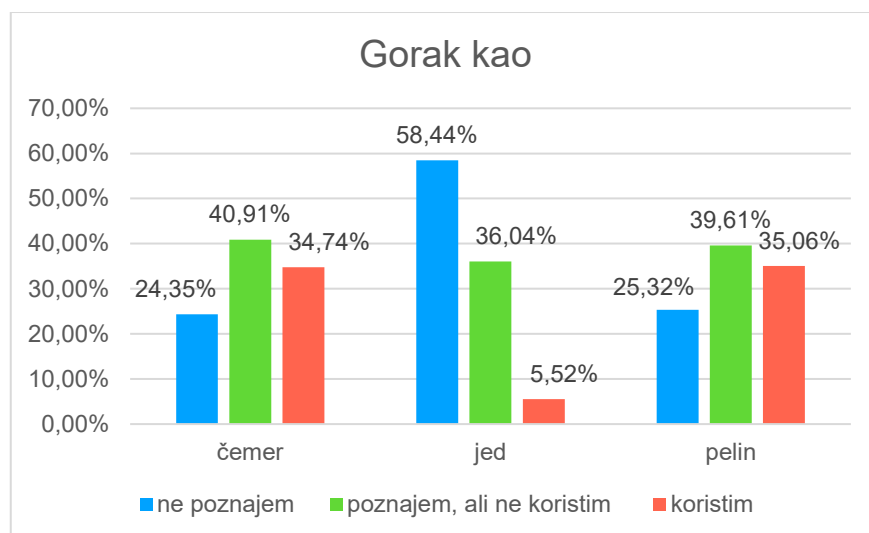
melem na ranu	(náplast na ranu)	0,5 %	--
prase za Božić	(prasátko na Vánoce)	0,5 %	--
hlebac	(chlebiček)	0,5 %	--
brat	(bratr)	--	0,93 %

Tabulka č. 5: Další varianty frazému, které respondenti užívají.

V srbském korpusu najdeme se 16% podílem přirovnání *dobrý jako dobrý den*. 7% podíl zastupují varianty: *dobrý jako chleba* a *dobrý jako slunce*. Varianta frazému *dobrý jako chléb* v srbském korpusu má 4% podíl. S 2% podílem se v korpusu vyskytují varianty *dobrý jako jehňátko* (dobar kao jaganjac) a *dobrý jako anděl*. Přirovnání *dobrý jako duše* se v korpusu nevyskytuje. Přirovnání *dobrý jako odpad* (dobar kao đubre), které patří do skupiny frazémů, jež jsou založeny na antonymním vyjádření, zmínilo v druhé dotazníkové části 0,5 % dotazovaných z Bělehradu. V korpusu je možné najít variantu frazému *dobrý jako chleba*. Tuto variantu dotazovaní nejvíce užívají. Je dohledatelná i ve třech ze čtyř užívaných slovníků. Rádi bychom upozornili na nářeční rozdílnost užívání substantiva chléb (u variant: dobar kao lebac, dobar kao leb, dobar kao leba). Výsledky u těchto nářečních variant v tabulce rozdělujeme. Tyto varianty nenajdeme v žádném z použitých slovníků, v korpusu i mezi odpověďmi od respondentů se ale vyskytují. Matešićův slovník nabízí navíc variantu *dobrý jako chleba* (dobar kao krušac), korpus ani nikdo z dotazovaných ji však neuvádí. Na druhé místo v četnosti užívání se zařadil frazém *dobrý jako dobrý den*, který je dohledatelný i v korpusu. Užívání tohoto frazému v obou městech je ale minimální, jak lze zjistit z grafu č. 13. Podle našich výsledků skončila na třetím místě, co se týče užívání, varianta frazému *dobrý jako anděl*. Dohledáme ji v korpusu, a také ve slovníku Josipa Matešiće. V druhé části dotazníkové ankety napsali respondenti nejčastěji variantu *dobrý jako duše*, jenže tato varianta se nevyskytuje v korpusu, je pouze možné ji nalézt v Otaševićově slovníku. Slovník Alisy Mahmutović navíc nabízí varianty *dobrý jako bláto* (dobar kao blato) a *dobrý jako nic* (dobar kao ništa), ovšem tyto varianty nebyly zaznamenány ani v korpusu, ani mezi odpověďmi. U obyvatel Čačku byla mezi odpověďmi zaznamenána varianta frazému *dobrý jako slunce*, která se nachází i v korpusu, jenže ve slovnících zastoupení nemá. Frazém *dobrý jako jehňátko* se vyskytuje pouze v korpusu, ale obyvatelé Bělehradu tuto variantu znají jako *dobrý jako jehně*, jak je možné vidět v tabulce č. 5.

3.3.6 Hořký jako

Na grafu č. 14 vidíme tři nabídnuté varianty frazému *hořký jako* (gorak kao). Variantu *hořký jako jed* nezná přes polovinu dotazovaných. U dalších dvou variant můžeme zaznamenat skoro stejné výsledky v neznalosti a (ne)užívání.

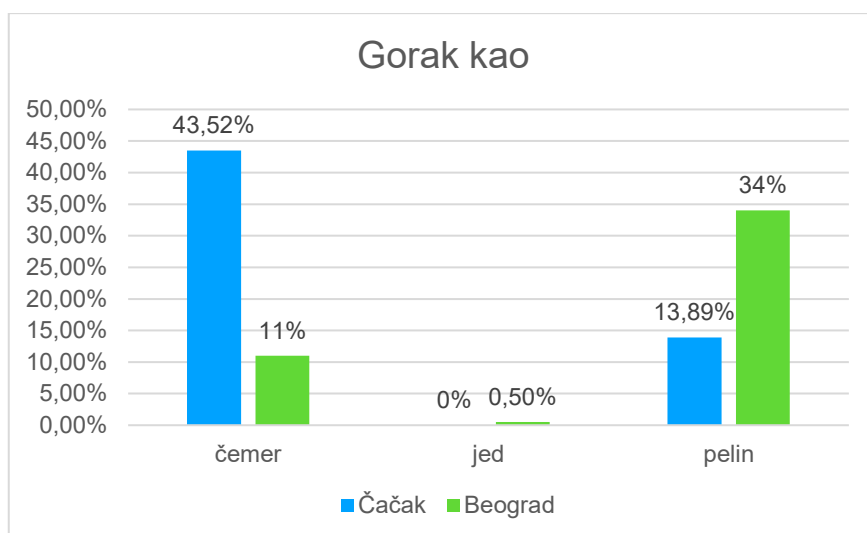

Graf č. 14: *Hořký jako hořkost*¹⁶ (gorak kao čemer), *hořký jako jed*¹⁷ (gorak kao jed) a *hořký jako pelyněk* (gorak kao pelin).

Graf č. 15 představuje používání variant frazému *hořký jako* (gorak kao) respondenty žijícími v Bělehradu a v Čačku. Pro respondenty z Čačku je nejznámější variantou *hořký jako hořkost*. Dotazovaní z Bělehradu tuto variantu užívají méně, naopak dvakrát více než obyvatelé Čačku uvedli užívání varianty *hořký jako pelyněk*. Varianta *hořký jako jed* je využívána velmi zřídka jen dotazovanými žijícími v Bělehradu.

¹⁶ Z ve slovníku nabízených variant: žluč; jed; hořkost, žal, hoře, bol, jsme se rozhodli pro hořkost.

¹⁷ Slovník nabízí více možností překladu: hněv, zlost, vztek, zuřivost; jed; žluč.

Graf č. 15: Doplňte pravou stranu frazému: *Hořký jako*.

V této tabulce jsou uvedeny asociace k otázce: *Doplňte pravou stranu frazému: Hořký jako* (Dopunite desnu stranu frazema: Gorak kao).¹⁸

<i>Adjektivum</i>	<i>Konkrétní varianta</i>		<i>Bělehrad</i>	<i>Čačak</i>
gorak kao (<i>hořký jako</i>)	kafa	(<i>káva</i>)	8 %	6,48 %
	limun	(<i>citrón</i>)	3 %	6,48 %
	otrov	(<i>jed</i>)	5 %	0,93 %
	žuč	(<i>žluč</i>)	6 %	--
	pelen	(<i>pelyněk</i>)	3 %	2,78 %
	Gorki list	(<i>Hořký list</i>)	2,5 %	4,63 %
	lek	(<i>lék</i>)	2 %	1,85 %
	list	(<i>list</i>)	0,5 %	3,7 %
	ďavo	(<i>d'ábel</i>)	2 %	--
	sirće	(<i>ocet</i>)	1,5 %	0,93 %
	suza	(<i>slza</i>)	1 %	0,93 %
	rakija	(<i>kořalka, pá-lenka</i>)	1,5 %	--
	život	(<i>život</i>)	0,5 %	1,85 %
	pelinkovac	(<i>bylinný likér</i>)	1 %	--
	paprika	(<i>paprika</i>)	1 %	--
	biber	(<i>pepř</i>)	--	1,85 %
	Šveps	(<i>Schweppes</i>)	1 %	--
	sudbina	(<i>osud</i>)	0,5 %	0,93 %
	grejp	(<i>grep</i>)	0,5 %	0,93 %

¹⁸ U této otázky nedokázalo odpovědět nebo chybně odpovědělo 4,63 % obyvatel Čačku a 8,5 % Bělehradu.

soda	(soda)	0,5 %	--
liker	(likér)	0,5 %	--
laž	(lež)	0,5 %	--
skuplja usta	(dražší ústa)	0,5 %	--
šafran	(šafrán)	0,5 %	--
med	(med)	--	0,93 %
čaj	(čaj)	--	0,93 %
luk	(cibule)	--	0,93 %
vino	(vino)	--	0,93 %
poraz	(porážka)	--	0,93 %
hmelj	(chmel)	0,5 %	--
suze	(slzy)	0,5 %	--
bilje	(byliny)	0,5 %	--
taština kafa	(tchýnina káva)	0,5 %	--
zelena salata	(zelený salát)	0,5 %	--
pivo	(pivo)	0,5 %	--
vinjak	(koňak)	0,5 %	--
istina	(pravda)	--	0,93 %
džigerica	(játra)	--	0,93 %

Tabulka č. 6: Další varianty frazému, které respondenti užívají.

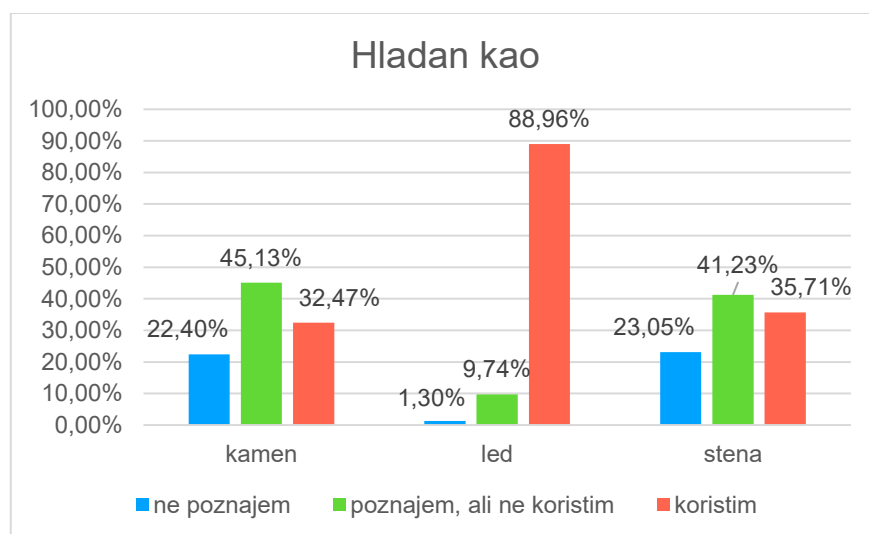
Korpus nabízí variantu frazému *hořký jako pelyněk* (gorak kao pelen) s 32% podílem na celkovém počtu. Na druhém místě se vyskytuje varianta frazému *hořký jako pelyněk* (gorak kao pelin) se 14% podílem. 9% podíl v korpusu mají varianty: *hořký jako hořkost* a *hořký jako lék*. S 5% podílem najdeme v korpusu varianty: *hořký jako grapefruit* (gorak kao grejfrut), *hořký jako Schweppes*, *hořký jako vychladlá káva* (gorak kao ustajala kafa) a *hořký jako žluč*. V korpusu nenajdeme přirovnání *hořký jako jed*.

Frazém *hořký jako pelyněk* (gorak kao pelen) jsme zaznamenali bez znatelných rozdílů v užívání mezi sledovanými městy. V korpusu jej najdeme jako nejpočetnější variantu, avšak slovník Alisy Mahmutović i slovník Josipa Matešiće nabízí variantu *hořký jako pelyněk* (gorak kao pelin), z tohoto důvodu také byla tato varianta vybrána do třetí dotazníkové části. V grafu č. 14 je možné vidět, že je tato varianta zvolena jako nejužívanější. Přirovnání *hořký jako hořkost* používá skoro polovina obyvatel Čačku. Dohledáme jej v korpusu i v již výše zmíněných slovnících. Variantu frazému *hořký jako lék* najdeme v korpusu a také ji uvedli dotazovaní v našem dotazníku, tuto variantu ale nenajdeme ve vybraných slovnících. V korpusu je možné narazit na variantu frazému *hořký jako grapefruit*, v odpovědích jsme zaznamenali obdobnou variantu

hořký jako grep, kterou uvedli dotazovaní z obou měst. Slovník tuto variantu nenabízí. Na přirovnání *hořký jako Schweppes* si vzpomněli jen obyvatelé Bělehradu. Najdeme jej v korpusu, slovníky jej neuvádí. V druhé dotazníkové části účastníci ankety uvedli nejčastěji variantu *hořký jako káva*, zatímco korpus nabízí pouze variantu *hořký jako vychladlá káva*. Slovníky ani jednu z uvedených variant nenabízí. Přirovnání *hořký jako žluč* se dle našich výsledků používá pouze v Bělehradu. Nabízí jej pouze korpus, ve slovnících ho nedohledáme. Variantu *hořký jako jed*, uvedenou ve slovníku Alisy Mahmutović, jsme nenašli v korpusu a nezná ji více než polovina dotazovaných.

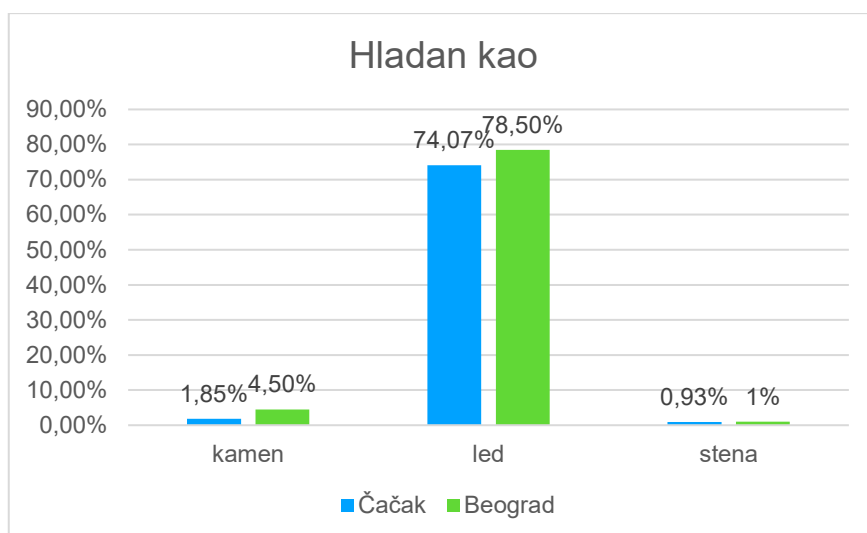
3.3.7 Chladný jako

Tři varianty frazému, které jsme vybrali do třetí dotazníkové části, jsou: *chladný jako kámen*, *chladný jako led* a *chladný jako skála*. Varianta frazému *chladný jako led* se podle respondentů stala mnohem užívanější než zbylé dvě nabídnuté varianty, což je patrné z grafu č. 16. Oproti tomu varianty *chladný jako kámen* a *chladný jako skála* jsou skoro totožné ve všech třech možnostech odpovědi.

Graf č. 16: *Chladný jako kámen* (hladan kao kamen), *chladný jako led* (hladan kao led) a *chladný jako skála* (hladan kao stena).

Graf č. 17 zobrazuje reálné užívání variant frazému *chladný jako* (hladan kao) ve městech Bělehrad a Čačak. Patrný rozdíl můžeme zaznamenat u přirovnání *chladný jako led*, kdy obyvatelé obou měst jej užívají nejvíce ze tří uvedených variant. Méně užívanými variantami se pro dotazované staly *chladný jako kámen* a *chladný jako skála*.

Graf č. 17: Doplňte pravou stranu frazému: *Chladný jako*.

Tabulka zobrazující další varianty přirovnání, na které si dotazovaní vzpomněli.¹⁹

<i>Adjektivum</i>	<i>Konkrétní varianta</i>		<i>Bělehrad</i>	<i>Čačak</i>
hladan kao (<i>chladný jako</i>)	špricer	(<i>střík</i>)	15,5 %	14,81 %
	zmija	(<i>had</i>)	2 %	0,93 %
	nož	(<i>dýka, nůž</i>)	2 %	0,93 %
	tuš	(<i>sprcha</i>)	1 %	2,78 %
	noć	(<i>noc</i>)	0,5 %	0,93 %
	mraz	(<i>mráz</i>)	0,5 %	--
	taština duša	(<i>tchýnina duše</i>)	0,5 %	--
	pivo	(<i>pivo</i>)	0,5 %	--
	pokojnik	(<i>nebožtík</i>)	0,5 %	--
	mrtvac	(<i>mrtvola</i>)	0,5 %	--
	Arktik	(<i>Arktida</i>)	0,5 %	--
	leš	(<i>mrtvola</i>)	0,5 %	--
	santa	(<i>ledová kra</i>)	0,5 %	--
	grob	(<i>hrob</i>)	0,5 %	--
	mrtvak	(<i>mrtvola</i>)	0,5 %	--
	smrt	(<i>smrt</i>)	0,5 %	--
	boza	(<i>bóza</i>)	0,5 %	--
	taštino srce	(<i>tchýnino srdce</i>)	0,5 %	--
	taštin pogled	(<i>tchýnin pohled</i>)	--	0,93 %
	guja	(<i>zmije</i>)	--	0,93 %

¹⁹ Na tuto otázku dokázali odpovědět všichni Bělehradčané, ovšem v Čačku neodpovědělo 0,93 % respondentů.

druga strana jastuka	(druhá strana polštáře)	--	0,93 %
vatra	(ohněň, požár)	--	0,93 %
srce	(srdce)	--	0,93 %
sneg	(sníh)	--	0,93 %
Nemac	(Němec)	--	0,93 %

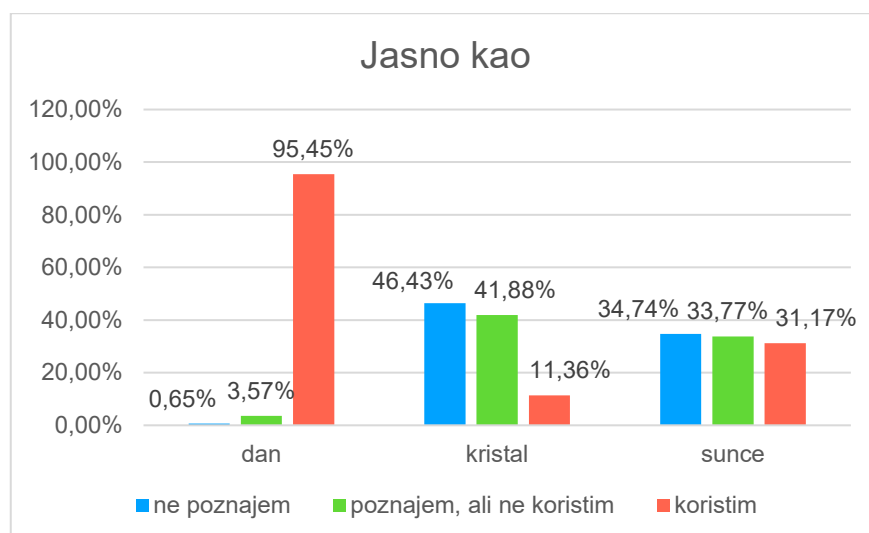
Tabulka č. 7: Další varianty frazému, které respondenti užívají.

Největší podíl na celkovém počtu výskytů zastává v korpusu přirovnání *chladný jako led*, a to 40 %. 12% podíl je zaznamenán u přirovnání *chladný jako střík* a 6% podíl u frazému *chladný jako kámen*. S 3% podílem v korpusu najdeme varianty *chladný jako skála* a *chladný jako smrt*. Přirovnání *chladný jako had* najdeme v korpusu s 2% podílem a 1% podíl mají varianty: *chladný jako zmije*, *chladný jako hrob*, *chladný jako mrtvola* (hladan kao leš), *chladný jako mráz*, *chladný jako sníh* a *chladný jako tchýnino srdce*.

Dle našeho průzkumu jsme zjistili, že skoro 90 % účastníků ankety užívá variantu frazému *chladný jako led*. I v korpusu ji najdeme jako nejpočetnější variantu a dohledatelná je také ve slovníku Josipa Matešiće. *Chladný jako skála* se v našem dotazníku zařadilo na druhé místo v četnosti užívání. Zastoupení této varianty najdeme ve slovníku Alisy Mahmutović a ve slovníku Josipa Matešiće, korpus však uvádí jen 3% podíl. *Chladný jako kámen* označilo jako neužívanou variantu až 45 % dotazovaných. Sice tuto variantu znají, ale nepoužívají ji, přitom se tento frazém nachází ve slovníku Josipa Matešiće a také v korpusu. Přirovnání *chladný jako střík* užívají obyvatelé obou měst, najdeme jej v korpusu a tuto variantu uvádí ve svém slovníku také Alisa Mahmutović, do třetí části dotazníkové ankety však nebyla vybrána, jelikož považujeme Matešićův slovník za primární a v něm se tato varianta nevyskytuje. Přirovnání *chladný jako smrt* zmínilo v druhé části dotazníkové ankety pouze malé procento obyvatel Bělehradu, v korpusu se vyskytuje také jen s 3% podílem a najdeme jej i ve slovníku Josipa Matešiće. *Chladný jako had* se mezi odpověďmi vyskytuje v druhé dotazníkové části, v Bělehradu si na tuto variantu vzpomnělo více obyvatel než v Čačku, najdeme ji v korpusu, ale slovníky tuto variantu nevykazují. 1% podíl v korpusu u variant *chladný jako zmije* a *chladný jako sníh* odpovídá našim výsledkům, kde tyto varianty uvedlo 0,93 % obyvatel Čačku. Ve slovníku je nenajdeme. U přirovnání *chladný jako hrob*, *chladný jako mrtvola*, *chladný jako mráz* a *chladný jako tchýnino srdce* jsou výsledky srovnatelné: v korpusu mají tyto varianty 1% podíl a v odpovědích jsme je zaznamenali jen u 0,5 % obyvatel Bělehradu.

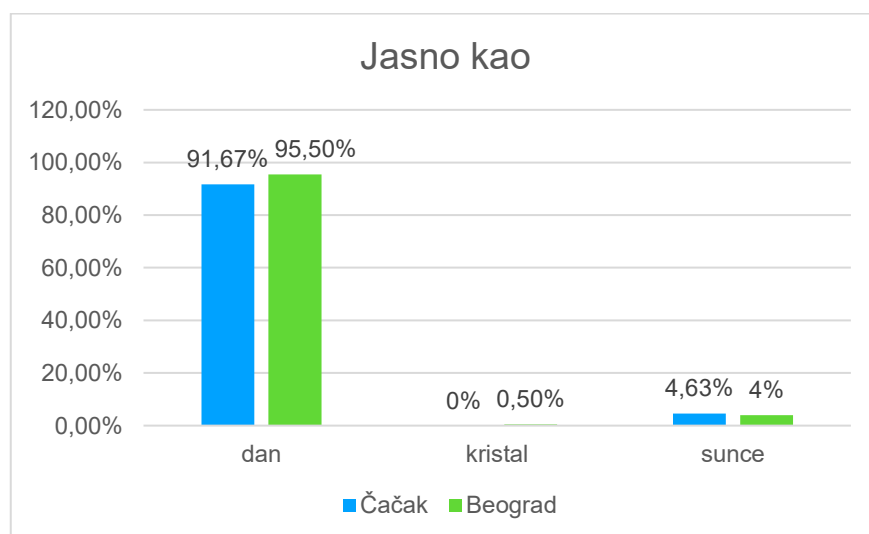
3.3.8 Jasně jako

V grafu č. 18 vidíme, kolik z dotazovaných nezná, zná, ale nepoužívá, nebo používá tři vybrané varianty frazému *jasně jako*. Většina účastníků ankety používá přirovnání *jasně jako den*. Naopak nejméně respondentů používá a zná variantu frazému *jasně jako krystal*. U přirovnání *jasně jako slunce* můžeme vidět vyrovnaný počet všech tří odpovědí.

Graf č. 18: *Jasně jako den* (jasno kao dan), *jasně jako krystal* (jasno kao kristal) a *jasně jako slunce* (jasno kao sunce).

Graf č. 19 představuje rozdíly užívání třech vybraných variant frazémů mezi městy. Frazém *jasně jako den* je daleko nejznámější v obou městech. Další dvě varianty frazému se mezi obyvateli používají minimálně.

Graf č. 19: Doplňte pravou stranu frazému: *Jasně jako*.

Tak jako u předešlých otevřených otázek i zde si respondenti vzpomněli na další varianty frazému *jasné jako* (jasno kao).²⁰

<i>Adjektivum</i>	<i>Konkrétní varianta</i>		<i>Bělehrad</i>	<i>Čačak</i>
jasno kao (<i>jasné jako</i>)	suza	(<i>slza</i>)	1 %	--
	noć	(<i>noc</i>)	0,5 %	0,93 %
	slika	(<i>obraz</i>)	1 %	--
	dobar dan	(<i>dobrý den</i>)	0,5 %	--
	pasulj	(<i>fazole</i>)	0,5 %	--
	dva i dva	(<i>dvě a dvě</i>)	--	0,93 %
	stena	(<i>skála</i>)	--	0,93 %
	sat	(<i>hodiny</i>)	--	0,93 %
	mrak	(<i>tma</i>)	--	0,93 %

Tabulka č. 8: Další varianty frazému, které respondenti užívají.

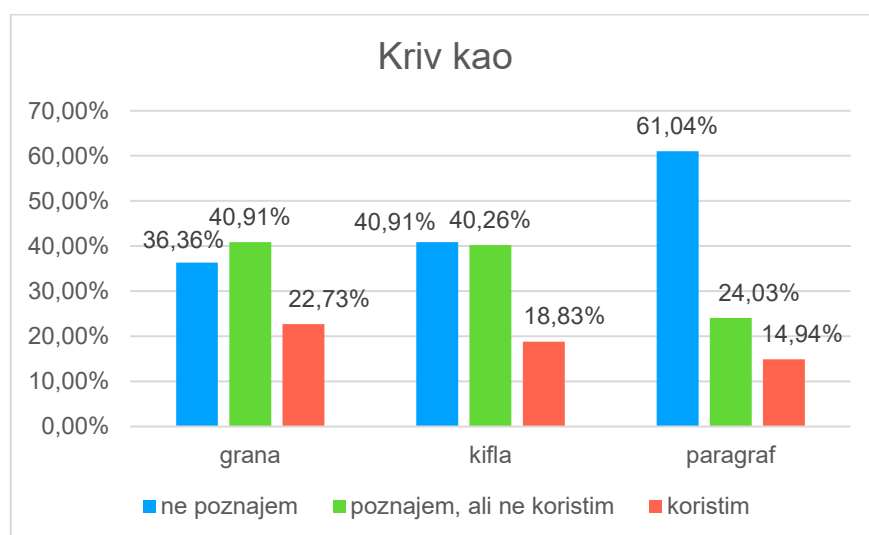
V korpusu najdeme několik variant tohoto frazému. S 86% podílem z celkového počtu zde můžeme najít podobu frazému *jasné jako den*. 4% podíl na celkovém počtu výskytu variant má přirovnání *jasné jako slunce*, 2% *jasné jako slza* a 1% podíl vidíme u přirovnání *jasné jako noc*. Přirovnání *jasné jako krystal* v korpusu nedohledáme.

Nejužívanějším dle výsledků dotazníkové ankety se stal frazém *jasné jako den*. V korpusu je zaznamenán s velkým podílem na celkovém počtu výskytů a evidují ho *Frazeološki rečnik srpskohrvatskog jezika: srpskohrvatski–slovački*, Matešićův a Otaševićův slovník. U varianty frazému *jasné jako slunce* třetina dotazovaných vybrala ve třetí dotazníkové části odpověď c) používám, čímž se tato varianta zařadila na druhou příčku v míře užívání. V korpusu se tato varianta objevuje s daleko menším podílem oproti předchozí variantě. Najdeme ji jen ve slovníku Josipa Matešiće. Frazém *jasné jako slza* se v korpusu nachází s velmi malým podílem, zmínilo ho pouze malé procento obyvatel žijící v Bělehradu a nachází se i ve slovníku *Frazeološki rečnik srpskohrvatskog jezika: srpskohrvatski – slovački*. Nebyl však vybrán do třetí části dotazníkové ankety, protože se nevyskytuje ve slovníku Josipa Matešiće. Přirovnání *jasné jako noc* se vyskytuje v korpusu a také jsme jej zaznamenali mezi odpověďmi od dotazovaných, nevyskytuje se ale ve vybraných slovnících. Další frazém *jasné jako krystal* najdeme v Matešićově slovníku, korpus jej neeviduje. V Bělehradu je výskyt tohoto frazému zaznamenán zanedbatelně, v Čačku dokonce vůbec. Do třetí dotazníkové části byl vybrán, protože ho uvádí slovník Josipa Matešiće.

²⁰ V Bělehradu si respondenti s touto otázkou poradili velmi dobře a všichni na ni odpověděli. V Čačku 0,93 % dotazovaných odpovědělo chybně, nebo vůbec.

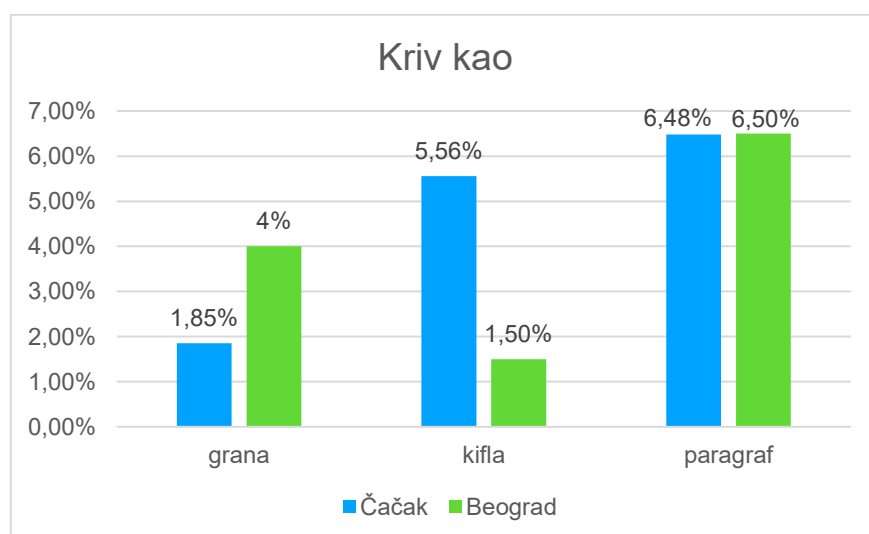
3.3.9 Křivý jako

Ze slovníků jsme do ankety vybrali tři varianty frazému *křivý jako větev*, *křivý jako rohlik* a *křivý jako paragraf*. Podle odpovědí (graf č. 20) je nejužívanější variantou *křivý jako větev*. U frazému *křivý jako rohlik* je vyrovnaný počet respondentů, kteří uvedli, že jej neznají, popřípadě znají, ale nepoužívají. Nejméně užívaná varianta je *křivý jako paragraf*, kterou zároveň více než polovina účastníků ankety nezná.

Graf č. 20: *Křivý jako větev* (kriv kao grana), *křivý jako rohlik* (kriv kao kifla) a *křivý jako paragraf* (kriv kao paragraf).

Varianta frazému *křivý jako větev* se více používá v Bělehradu než v Čačku. Naopak frazém *křivý jako rohlik* se daleko více užívá v Čačku než v Bělehradu, jak znázorňuje graf č. 21. Vyrovnaný výskyt odpovědí je u varianty frazému *křivý jako paragraf*.

Graf č. 21: Doplňte pravou stranu frazému: *Křivý jako*.

U frazému *křivý jako* (kriv kao) jsme zaznamenali mezi odpověďmi od respondentů nejvyšší počet různorodých odpovědí – uvádíme je v tabulce č. 9.²¹

<i>Adjektivum</i>	<i>Konkrétní varianta</i>		<i>Bělehrad</i>	<i>Čačak</i>
kriv kao (<i>křivý jako</i>)	gudalo	(<i>smýčec</i>)	3 %	34,26 %
	Drina	(<i>řeka Drina</i>)	7,5 %	7,41 %
	toranj	(<i>věž</i>)	9 %	0,93 %
	vrba	(<i>vrba</i>)	7,5 %	2,78 %
	prut	(<i>prut</i>)	5 %	6,48 %
	toranj u Pizi	(<i>věž v Pise</i>)		2,78 %
	lopov	(<i>zloděj</i>)	2,5 %	2,78 %
	kriva Drina	(<i>křivá Drina</i>)	2,5 %	0,93 %
	integral	(<i>integrál</i>)	3 %	--
	krivina	(<i>zátáčka, zakřivení</i>)	1 %	2,78 %
	ďavo	(<i>d'ábel</i>)	1,5 %	0,93 %
	luk	(<i>luk, oblouk</i>)	1,5 %	--
	put	(<i>cesta, silnice</i>)	1 %	0,93 %
	kuća	(<i>dům</i>)	0,5 %	1,85 %
	drvo	(<i>strom</i>)	0,5 %	1,85 %
	linija	(<i>čára</i>)	1 %	0,93 %
	kurac	(<i>vulgarismus</i>)	1 %	--
	kuka	(<i>háček, skoba</i>)	1 %	--
	znak pitanja	(<i>otazník</i>)	0,5 %	0,93 %
	ekser	(<i>hřebík</i>)	0,5 %	0,93 %
	Piza	(<i>Pisa</i>)	0,5 %	0,93 %
	nos	(<i>nos</i>)	--	1,85 %
	Juda	(<i>Jidáš</i>)	1 %	--
	osuđenik	(<i>odsouzenec</i>)	1 %	--
	budak	(<i>motyka</i>)	--	1,85 %
	upitnik	(<i>otazník</i>)	1 %	--
	kriva vrba	(<i>křivá vrba</i>)	1 %	--
	letva	(<i>lať</i>)	0,5 %	--
	točak	(<i>kolo</i>)	0,5 %	--
	muški polni organ	(<i>mužský pohlavní orgán</i>)	0,5 %	--

²¹ Celkem 21,5 % Bělehradčanů a 5,56 % Čačanů neodpovědělo nebo odpovědělo špatně na tuto otázku.

krivi Stojko	<i>(křivý Stojadin)</i>	0,5 %	--
noge	<i>(nohy)</i>	0,5 %	--
Pinokio	<i>(Pinocchio)</i>	0,5 %	--
krivi toranj	<i>(křivá věž)</i>	0,5 %	--
baba	<i>(bába)</i>	0,5 %	--
tužna vrba	<i>(smuteční vrba)</i>	0,5 %	--
kalem	<i>(cívka, roub, štěp)</i>	0,5 %	--
krivi toranj u Pizi	<i>(křivá věž v Pise)</i>	0,5 %	--
krivudava reka	<i>(klikatá řeka)</i>	0,5 %	--
daska	<i>(deska, prkno)</i>	0,5 %	--
Vučić ²²	<i>(Vučić)</i>	0,5 %	--
srp	<i>(srp)</i>	0,5 %	--
opštinski paragraf	<i>(obecní paragraf)</i>	0,5 %	--
sajla	<i>(ocelové lano)</i>	0,5 %	--
saraga	<i>(sled, hanl. hubeňour)</i>	0,5 %	--
prangija	<i>(hmoždíř)</i>	0,5 %	--
reka	<i>(řeka)</i>	0,5 %	--
gusle	<i>(gusle)</i>	0,5 %	--
nepravda	<i>(nespravedlnost)</i>	0,5 %	--
Darko Šarić ²³	<i>(Darko Šarić)</i>	--	0,93 %
lenjir	<i>(pravítko)</i>	--	0,93 %
13-ti paragraf	<i>(13. paragraf)</i>	--	0,93 %
testera	<i>(pila)</i>	--	0,93 %
kriva linija	<i>(křivá čára)</i>	--	0,93 %
obruč	<i>(obruč)</i>	--	0,93 %
kamila	<i>(velbloud)</i>	--	0,93 %
banana	<i>(banán)</i>	--	0,93 %
deveti paragraf	<i>(9. paragraf)</i>	--	0,93 %
kruška	<i>(hruška)</i>	--	0,93 %

Tabulka č. 9: Další varianty frazému, které respondenti užívají.

²² Současný srbský prezident.

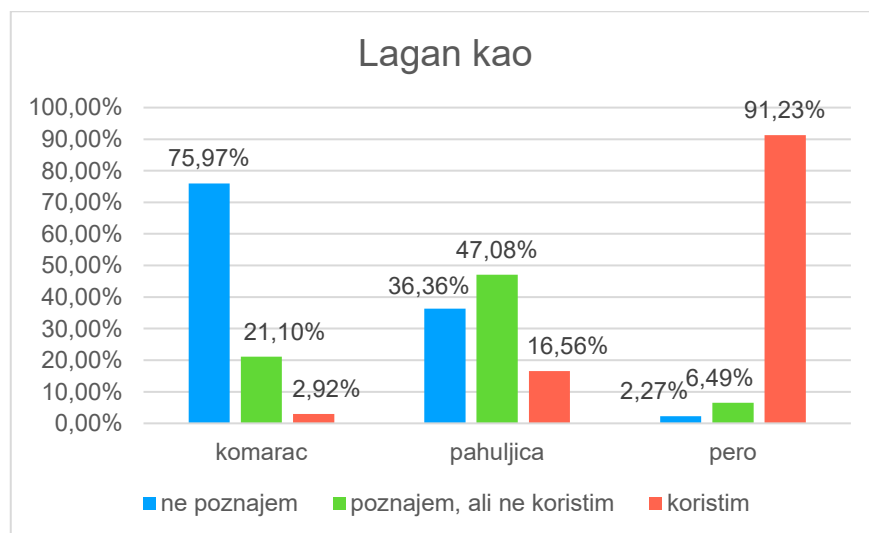
²³ Balkánský narkobaron.

V korpusu mají na celkovém počtu výskytů 20% podíl tyto varianty: *křivý jako rohlík*, *křivý jako smyčec* a *křivý jako banán*. Přirovnání *křivý jako větev* a *křivý jako paragraf* v korpusu nenajdeme.

Tento frazém lze chápat jako polysémní, tzn. může mít více významů. Při pohledu na tabulku č. 9 můžeme říci, že každý z respondentů tento frazém pochopil po svém. My jsme nabídli varianty frazému tak, aby poukazovaly na tvar věci, ovšem z výsledků je zřejmé, že dotazovaní tuto variantu pochopili dvojsmyslně a uváděli i varianty, které odkazovaly na povahu člověka. Více než polovina účastníků ankety uvedla, že nezná variantu frazému *křivý jako paragraf*, ale ve výsledcích můžeme najít např. *křivý jako obecní paragraf* nebo *křivý jako 9. paragraf*. Přirovnání *křivý jako smyčec* najdeme v korpusu i mezi výsledky dotazníkového průzkumu, uvedlo jej mnohem více obyvatel z Čáčku nežli z Bělehradu, ale slovníky ho nenevidují. Na frazém *křivý jako banán*, který najdeme v korpusu, ve slovnících však nikoliv, si vzpomnělo skoro 1 % obyvatel žijících v Čáčku.

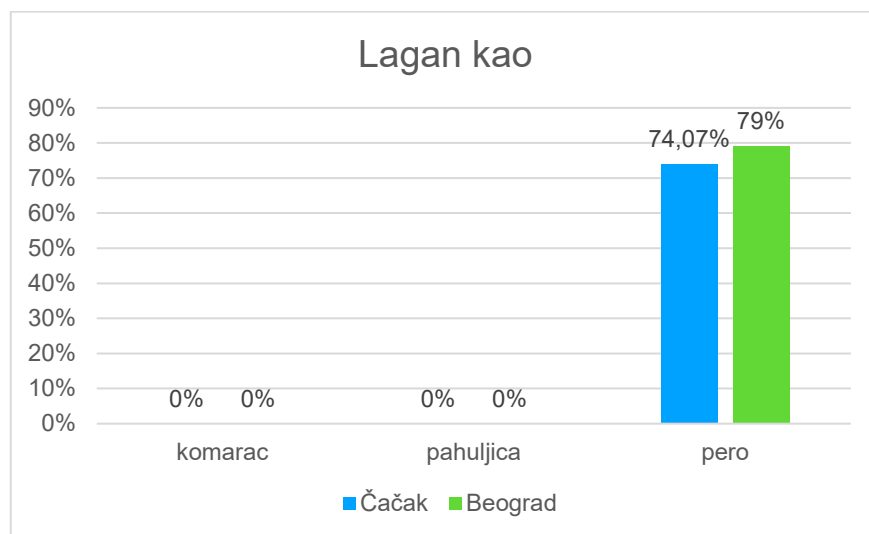
3.3.10 Lehký jako

Tři varianty, které jsme zvolili do třetí části dotazníkové ankety, jsou: *lehký jako komár*, *lehký jako vločka* a *lehký jako pero*. V následujícím grafu je vidět diametrální rozdíl mezi užitím frazému *lehký jako komár* a *lehký jako pero*. Varianta frazému *lehký jako pero* je daleko neužívanější. *Lehký jako vločka* se mnoho neužívá.

Graf č. 22: *Lehký jako komár* (lagan kao komarac), *lehký jako vločka* (lagan kao pahuljica) a *lehký jako pero* (lagan kao pero).

V druhé dotazníkové části si respondenti žijící v obou městech vzpomněli pouze na variantu *lehký jako pero*.

Graf č. 23: Doplňte pravou stranu frazému: *Lehký jako*.

Tabulka č. 10 představuje rozdíly v užívání dalších variant frazémů ve městech Bělehrad a Čačak.²⁴

<i>Adjektivum</i>	<i>Konkrétní varianta</i>		<i>Bělehrad</i>	<i>Čačak</i>
lagan kao (<i>lehký jako</i>)	perce	(<i>pírko</i>)	16,5 %	3,7 %
	list	(<i>list</i>)	1 %	3,7 %
	oblak	(<i>mrak, oblak</i>)	1,5 %	--
	povetarac	(<i>vánek, větríček</i>)	1 %	0,93 %
	papir	(<i>papír</i>)	1 %	0,93 %
	pahulja	(<i>sněhová vločka</i>)	0,5 %	1,85 %
	kesa	(<i>igelitová taška</i>)	0,5 %	1,85 %
	vetar	(<i>vítr</i>)	0,5 %	0,93 %
	perje	(<i>peří</i>)	--	1,85 %
	san	(<i>sen</i>)	0,5 %	--
	voda	(<i>voda</i>)	0,5 %	--
	svila	(<i>hedvábí</i>)	0,5 %	--
	jutro	(<i>ráno</i>)	0,5 %	--
	pamuk	(<i>bavlna</i>)	0,5 %	--

²⁴ S touto otázkou si velmi dobře poradil každý dotazovaný pocházející z Bělehradu. V Čačku na tuto otázku nedokázalo odpovědět nebo odpovědělo chybně 3,7 % obyvatel.

Daca	(přezdívka žen- ského jména)	0,5 %	--
pasulj	(fazole)	0,5 %	--
vazduh	(vzduch)	0,5 %	--
keks	(sušenka)	0,5 %	--
balerina	(baletka)	0,5 %	--
helijum	(helium)	--	0,93 %
žaba	(žába)	--	0,93 %
pile	(kuře)	--	0,93 %
led	(led)	--	0,93 %
leptir	(motýl)	--	0,93 %
mačka	(kočka)	--	0,93 %
sneg	(sníh)	--	0,93 %

Tabulka č. 10: Další varianty frazému, které respondenti užívají.

Srbský korpus nám s 10% podílem na celkovém počtu výskytů nabídl variantu frazému *lehký jako pero*. Přirovnání *lehký jako pírkó* má v korpusu 5% podíl a varianta frazému *lehký jako mraky* (lak kao oblaci) 3% podíl. 1% podíl mají v korpusu varianty: *lehký jako vzduch*, *lehký jako vánek*, *lehký jako peří*, *lehký jako list*, *lehký jako baletka* a *lehký jako motýlek* (lagan kao leptirić). Korpus neuvádí varianty *lehký jako vločka* a *lehký jako komár*.

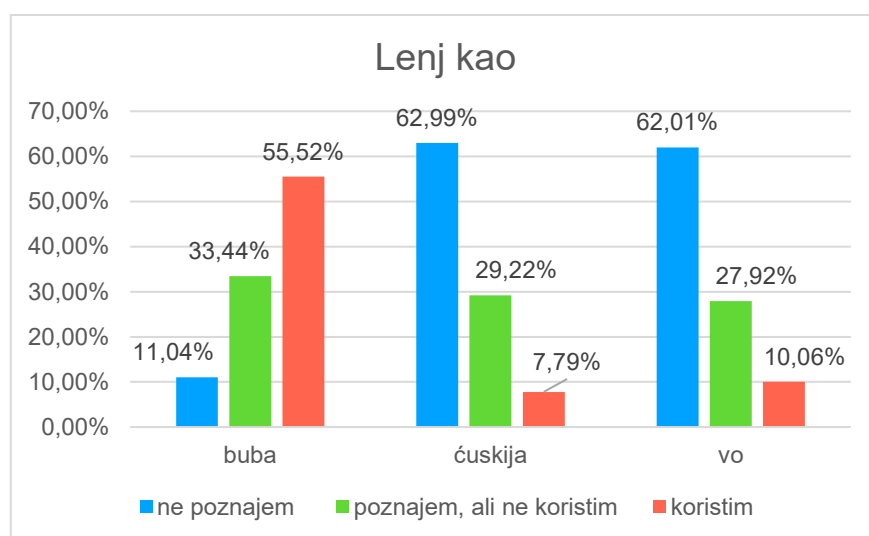
V odpovědích respondentů v druhé dotazníkové části se projevila polysémnost slova *lehký*, které může znamenat také *pomalý*: *pomalý jako jízda* (lagan kao vožnja – 0,5 % Bělehrad), *pomalý jako pomalá skladba* (lagan kao laganica – 0,93 % Čačak) a *pomalý jako pomalé tempo* (lagan kao laganini – 0,93 % Čačak). Respondenti uvedli také antonymní frazém *lehký jako železo* (lagan kao gvožđe – 0,93 % Čačak).

Dotazovaní v třetí dotazníkové části uvedli nejčastěji odpověď c) používám u přirovnání *lehký jako pero*. Najdeme jej ve slovníku Josipa Matešiče i v korpusu. *Lehký jako pírkó* uvedlo do otevřené otázky o dost více dotazovaných pocházejících z Bělehradu nežli z Čačku. V korpusu má tato varianta 5% podíl a ve slovnících se nevyskytuje. Přirovnání *lehký jako peří* jsme zaznamenali v odpovědích obyvatel žijících v Čačku, v korpusu jej nalezneme, ale ve slovnících nikoliv. Korpus nám nabízí variantu frazému *lehký jako mraky*. Mezi odpověďmi jsme zaznamenali podobnou variantu frazému *lehký jako mrak*, která se stala první asociací obyvatel z Bělehradu. Slovníky ji neevidují. Varianty frazému *lehký jako vzduch* a *lehký jako baletka* uvedlo 0,5 % obyvatel Bělehradu a v korpusu mají 1% podíl, nevyskytují se však ve slovnících. V korpusu jsme našli variantu *lehký jako vánek*, kterou také zmínili dotazovaní v otevřené otázce, ve slovnících se tato varianta neobjevuje. Variantu frazému *lehký jako list* používají více v

Čačku nežli v Bělehradě, ve slovnících ji nenajdeme, avšak korpus ji eviduje. Variantu frazému *lehký jako motýlek* najdeme v korpusu. Respondenti pocházející z Čačku si vzpomněli na obdobné přirovnání *lehký jako motýl*. Tuto variantu nenalezneme ve vybraných slovnících, ve slovnících však nalezneme varianty *lehký jako vložka* a *lehký jako komár*, které korpus nenabízí a respondenti je také označili za méně užívané. Variantu *lehký jako komár* nezná dokonce více než 70 % dotazovaných, ačkoliv ji lze nalézt ve slovníku Josipa Matešiće.

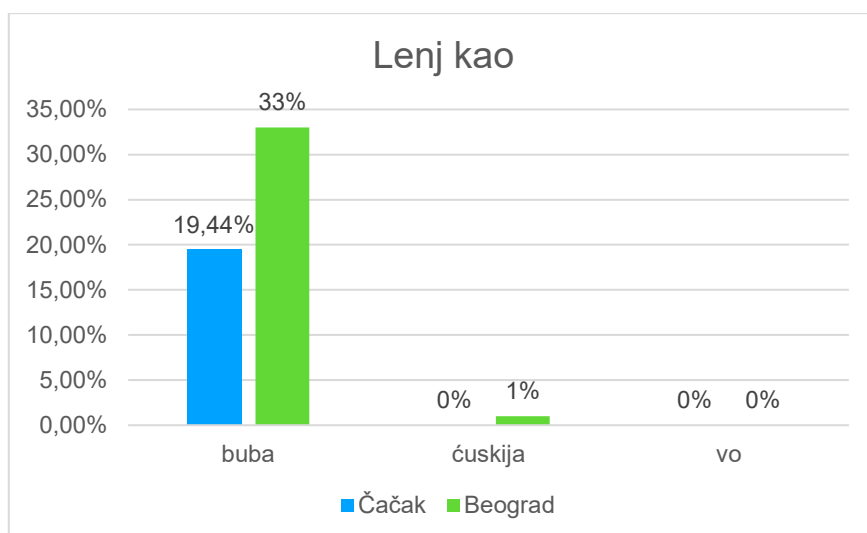
3.3.11 Líný jako

Ve slovnících jsme vyhledali tři varianty, které jsme použili do třetí části dotazníkové ankety: *líný jako brouk*, *líný jako železná páka* a *líný jako vůl*. Podle grafu č. 24 můžeme říci, že nejužívanější variantou frazému je *líný jako brouk*. Nejméně užívanou variantou je *líný jako železná páka*. Respondenti u variant *líný jako železná páka* a *líný jako vůl* obdobně určili, že je neznají nebo znají, ale nepoužívají.

Graf č. 24: *Líný jako brouk* (lenj kao buba), *líný jako železná páka* (lenj kao ćuskija), *líný jako vůl* (lenj kao vo).

Ani v jednom z měst si dotazovaní v druhé dotazníkové části nevzpomněli na variantu frazému *líný jako vůl*. Minimální počet obyvatel Bělehradu uvedl variantu frazému *líný jako železná páka*. Oproti těmto dvěma variantám však přirovnání *líný jako brouk* zmínil relativně značný počet dotazovaných.

Graf č. 25: Doplňte pravou stranu frazému: *Líný jako*.

Následující tabulka představuje zbývající varianty frazému, které dotazovaní zmínili v druhé dotazníkové části.²⁵

<i>Adjektivum</i>	<i>Konkrétní varianta</i>		<i>Bělehrad</i>	<i>Čačak</i>
lenj kao (líný jako)	trut	(trubec)	15,5 %	16,67 %
	lenjivac	(lenochod)	11 %	6,48 %
	pas	(pes)	5,5 %	3,7 %
	lenja buba	(líný brouk)	5 %	3,71 %
	Crnogorac	(Černohorec)	2,5 %	7,41 %
	puž	(hlemýžď, plž)	0,5 %	7,41 %
	krava	(kráva)	1 %	6,48 %
	magarac	(osel)	2,5 %	2,78 %
	mačka	(kočka)	1 %	2,78 %
	medved	(medvěd)	0,5 %	2,78 %
	magare	(oslátko)	0,5 %	2,78 %
	pita	(závin)	0,5 %	1,85 %
	bumbar	(čmelák)	1 %	0,93 %
	konj	(kůň)	0,5 %	1,85 %
	cvrčak	(cvrček)	1,5 %	--
	ja	(já)	0,5 %	1,85 %
	prase	(prase)	0,5 %	0,93 %
	koala	(koala)	1 %	--
	kornjača	(želva)	--	1,85 %

²⁵ 2,78 % obyvatel Čačku a 10,5 % obyvatel Bělehradu chybně odpovědělo či neznalo odpověď.

svinja	(<i>svině</i>)	--	1,85 %
lenja pita	(<i>„líná buchta“</i>) ²⁶	1 %	--
top	(<i>dělo</i>)	0,5 %	0,93 %
mazga	(<i>mezek</i>)	1 %	--
godina	(<i>rok</i>)	0,5 %	--
zemlja	(<i>země</i>)	0,5 %	--
Ivana	(<i>ženské jméno</i>)	0,5 %	--
čovek	(<i>člověk</i>)	0,5 %	--
tvoje sestre	(<i>tvoje sestry</i>)	0,5 %	--
crna zemlja	(<i>černá země</i>)	0,5 %	--
morž	(<i>mrož</i>)	0,5 %	--
ker	(<i>pes</i>)	0,5 %	--
lemur	(<i>lemur</i>)	0,5 %	--
ladolež	(<i>opletník</i>)	0,5 %	--
stoka	(<i>dobytek</i>)	0,5 %	--
starac	(<i>stařec</i>)	0,5 %	--
Željka	(<i>ženské jméno</i>)	0,5 %	--
Cana	(<i>přezdívka ženského jména</i>)	--	0,93 %
krmača	(<i>svině</i>)	--	0,93 %
hleb	(<i>chléb</i>)	--	0,93 %
pekar	(<i>pekař</i>)	--	0,93 %
vuk	(<i>vlk</i>)	--	0,93 %
mrav	(<i>mravenec</i>)	--	0,93 %

Tabulka č. 11: Další varianty frazému, které respondenti užívají.

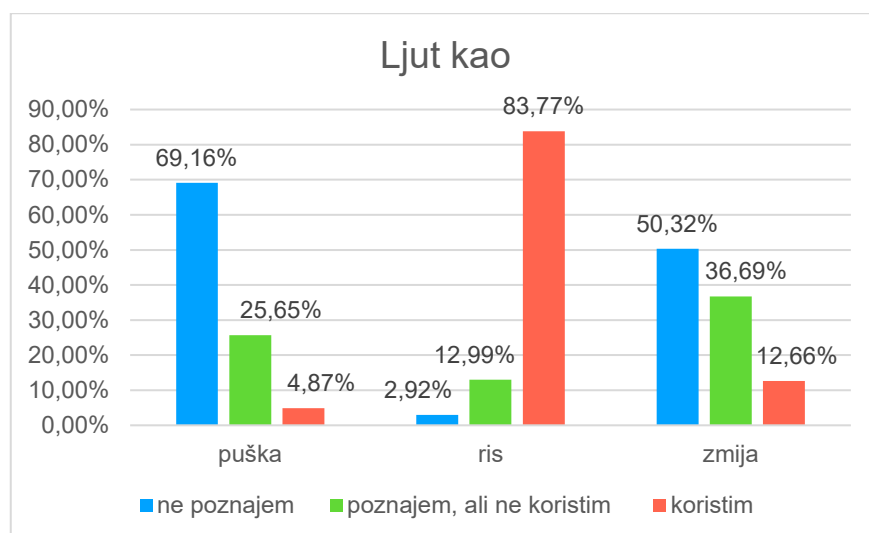
Srbský korpus se 17% podílem na celkovém počtu výskytů eviduje tyto varianty frazému: *líný jako kočka*, *líný jako čmelák* a *líný jako mezek*. Tři varianty frazému vybrané ze slovníků v korpusu nenajdeme.

Na variantu frazému *líný jako kočka* si vzpomnělo více obyvatel z Čačku nežli Bělehradu. Nenabízí ji ani jeden ze slovníků, v korpusu ji dohledáme. Přirovnání *líný jako čmelák* jsme mezi výsledky zaznamenali, korpus jej též eviduje, ale ve slovnících není evidován. Mezi odpověďmi, které uvedli Bělehradčané, jsme také zaznamenali variantu frazému *líný jako mezek*. Je evidována v korpusu, nikoliv ve slovnících.

²⁶ Koláč a buchta podle jednoduchého receptu.

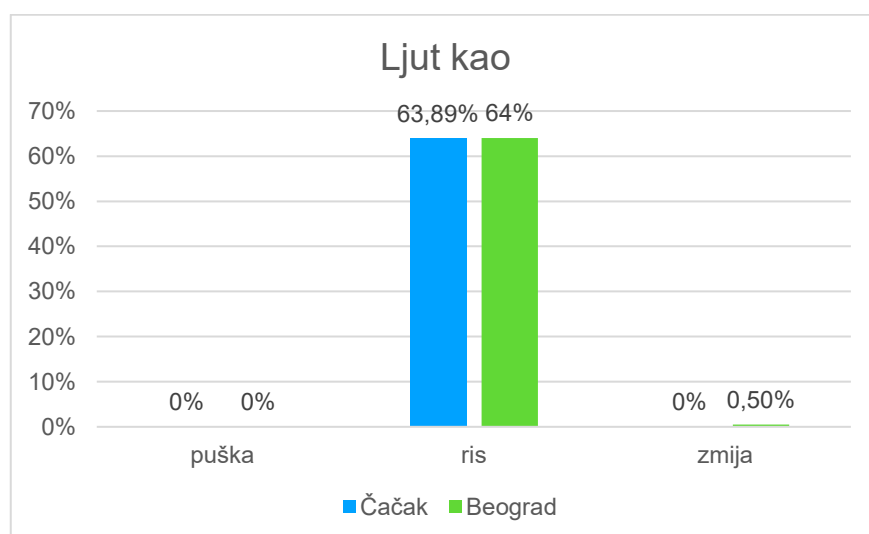
3.3.12 Naštvaný jako

Ze slovníků jsme do dotazníku vybrali varianty frazému *naštvaný jako puška*, *naštvaný jako rys* a *naštvaný jako had*. Skoro 90 % dotazovaných označilo jako nejpoužívanější variantu frazému *naštvaný jako rys* (viz graf č. 26). Oproti tomu byly varianty *naštvaný jako puška* a *naštvaný jako had* označeno jako neužívané.

Graf č. 26: *Naštvaný jako puška* (ljut kao puška), *naštvaný jako rys* (ljut kao ris) a *naštvaný jako had* (ljut kao zmija).

V druhé dotazníkové části nezmínil variantu frazému *naštvaný jako puška* ani jeden dotazovaný. Podobně je na tom varianta frazému *naštvaný jako had*, na kterou si vzpomněli alespoň obyvatelé Bělehradu. Přibližně podobný počet respondentů z obou měst uvedl variantu frazému *naštvaný jako rys*.

Graf č. 27: Doplňte pravou stranu frazému: *Naštvaný jako*.

V tabulce jsou shrnuty další varianty frazému, na které si respondenti vzpomněli:²⁷

<i>Adjektivum</i>	<i>Konkrétní varianta</i>		<i>Bělehrad</i>	<i>Čačak</i>
ljut kao (<i>naštvaný jako</i>)	paprika	(<i>paprika</i>)	25,5 %	12,96 %
	osica	(<i>vosička</i>)	1,5 %	12,96 %
	pas	(<i>pes</i>)	5,5 %	0,93 %
	osa	(<i>vosa</i>)	0,5 %	2,78 %
	ren	(<i>křen</i>)	1 %	1,85 %
	guja	(<i>zmije</i>)	1,5 %	--
	čili	(<i>chilli</i>)	0,5 %	0,93 %
	ďavo	(<i>d'ábel</i>)	1 %	--
	ljuta papričica	(<i>pálivá paprička</i>)	0,5 %	--
	papričica	(<i>paprička</i>)	0,5 %	--
	biber	(<i>pepř</i>)	0,5 %	--
	vatra	(<i>ohně, požár</i>)	0,5 %	--
	bik	(<i>býk</i>)	0,5 %	--
	lav	(<i>lev</i>)	0,5 %	--
	kica ²⁸	(<i>)</i>	0,5 %	--
	luk	(<i>cibule</i>)	--	0,93 %
	leptir	(<i>motýl</i>)	--	0,93 %
	šamar	(<i>facka</i>)	--	0,93 %
	vuk	(<i>vlk</i>)	--	0,93 %
	mazga	(<i>mezek</i>)	--	0,93 %

Tabulka č. 12: Další varianty frazému, které respondenti užívají.

Korpus eviduje se 48% podílem na celkovém počtu výskytů variantu frazému *naštvaný jako rys*. *Naštvaný jako puška* má 17% podíl, *pálivý jako paprika* a *naštvaný jako had* 4% podíl a s 2% podílem se v korpusu nachází přirovnání: *naštvaný jako zmije*, *naštvaný jako lev*, *naštvaný jako vosa*, *naštvaný jako vosička* a *naštvaný jako pes*.

U tohoto přirovnání jsme narazili na polysémii. Ze slovníků jsme vybírali varianty frazémů tak, aby popisovaly emoce, nikoliv chuť jídla, ponecháváme tudíž stranou varianty typu *pálivý jako paprika*, zaznamenané i ve slovnících. Respondenti určili za nejvíce užívanou variantu frazému *naštvaný jako rys*. Korpus ji eviduje a je možné na ni narazit také ve slovníku Alisy Mahmuto-

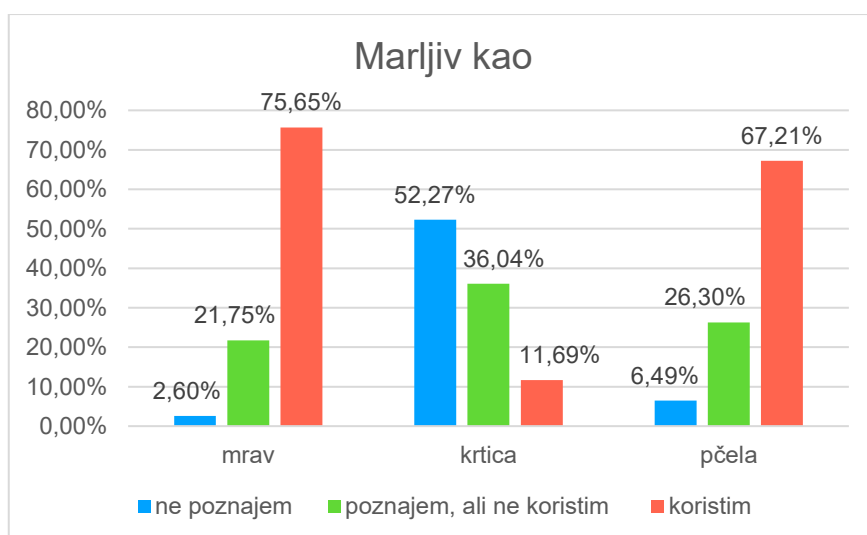
²⁷ 2,5 % obyvatel z Bělehradu a 1,85 % obyvatel z Čačku neuvedlo odpověď na tuto otázku.

²⁸ Nebylo možné dohledat význam.

vič, Josipa Matešiće a ve slovníku *Frazeološki rečnik srpskohrvatskog jezika: srpskohrvatski – slovački*. Přirovnání *naštvaný jako puška* respondenti označili za neznámé, ale slovník Alisy Mahmutović jej eviduje a vyskytuje se v korpusu. U frazému *naštvaný jako had* polovina dotazovaných v třetí dotazníkové části zaškrtnla odpověď a) neznám. Tento frazém je dohledatelný ve slovníku Alisy Mahmutović a ve slovníku Josipa Matešiće, i v korpusu. *Naštvaný jako had* v druhé dotazníkové části uvedli pouze účastníci ankety z Bělehradu, slovníky tuto variantu neevidují, ale v korpusu se objevuje. Na variantu frazému *naštvaný jako lev* si vzpomněli Bělehradčané, korpus ji eviduje, slovníky nikoliv. Přirovnání *naštvaný jako voza* a *naštvaný jako vošička* nalezneme v korpusu i mezi výsledky našeho dotazníku (v druhé dotazníkové části zmínilo tuto variantu více Čačanů než Bělehradčanů), slovníky tuto variantu neuvádějí. V druhé dotazníkové části jsme zaznamenali více odpovědí z Bělehradu u přirovnání *naštvaný jako pes*. Tuto variantu můžeme najít v korpusu, avšak ve slovnících jsme ji nenašli.

3.3.13 *Pilný jako*

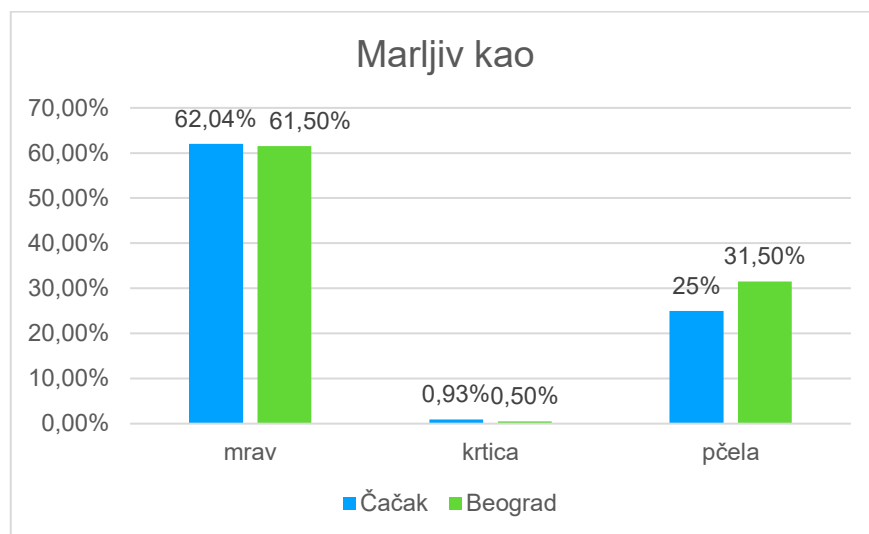
Ze slovníků do třetí části ankety byla vybrána přirovnání *pilný jako mravenec*, *pilný jako krtek* a *pilný jako včela*. Podle grafu č. 28, můžeme konstatovat, že respondenti užívají nejvíce přirovnání *pilný jako mravenec*. Druhým nejpoužívanějším frazémem je *pilný jako včela*. *Pilný jako krtek* polovina účastníků dotazníkové ankety nezná.

Graf č. 28: *Pilný jako mravenec* (marljiv kao mrav), *pilný jako krtek* (marljiv kao krtica) a *pilný jako včela* (marljiv kao pčela).

Přirovnání *pilný jako mravenec* v druhé dotazníkové části uvedl tentýž počet dotazovaných v Bělehradu i v Čačku (viz graf č. 29). Na variantu frazému *pilný jako krtek* si vzpomnělo málo

obyvatel Čačku i Bělehradu, oproti variantě *pilný jako včela*, kterou zmínila téměř třetina dotazovaných z obou měst.

Graf č. 29: Doplňte pravou stranou frazému: *Pilný jako*.

Tato tabulka ukazuje další varianty frazému, na které si vzpomněli respondenti z obou měst:²⁹

<i>Adjektivum</i>	<i>Konkrétní varianta</i>		<i>Bělehrad</i>	<i>Čačak</i>
marljiv kao (<i>pilný jako</i>)	pčelica	(<i>včelka</i>)	4,5 %	3,7 %
	đak	(<i>žák</i>)	0,5 %	0,93 %
	duša	(<i>duše</i>)	0,5 %	--
	student	(<i>student</i>)	0,5 %	--
	vidra	(<i>vydra</i>)	0,5 %	--
	baka	(<i>babička</i>)	0,5 %	--
	mudrac	(<i>mudrc</i>)	0,5 %	--
	pčelica Maja	(<i>včelka Mája</i>)	0,5 %	--
	sav normalan svet	(<i>celý normální svět</i>)	0,5 %	--
	papučar	(<i>bačkora, slaboch</i>)	0,5 %	--
	moj brat	(<i>můj bratr</i>)	--	0,93 %
	Soprano ³⁰	(<i>o</i>)	--	0,93 %
	mačka	(<i>kočka</i>)	--	0,93 %
	doktor	(<i>doktor</i>)	--	0,93 %
	pas	(<i>pes</i>)	--	0,93 %

²⁹ Chybně odpovědělo nebo neodpovědělo vůbec 7,41 % Čačanů a 6 % Bělehradčanů.

³⁰ Není jasné, co měl respondent na mysli. Domníváme se, že se jedná o postavu z televizního seriálu The Sopranos (Rodina Soprano).

bubamara	(beruška)	--	0,93 %
bik	(býk)	--	0,93 %

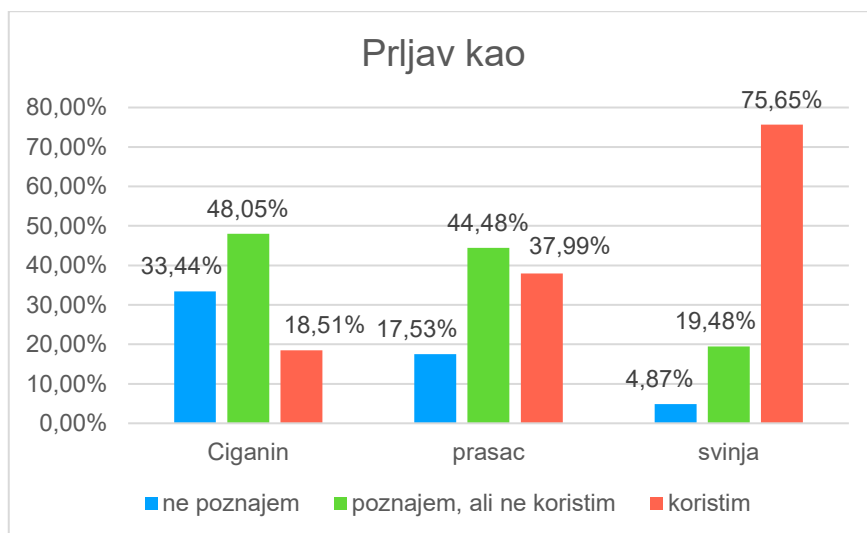
Tabulka č. 13: Další varianty frazému, které respondenti užívají.

V srbském korpusu najdeme pouze variantu *pilný jako mravenec*. *Pilný jako včela* a *pilný jako krtek* korpus neneviduje, stejně jako další varianty frazému *pilný jako*.

Přirovnání *pilný jako mravenec* je možné dohledat ve slovníku Alisy Mahmutović a ve slovníku Josipa Matešiće. Díky našim výsledkům jsme zjistili, že je tento frazém nejužívanější mezi respondenty a korpus jej také eviduje. *Pilný jako včela* se umístilo na druhém místě v četnosti užívání. Korpus tuto variantu neneviduje, avšak dohledáme ji v Matešićově slovníku. Přirovnání *pilný jako krtek* označila více než polovina dotazovaných za neznámý. Otašević i Matešić jej ve svém slovníku zmiňují, korpus však nikoliv.

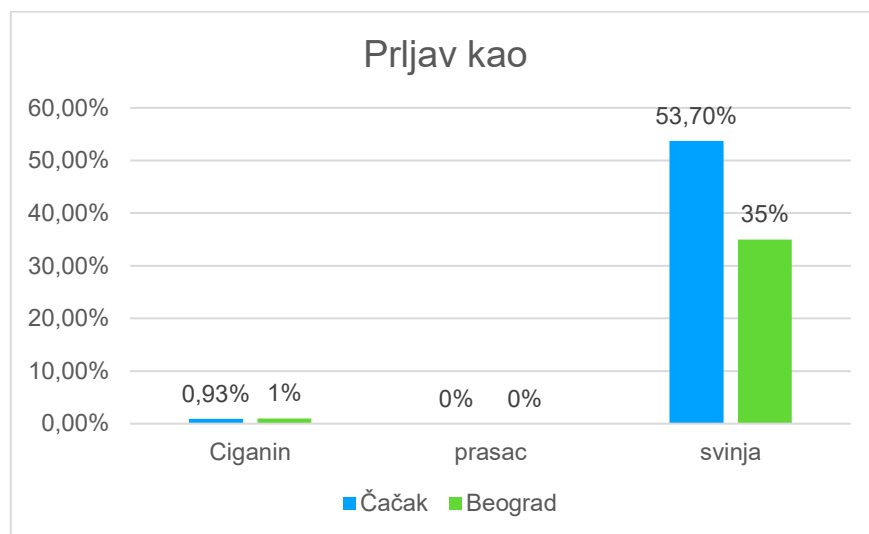
3.3.14 Špinavý jako

Graf č. 30 znázorňuje výsledky k variantě frazému *špinavý jako* (prljav kao). V třetí části dotazníkové ankety měli respondenti možnost vybrat si ze tří variant: *špinavý jako Cikán*, *špinavý jako prase* a *špinavý jako svině*. Přirovnání *špinavý jako Cikán* se umístilo na posledním místě, co se používání týče. Skoro polovina respondentů jej zná, ale nepoužívá. Varianty *špinavý jako prase* a *špinavý jako svině* jsou významově stejné, ale přesto je mnohem používanější varianta mezi respondenty *špinavý jako svině*.

Graf č. 30: *Špinavý jako Cikán* (prljav kao Ciganin), *špinavý jako prase* (prljav kao prasac) a *špinavý jako svině* (prljav kao svinja).

Z grafu č. 31 jasně vyplývá, že velká většina dotazovaných, jak v Bělehradu, tak v Čačku, si vzpomněla na variantu frazému *špinavý jako svině*. Další dva frazémy se téměř neužívají.

Graf č. 31: Doplňte pravou stranu frazému: *Špinavý jako*.

Tabulka č. 14 ukazuje, jaké další varianty frazému *špinavý jako* (prljav kao) respondenty napadly.³¹

<i>Adjektivum</i>	<i>Konkrétní varianta</i>		<i>Bělehrad</i>	<i>Čačak</i>
prljav kao (<i>špinavý jako</i>)	prase	(<i>prase</i>)	18,5 %	16,67 %
	blato	(<i>bláto</i>)	6,5 %	4,63 %
	stoka	(<i>dobytek</i>)	4 %	5,56 %
	Cigan	(<i>Cikán</i>)	3 %	--
	pas	(<i>pes</i>)	1,5 %	0,93 %
	don	(<i>podrážka</i>)	1 %	0,93 %
	pod	(<i>podlaha</i>)	0,5 %	1,85 %
	Ciganče	(<i>cikáně</i>)	1 %	0,93 %
	ďubre	(<i>odpad</i>)	1 %	0,93 %
	odžačar	(<i>kominík</i>)	1 %	--
	krpa	(<i>hadr</i>)	1 %	--
	beskućnik	(<i>bezdomovec</i>)	1 %	--
	svinjac	(<i>prasečí chlívek</i>)	1 %	--
	smeće	(<i>smetí</i>)	0,5 %	0,93 %
	pacov	(<i>krysa</i>)	1 %	--
	đavo	(<i>d'ábel</i>)	0,5 %	0,93 %

³¹ Na otázku neodpovědělo 5,56 % respondentů z Čačku a 14,5 % respondentů z Bělehradu.

obraz	<i>(tvář, čest)</i>	0,5 %	0,93 %
da si se valjao u blatu	<i>(kdyby ses válel v blátě)</i>	0,5 %	--
krpa posle bri-sanja	<i>(hadr po vytírání)</i>	0,5 %	--
rudar	<i>(horník)</i>	0,5 %	--
igrač	<i>(hráč)</i>	0,5 %	--
štala	<i>(stáj)</i>	0,5 %	--
obor	<i>(ohrada, obora)</i>	0,5 %	--
bara	<i>(bažina, močál, kaluž)</i>	0,5 %	--
ugalj	<i>(uhli)</i>	0,5 %	--
tanjir	<i>(talíř)</i>	0,5 %	--
javni toalet	<i>(veřejná toaleta)</i>	0,5 %	--
klošar	<i>(tulák)</i>	0,5 %	--
veš	<i>(prádlo)</i>	0,5 %	--
Ibar	<i>(řeka Ibar)</i>	0,5 %	--
tvor	<i>(tchoř)</i>	0,5 %	--
vrag	<i>(čert)</i>	0,5 %	--
govedo	<i>(hovado)</i>	0,5 %	--
prljavac	<i>(špinavec)</i>	0,5 %	--
pačavra ³²	<i>(hadr)</i>	0,5 %	--
uličar	<i>(uličník)</i>	0,5 %	--
javni wc	<i>(veřejné wc)</i>	0,5 %	--
dete	<i>(dítě)</i>	0,5 %	--
krava	<i>(kráva)</i>	0,5 %	--
srpska politika	<i>(srbská politika)</i>	0,5 %	--
javni klozet	<i>(veřejný záchod)</i>	0,5 %	--
ker	<i>(pes)</i>	--	0,93 %
Morava	<i>(řeka Morava)</i>	--	0,93 %
mačka	<i>(kočka)</i>	--	0,93 %
puma	<i>(puma)</i>	--	0,93 %
Bugarin	<i>(Bulhar)</i>	--	0,93 %
Cigo ³³	<i>(Cikán)</i>	--	0,93 %

³² Turcismus, přeneseně: bezvýznamný člověk.

³³ Odvozenina od slova Ciganin.

igrač Sitija	(hráč fotbalového týmu Manchester City)	--	0,93 %
džora	(hubený vepř)	--	0,93 %

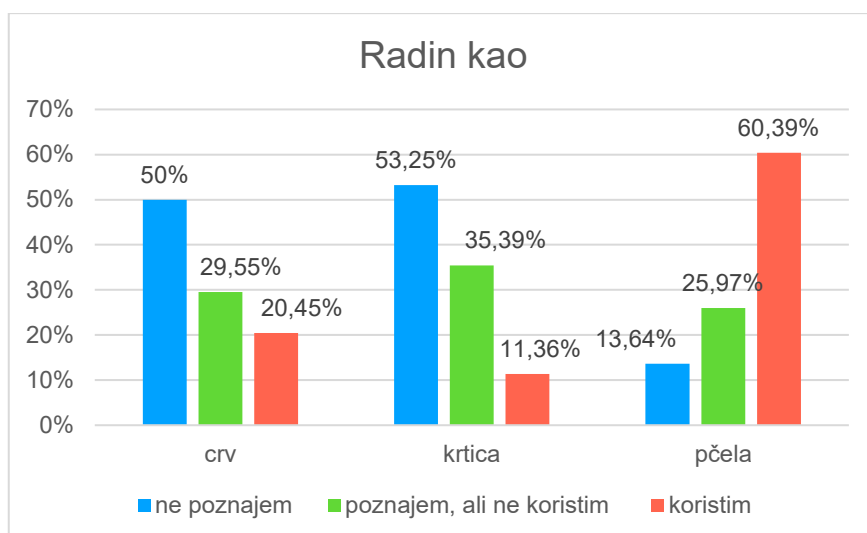
Tabulka č. 14: Další varianty fražému, které respondenti užívají.

20% podíl v korpusu má varianta fražému *špinavý jako svině*. S 10% podílem zde najdeme varianty: *špinavý jako prasečí chlívek*, *špinavý jako d'ábel* a *špinavý jako pravý Cikán*.

U přirovnání *špinavý jako svině* označila ve třetí dotazníkové části, že ho používá, skoro jedna třetina dotazovaných. Toto přirovnání má v korpusu největší podíl na celkovém výskytu variant a také jej evidují slovníky. Varianta fražému *špinavý jako prasečí chlívek* se vyskytla v odpovědích od respondentů, kteří žijí v Bělehradu, korpus ji eviduje, slovníky nikoliv. V korpusu i mezi odpověďmi jsme našli přirovnání *špinavý jako d'ábel*, ale ve slovnících jsme jej nenašli. Slovník Alisy Mahmutović zachycuje variantu fražému *špinavý jako Cikán*, protože byla vybrána do dotazníku, kde jsme zjistili, že tuto variantu skoro polovina respondentů zná, ale neuvádí. Korpus uvádí variantu fražému *špinavý jako pravý Cikán*. Respondenti si však v druhé dotazníkové části vzpomněli například na varianty: *špinavý jako Cikán* (prljav kao Cigan), *špinavý jako cikáně* a *špinavý jako Cikán* (prljav kao Cigo), jak můžeme vidět v tabulce č. 14. Nedohledáme je v korpusu, ani ve slovnících.

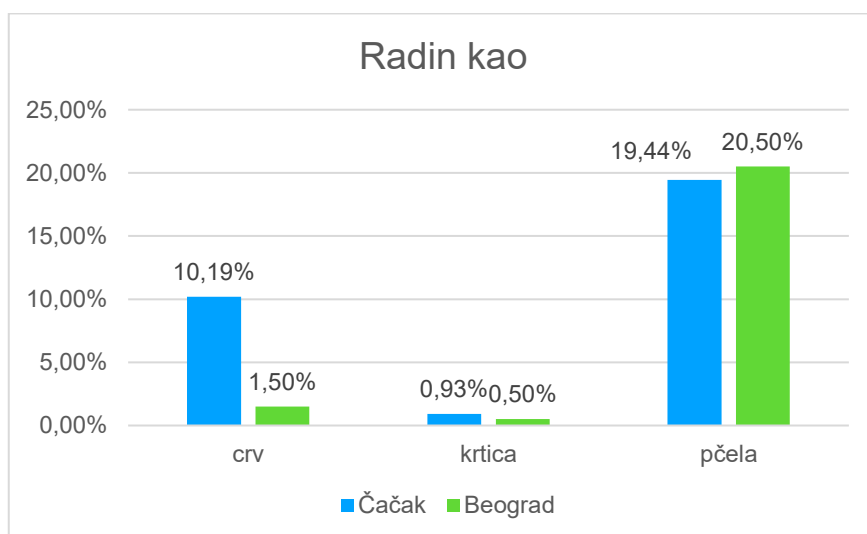
3.3.15 Pracovitý jako

U této otázky si mohli respondenti vybrat ze tří nabídnutých variant fražému: *pracovitý jako červ*, *pracovitý jako krtek* a *pracovitý jako včela*. V třetí části dotazníkové ankety připadlo nejvíce odpovědí c) používám variantě fražému *pracovitý jako včela* (viz graf č. 32). U přirovnání *pracovitý jako červ* a *pracovitý jako krtek* zvolila polovina dotazovaných odpověď a) neznám. Nejméně užívaným přirovnáním je varianta *pracovitý jako krtek*, zároveň jej zná, ale nepoužívá největší počet dotazovaných.

Graf č. 32: *Pracovitý jako červ* (radin kao crv), *pracovitý jako krtek* (radin kao krtica) a *pracovitý jako včela* (radin kao pčela).

Ve městech Čačak a Bělehrad se téměř stejnou měrou užívají varianty frázemu *pracovitý jako krtek* a *pracovitý jako včela*. Přirovnání *pracovitý jako červ* se více užívá v Čačaku než v Bělehradu.

Graf č. 33: Doplňte pravou stranu frázemu: *Pracovitý jako*.

Další varianty frázemu *pracovitý jako* jsou zaneseny v tabulce č. 15.³⁴

Adjektivum	Konkrétní varianta	Bělehrad	Čačak
radin kao (<i>pracovitý jako</i>)	mrav (<i>mravenec</i>)	19 %	24,07 %
	konj (<i>kůň</i>)	11,5 %	16,67 %
	Crnac (<i>černoch</i>)	9 %	4,63 %

³⁴ 29 % dotazovaných pocházejících z Bělehradu a 7,41 % respondentů žijících v Čačaku odpověď neznalo či odpovědělo chybně.

pas	(pes)	2,5 %	0,93 %
pčele	(včely)	1,5 %	--
pčelica	(včelička)	1 %	0,93 %
rob	(otrok)	1 %	0,93 %
mazga	(mezek)	--	1,85 %
čovek	(člověk)	--	1,85 %
drakstor	(non-stop ob- chod)	0,5 %	0,93 %
pčela radilica	(včela dělnice)	0,5 %	--
Turčin	(Turek)	0,5 %	--
magarac	(osel)	0,5 %	--
cvrčak	(cvrček)	0,5 %	--
buba	(brouk)	0,5 %	--
sat	(hodiny)	0,5 %	--
poslovođa	(dílovedoucí)	0,5 %	--
vo	(vůl)	0,5 %	--
švajcarski sat	(švýcarské ho- dinky)	0,5 %	--
rudar	(horník)	0,5 %	--
drug	(soudruh)	0,5 %	--
sivonja	(šedivý vůl)	0,5 %	--
Radojko	(mužské jméno)	0,5 %	--
ja	(já)	--	0,93 %
Rumun	(Rumun)	--	0,93 %
zmaj	(drak)	--	0,93 %
konjina	(konisko)	--	0,93 %
mlad	(mladík)	--	0,93 %
radnik	(dělník, pracov- ník)	--	0,93 %
Švajcarac	(Švýcar)	--	0,93 %
kelner	(číšník)	--	0,93 %
puž	(hlemýžď, plž)	--	0,93 %

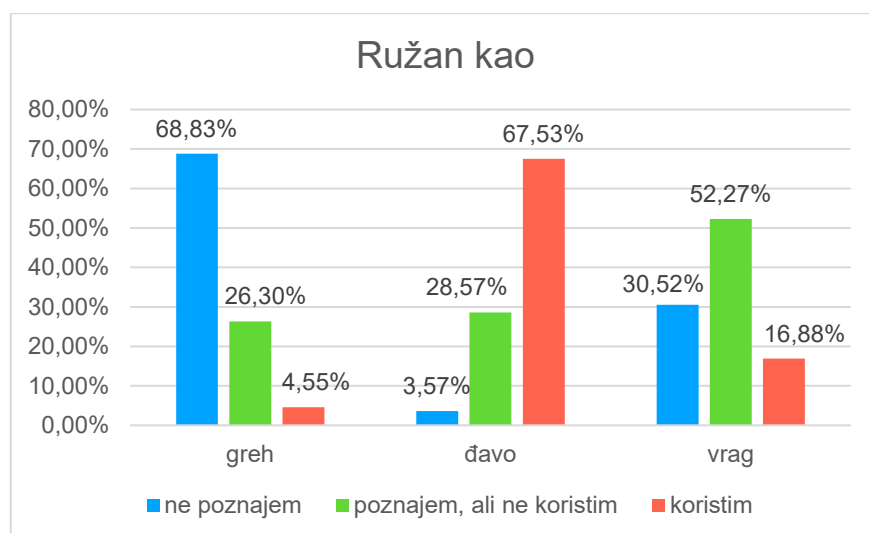
Tabulka č. 15: Další varianty frazému, které respondenti užívají.

V korpusu nejsou evidována žádná data k frazému *pracovitý jako*.

Ačkoliv jsme v korpusu nedohledali žádné varianty frazémů, i tak jsme ve slovníku Ďorđe Otaševiče našli variantu frazému *pracovitý jako mravenec*, kterou obyvatelé obou měst uváděli do druhé dotazníkové části nejčastěji.

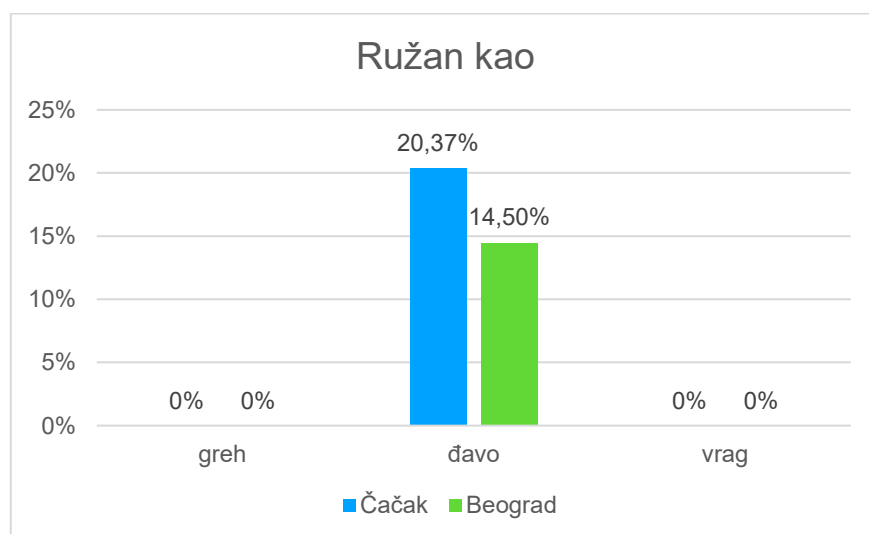
3.3.16 Ošklivý jako

Graf č. 34 vyjadřuje, kolik procent respondentů nezná, zná, ale nepoužívá či používá tři přirovnání vybraná ze slovníků. Nejpoužívanější variantou se podle výsledků stala *ošklivý jako ďábel*. Variantu frazému *ošklivý jako hřích* nezná skoro 70 % dotazovaných. A více než polovina účastníků ankety zná, ale nepoužívá variantu *ošklivý jako čert*.

Graf č. 34: *Ošklivý jako hřích* (ružan kao greh), *ošklivý jako ďábel* (ružan kao đavo) a *ošklivý jako čert* (ružan kao vrag).

Variety frazému *ošklivý jako hřích* a *ošklivý jako čert* jsme mezi odpověďmi nezaznamenali. Avšak větší část respondentů žijících v Bělehradu si vzpomněla na přirovnání *ošklivý jako ďábel*. Tuto variantu frazému v druhé části dotazníkové ankety zmínili také Čačané.

Graf č. 35: Doplňte pravou stranu frazému: *Ošklivý jako*.

Odpověďmi respondentů v druhé dotazníkové části byly varianty frazému, které se nacházejí v následující tabulce.³⁵

<i>Adjektivum</i>	<i>Konkrétní varianta</i>		<i>Bělehrad</i>	<i>Čačak</i>
ružan kao (ošklivý jako)	lopov	(zloděj)	43,5 %	37,96 %
	pas	(pes)	15 %	11,11 %
	noć	(noc)	4,5 %	1,85 %
	majmun	(opice)	1,5 %	6,48 %
	pacov	(krysa)	4 %	--
	grob	(hrob)	4 %	--
	akrep	(štír)	2 %	1,85 %
	gabor	(ošklivá osoba)	2,5 %	--
	ker	(pes)	1 %	2,78 %
	smrt	(smrt)	2 %	--
	rugoba	(ohyzda, pitvora)	1 %	0,93 %
	rat	(válka)	--	2,78 %
	pače	(káčátko)	1 %	0,93 %
	veštica	(věštkyně, čarodějnice, kouzelnice)	1 %	--
	konj	(kůň)	0,5 %	0,93 %
	Ciganin	(cikán)	0,5 %	0,93 %
	babaroga	(ježibaba)	1 %	--
	laž	(lež)	--	1,85 %
	kurac	(vulgarismus)	0,5 %	0,93 %
	akrap ³⁶	(ošklivá osoba)	1 %	--
	Bugarin	(Bulhar)	0,5 %	--
	Englez	(Angličan)	0,5 %	--
	stoka	(dobytěk)	0,5 %	--
	mrak	(tma)	0,5 %	--
	lisica	(liška)	0,5 %	--

³⁵ Na tuto otázku neodpověděla 4 % účastníků ankety žijící v Bělehradu a 2,78 % dotazovaných pocházejících z Čačku.

³⁶ Název *akrap* pochází z tureckého slova *akrep* (štír). Narazíme na něj v ustálených slovních spojeních, kletbách a přirovnáních. V národních výrazech označuje ošklivou, zlou osobu. Převzato z <https://sr.wikipedia.org/wiki/Акрап> dne 14. 4. 2020.

Tento typ zoonima se používá ve dvou tvarech: *akrep* a *akrap*. Ve frazeologii je přijat pouze tvar *akrap*. (Fink-Arskovski, 2002: 30)

film Pogrešno skretanje ³⁷	(<i>o</i>)	0,5 %	--
pseto	(<i>psisko</i>)	0,5 %	--
dupe	(<i>vulgarismus</i>)	0,5 %	--
crv	(<i>červ</i>)	0,5 %	--
Šiptar ³⁸	(<i>příslušník albánské národnosti</i>)	0,5 %	--
Cigan	(<i>cikán</i>)	0,5 %	--
ružno pače	(<i>ošklivé káčátko</i>)	0,5 %	--
san	(<i>sen</i>)	0,5 %	--
kaktus	(<i>kaktus</i>)	0,5 %	--
gmizavac	(<i>plaz</i>)	0,5 %	--
zver	(<i>dravec, šelma</i>)	0,5 %	--
hijena	(<i>hyena</i>)	--	0,93 %
muški polni organ	(<i>mužský pohlavní orgán</i>)	--	0,93 %
Nena	(<i>přezdívká ženského jména</i>)	--	0,93 %
Vučić ³⁹	(<i>Vučić</i>)	--	0,93 %
zec	(<i>zajíc</i>)	--	0,93 %
lutka	(<i>panenka</i>)	--	0,93 %
svinja	(<i>svině</i>)	--	0,93 %
avet	(<i>strašidlo, příšera, přízrak</i>)	--	0,93 %

Tabulka č. 16: Další varianty frazému, které respondenti užívají.

Korpus eviduje s 13% podílem na celkovém počtu výskytů variantu frazému *ošklivý jako hřích*. S 6% podílem se v korpusu nacházejí: *ošklivý jako štír*, *ošklivý jako ježibaba*, *ošklivý jako d'ábel*, *ošklivý jako zloděj*, *ošklivý jako smrt*, *ošklivý jako svině*, *ošklivý jako opice* a *ošklivý jako ošklivá osoba* (ružan kao gabor).

Dle výsledků třetí dotazníkové části se na prvním místě, co se neznámosti týče, umístilo přirovnání *ošklivý jako hřích*. Korpus jej eviduje a ve slovníku Alisy Mahmutović se nachází varianta frazému *ošklivý jako smrtelný hřích* (ružan kao smrtni grijeh). Variantu frazému *ošklivý*

³⁷ Domníváme se, že se jedná o americký film *Wrong Turn* z roku 2003.

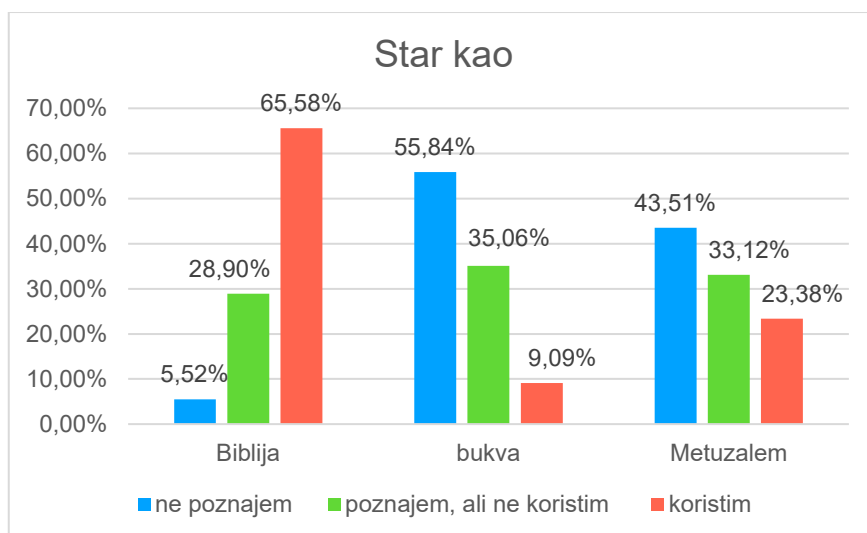
³⁸ Tento výraz získal negativní nádech a bývá užíván jako hanlivé označení.

³⁹ Současný srbský prezident.

jako ďábel jsme našli ve třech slovnících Josipa Matešiče, Alisy Mahmutović a Đorđe Otaševiče. Používá ji dle výsledků více než polovina dotazovaných a korpus ji také eviduje. *Ošklivý jako čert* nenajdeme v korpusu. Ve výsledcích dotazníkové ankety jsme zaznamenali, že polovina respondentů tuto variantu zná, ale nepoužívá. Slovník Alisy Mahmutović i slovník Josipa Matešiče tuto variantu uvádí. Přirovnání *ošklivý jako štír* do druhé dotazníkové části uvedli obyvatelé Bělehradu i Čačku. Slovník jej neeviduje, v korpusu je dohledatelný. Variantu frazému *ošklivý jako ježibaba* nelze dohledat ve slovnících. Zaznamenali jsme ji v korpusu, stejně jako mezi odpověďmi od respondentů. *Ošklivý jako zloděj* se ve velké míře užívá v obou městech. Toto přirovnání najdeme ve slovníku Alisy Mahmutović i v korpusu. Ve slovnících nenajdeme varianty frazému: *ošklivý jako smrt*, *ošklivý jako svině*, *ošklivý jako opice* a *ošklivý jako ošklivá osoba* (ružan kao gabor). Najdeme je však mezi odpověďmi a v korpusu.

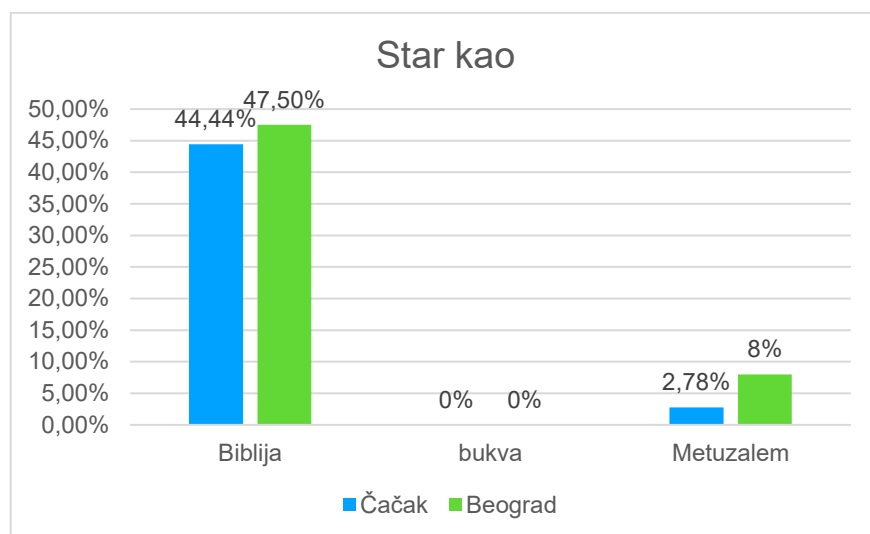
3.3.17 Starý jako

Dotazovaným byly předloženy tyto varianty frazému: *starý jako Bible*, *starý jako buk* a *starý jako Metuzalém*. Nejznámější varianta frazému je *starý jako Bible*. Oproti tomu velký počet dotazovaných jednoznačně nezná nebo zná, ale nepoužívá, variantu frazému *starý jako buk*. Přirovnání *starý jako Metuzalém* se co do užívání zařadilo na druhé místo.

Graf č. 36: *Starý jako Bible* (star kao Biblija), *starý jako buk* (star kao bukva) a *starý jako Metuzalém* (star kao Metuzalem).

V obou městech se nejvíce používá varianta frazému *starý jako Bible*. Přirovnání *starý jako buk* nezmínil žádný z respondentů v druhé dotazníkové části. Na přirovnání *starý jako Metuzalém* si vzpomněl větší počet obyvatel žijící v Bělehradu než v Čačku.

Graf č. 37: Doplňte pravou stranu frazému: *Starý jako*.

Tabulka č. 17 představuje výsledky druhé dotazníkové části.⁴⁰

<i>Adjektivum</i>	<i>Konkrétní varianta</i>		<i>Bělehrad</i>	<i>Čačak</i>
star kao (<i>starý jako</i>)	deda	(<i>děda</i>)	4,5 %	7,41 %
	kornjača	(<i>želva</i>)	5 %	5,56 %
	Grčka	(<i>Řecko</i>)	3,5 %	6,48 %
	drvo	(<i>strom</i>)	2 %	6,48 %
	zemlja	(<i>země</i>)	5 %	--
	fosil	(<i>fosilie</i>)	4 %	1,85 %
	hrast	(<i>dub</i>)	3 %	2,78 %
	starac	(<i>stařec</i>)	1 %	1,85 %
	baba	(<i>bába, babička</i>)	1 %	0,93 %
	dinosaur	(<i>dinosaur</i>)	1 %	0,93 %
	vatra	(<i>oheň, požár</i>)	0,5 %	1,85 0
	starac fočo od stotinu ljeta ⁴¹	(<i>)</i>	1 %	--
	Isus	(<i>Ježíš</i>)	1 %	--
	mumija	(<i>mumie</i>)	1 %	--
	Nena	(<i>přezdívká ženského jména</i>)	--	1,85 %

⁴⁰ 8,5 % Bělehradčanů a 2,78 % Čačanů chybně nebo vůbec neodpovědělo na tuto otázku.

⁴¹ Domníváme se, že se jedná o velmi starou osobu nebo osobu příliš starou na vykonávání nějaké aktivity.

moj deda	<i>(můj děda)</i>	1 %	--
panj	<i>(pařez)</i>	--	1,85 %
pas	<i>(pes)</i>	0,5 %	0,93 %
Vujadin	<i>(mužské jméno)</i>	0,5 %	--
sekvoja	<i>(sekvoje)</i>	0,5 %	--
opanak	<i>(opánek, sandál)</i>	0,5 %	--
Egipat	<i>(Egypt)</i>	0,5 %	--
dren	<i>(dřín)</i>	0,5 %	--
dronjak	<i>(cár)</i>	0,5 %	--
ďavo	<i>(d'ábel)</i>	0,5 %	--
starac fočo ⁴²	<i>()</i>	0,5 %	--
piramide	<i>(pyramidy)</i>	0,5 %	--
mumije	<i>(mumie)</i>	0,5 %	--
vino	<i>(vino)</i>	0,5 %	--
magarac	<i>(osel)</i>	0,5 %	--
vera	<i>(víra)</i>	0,5 %	--
cipele	<i>(boty)</i>	0,5 %	--
cipela	<i>(bota)</i>	0,5 %	--
Stari Zavet	<i>(Starý Zákon)</i>	0,5 %	--
svet	<i>(svět)</i>	0,5 %	--
kosmos	<i>(vesmír)</i>	0,5 %	--
znanje	<i>(vědomost)</i>	--	0,93 %
vrata	<i>(dveře)</i>	--	0,93 %
jarac	<i>(kozel)</i>	--	0,93 %
kopča	<i>(přezka, spona)</i>	--	0,93 %
ugalj	<i>(uhlí)</i>	--	0,93 %
Adam i Eva	<i>(Adam a Eva)</i>	--	0,93 %
gurbet	<i>(kočovník cikán)</i>	--	0,93 %
mladić	<i>(mladík)</i>	--	0,93 %
baba i deda	<i>(babička a děda)</i>	--	0,93 %
gavran	<i>(havran, krkavec)</i>	--	0,93 %
kovča	<i>(přezka, spona)</i>	--	0,93 %
more	<i>(moře)</i>	--	0,93 %

⁴² Viz předchozí poznámka.

slon	(slon)	--	0,93 %
------	--------	----	--------

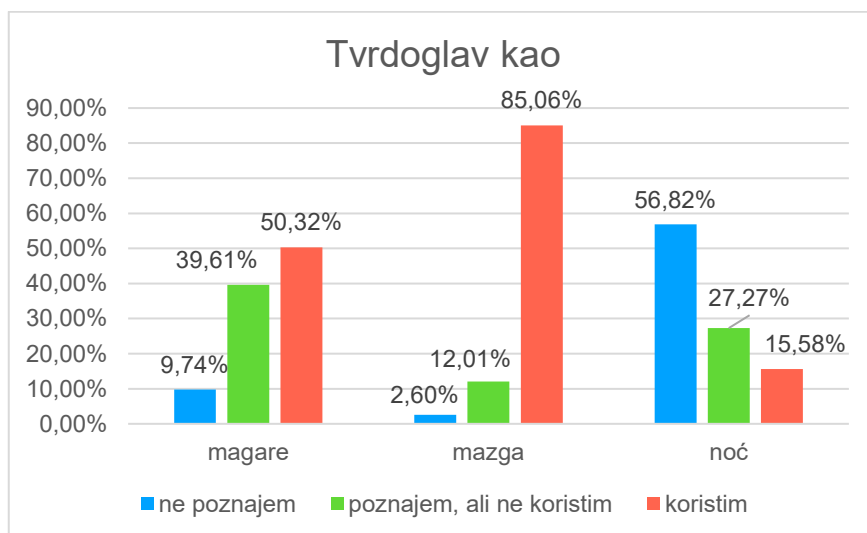
Tabulka č. 17: Další varianty frazému, které respondenti užívají.

V srbském korpusu najdeme s 30% podílem na celkovém počtu výskytů přirovnání *starý jako Bible*. S 16% podílem zde najdeme variantu frazému *starý jako svět*. 11% podíl v korpusu zastává varianta frazému *starý jako víno a starý jako Řecko* se v korpusu nachází s 5% podílem. Korpus neeviduje varianty frazému *starý jako buk a starý jako Metuzalém*.

Rodilí mluvčí zvolili nejčastěji odpověď c) používám u varianty frazému *starý jako Bible*. Najdeme ji v korpusu i ve slovnících. Ačkoliv se varianty frazému *starý jako buk a starý jako Metuzalém* nenachází v korpusu, slovníky je evidují. U reálného užívání je to o poznání horší: více než polovina dotazovaných nezná variantu *starý jako buk* a skoro polovina respondentů nezná přirovnání *starý jako Metuzalém*. Přirovnání *starý jako svět a starý jako víno* zmínil v druhé dotazníkové části nejmenší počet dotazovaných. Našli jsme je i v korpusu, ve slovníku bohužel uvedeny nejsou. Na přirovnání *starý jako Řecko* si vzpomnělo více obyvatel z Čačku, než z Bělehradu. V korpusu je dohledatelný, avšak nenalezneme jej ve slovnících.

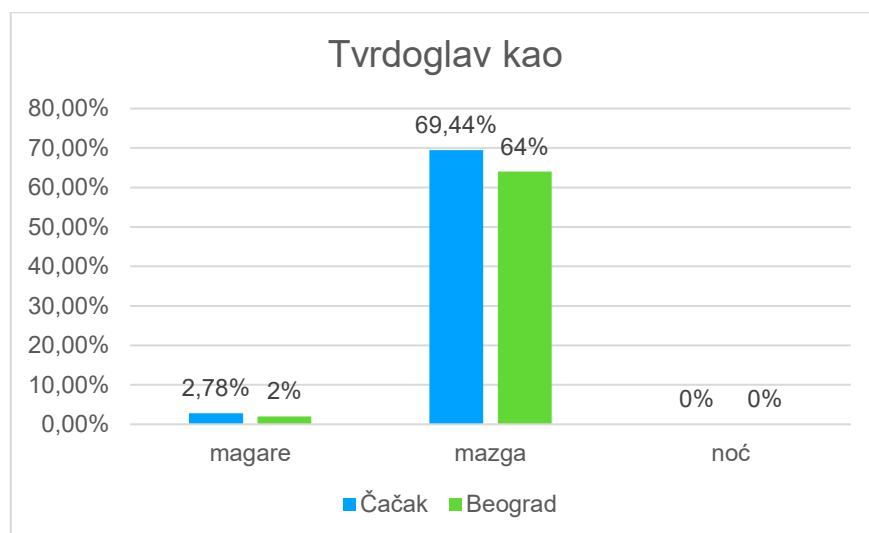
3.3.18 Tvrdohlavý jako

Respondentům byly navrženy tři varianty frazému *tvrdohlavý jako*, jak je patrné z grafu č. 38. Nejpoužívanější je přirovnání *tvrdohlavý jako mezek*. Na druhém místě se umístila varianta frazému *tvrdohlavý jako oslátko*. Téměř neužívanou variantou frazému je *tvrdohlavý jako noc*.

Graf č. 38: *Tvrdohlavý jako oslátko* (tvrdohlav kao magare), *tvrdohlavý jako mezek* (tvrdohlav kao mazga) a *tvrdohlavý jako noc* (tvrdohlav kao noć).

Graf č. 39 znázorňuje používání tří vybraných variant frazému *tvrdohlavý jako* v Bělehradu a Čačku. Žádný z dotazovaných neuvedl variantu *tvrdohlavý jako noc*. Variantu *tvrdohlavý jako oslátka* zmínilo malé procento respondentů v obou městech. Naopak jak v Bělehradu, tak v Čačku napsalo do otevřené otázky variantu *tvrdohlavý jako mezek* velké procento respondentů.

Graf č. 39: Doplňte pravou stranu frazému: *Tvrdohlavý jako*.

Tabulka znázorňuje geograficky rozdílné užívání jiných variant frazémů, na které si respondenti vzpomněli v druhé dotazníkové části.⁴³

<i>Adjektivum</i>	<i>Konkrétní varianta</i>		<i>Bělehrad</i>	<i>Čačak</i>
tvrdoglav kao (<i>tvrdohlavý jako</i>)	magarac	(<i>osel</i>)	19 %	11,11 %
	bik	(<i>býk</i>)	5,5 %	--
	ovan	(<i>beran</i>)	4,5 %	0,93 %
	konj	(<i>kůň</i>)	3,5 %	0,93 %
	jarac	(<i>kozel</i>)	1,5 %	--
	vo	(<i>vůl</i>)	0,5 %	1,85 %
	bukva	(<i>buk</i>)	0,5 %	0,93 %
	pas	(<i>pes</i>)	0,5 %	0,93 %
	kamen	(<i>kámen</i>)	--	1,85 %
	orah	(<i>ořech</i>)	0,5 %	0,93 %
	Jana	(<i>ženské jméno</i>)	0,5 %	--
	tuč	(<i>bronz</i>)	0,5 %	--
	bizon	(<i>bizon</i>)	0,5 %	--

⁴³ 4,5 % obyvatel z Bělehradu a 1,85 % žijící v Čačku neodpověděla nebo chybně odpověděla.

mula	(mula)	0,5 %	--
koza	(koza)	0,5 %	--
mačka	(kočka)	0,5 %	--
kosovac	(kos) ⁴⁴	0,5 %	--
ris	(rys)	0,5 %	--
Ana	(ženské jméno)	--	0,93 %
Srbin	(Srb)	--	0,93 %
mečka	(medvědice)	--	0,93 %
Nena	(přezdívká ženského jména)	--	0,93 %
budak	(motyka)	--	0,93 %
stoka	(dobytek)	--	0,93 %
otac	(otec)	--	0,93 %
ja	(já)	--	0,93 %
zid	(zed')	--	0,93 %

Tabulka č. 18: Další varianty frazému, které respondenti užívají.

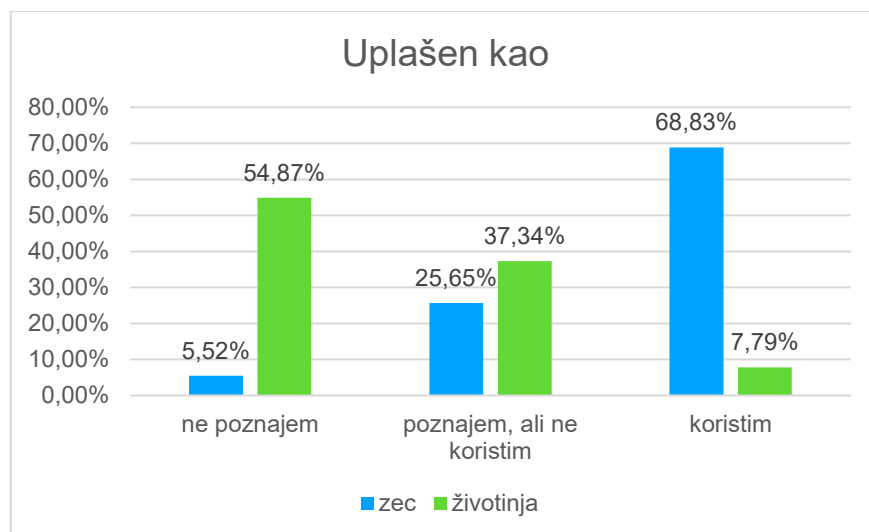
Korpus eviduje 71% podíl na celkovém počtu výskytů u varianty frazému *tvrdohlavý jako mezek*. S 21% podílem najdeme v korpusu přirovnání *tvrdohlavý jako osel*. *Tvrdohlavý jako kůň* eviduje korpus se 7% podílem. V korpusu není možné dohledat variantu frazému *tvrdohlavý jako noc*.

Dle našich výsledků můžeme označit jako nejfrekventovanější a nejpoužívanější přirovnání *tvrdohlavý jako mezek*. Najdeme jej v korpusu a také ve slovníku Alisy Mahmutović, eviduje jej též *Frazeološki rečnik srpskohrvatskog jezika: srpskohrvatski–slovački*. Na variantu frazému *tvrdohlavý jako osel* si vzpomnělo skoro 20 % obyvatel žijících v Bělehradu. Najdeme ji v korpusu a také v Matešićově slovníku. Přirovnání *tvrdohlavý jako kůň* eviduje korpus, do druhé dotazníkové části uvedlo tuto variantu více Bělehradčanů než Čačanů, ale ve slovnících ji nenajdeme. Variantu frazému *tvrdohlavý jako noc* označila jako neznámou více než polovina respondentů, neeviduje ji ani korpus, je však dohledatelná ve slovníku Alisy Mahmutović.

⁴⁴ Může jít též o obyvatele Kosova.

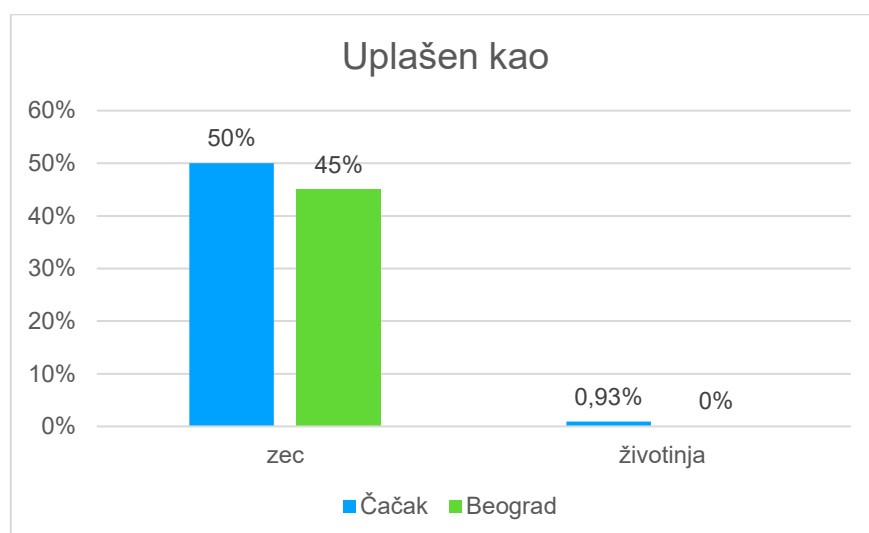
3.3.19 Vystrašený jako

Tento graf zobrazuje dvě varianty frazému *vystrašený jako*. Většina dotazovaných používá přirovnání *vystrašený jako zajíc*. Variantu *vystrašený jako zvíře* používá málo respondentů, více než polovina respondentů ji ani nezná.

Graf č. 40: *Vystrašený jako zajíc* (uplašen kao zec) a *vystrašený jako zvíře* (uplašen kao živoťinja).

V obou městech je hojně používána varianta *vystrašený jako zajíc*. Variantu *vystrašený jako zvíře* neuvedl do druhé dotazníkové části žádný respondent pocházející z Bělehradu. Jinak tomu není ani s dotazovanými z Čačku, kteří tuto variantu zmínili nepatrně.

Graf č. 41: Doplňte pravou stranu frazému: *Vystrašený jako*.

Tabulka znázorňuje rozdílné užívání dalších variant frazému *vystrašený jako* ve městech Bělehrad a Čačak.⁴⁵

<i>Adjektivum</i>	<i>Konkrétní varianta</i>		<i>Bělehrad</i>	<i>Čačak</i>
uplašen kao (vystrašený jako)	miš	(myš)	23 %	15,74 %
	srna	(srna)	7 %	3,7 %
	dete	(dítě)	4 %	5,56 %
	mačka	(kočka)	3 %	2,78 %
	pile	(kuře)	2,5 %	0,93 %
	leptir	(motýl)	0,5 %	1,85 %
	ovca	(ovce)	1 %	0,93 %
	pas	(pes)	1 %	0,93 %
	ptica	(pták)	0,5 %	0,93 %
	sis	(prso)	--	1,85 %
	kokoška	(slepice)	--	1,85 %
	lisica	(liška)	--	1,85 %
	jagnje	(jehně)	1 %	--
	kukavica	(zbabělec, ku- kačka)	0,5 %	0,93 %
	grlica	(hrdlička)	1 %	--
	mače	(kotě)	1 %	--
	beba	(kojenec, ne- mluvně)	0,5 %	0,93 %
	oproštaj	(odpuštění, roz- loučení)	0,5 %	--
	ženski polni or- gan	(ženský po- hlavní orgán)	0,5 %	--
	gušter	(ještěrka)	0,5 %	--
	prut	(prut)	0,5 %	--
	pička	(vulgarismus)	0,5 %	--
	prepelica	(křepelka)	0,5 %	--
	jelen	(jelen)	0,5 %	--
	da je video duha	(kdyby viděl du- cha)	0,5 %	--
	senka	(stín)	0,5 %	--
	Dragana	(ženské jméno)	0,5 %	--
	pizda	(vulgarismus)	0,5 %	--

⁴⁵ V Bělehradu na tuto otázku neodpovědělo 8 % obyvatel, v Čačku 4,63 %.

jare	(<i>kůzle</i>)	0,5 %	--
zmija	(<i>had</i>)	--	0,93 %
glumac	(<i>herec</i>)	--	0,93 %
lav	(<i>lev</i>)	--	0,93 %
političar	(<i>politik</i>)	--	0,93 %
ker	(<i>pes</i>)	--	0,93 %
Savo	(<i>mužské jméno</i>)	--	0,93 %

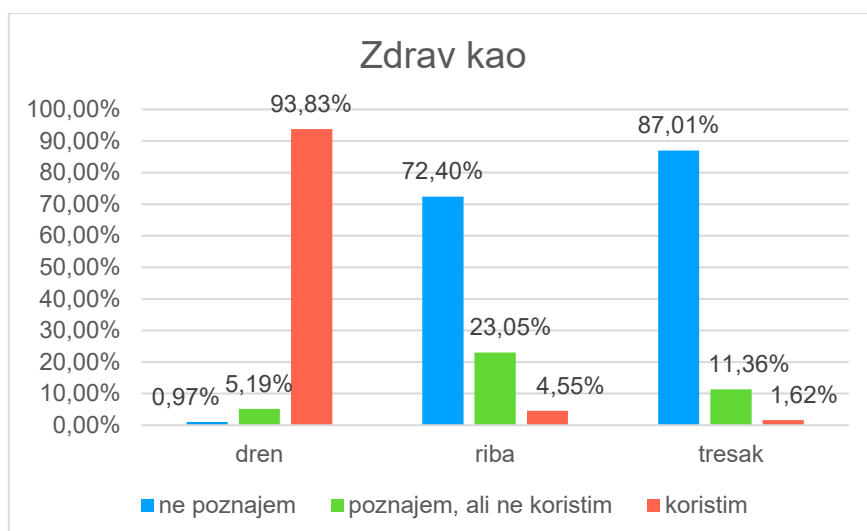
Tabulka č. 19: Další varianty frazému, které respondenti užívají.

Korpus neuvádí variantu frazému *vystrašený jako zvíře*. Naopak přirovnání *vystrašený jako zajíc* v korpusu najdeme s 25% podílem na celkovém počtu výskytů. 13% podíl má varianta frazému *vystrašený jako myš*.

Přirovnání *vystrašený jako zajíc* používá dle výsledků více respondentů nežli *vystrašený jako zvíře*. Obě tyto varianty nalezneme ve slovnících, první variantu korpus uvádí, druhou nikoliv. Na variantu frazému *vystrašený jako myš* si vzpomnělo více dotazovaných žijících v Bělehradu, uvedli ji také obyvatelé Čačku. V korpusu je dohledatelná, ale slovníky ji neevidují. Z některých odpovědí respondentů lze cítit negativní konotace, v některých případech spojené s dávkou vulgarity. Jsou to následující varianty: *vystrašený jako zbabělec*, *vystrašený jako politik*, *vystrašený jako „vulgarismus“* (uplašen kao pička) a *vystrašený jako „vulgarismus“* (uplašen kao pizda).

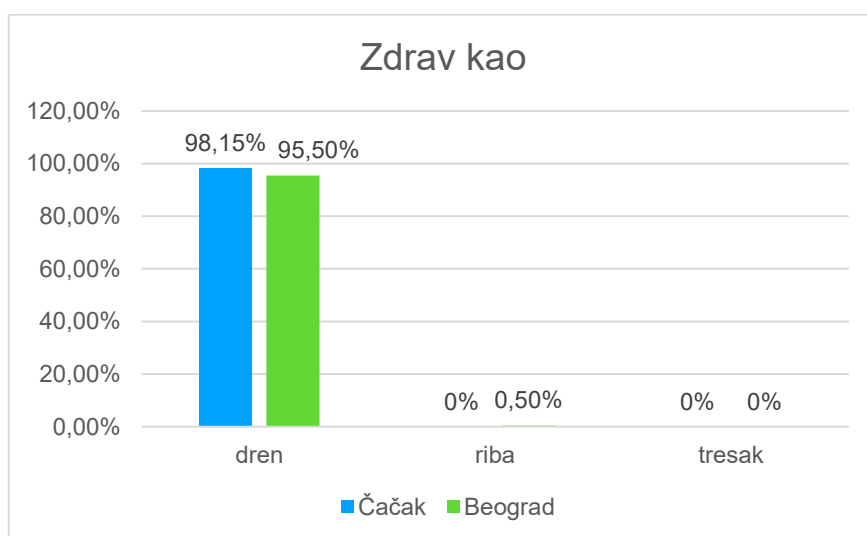
3.3.20 Zdravý jako

Graf č. 42 představuje tři varianty frazému, které byly předloženy respondentům. Nejpoužívanější variantou je *zdravý jako dřín*. Naopak nejméně užívanou variantou je *zdravý jako třeskot*. Oproti variantě *zdravý jako dřín* nemůžeme za často používanou považovat ani variantu *zdravý jako ryba*. Varianta *zdravý jako třeskot* je zároveň variantou, která je pro dotazované nejméně známá a málo známou je též varianta *zdravý jako ryba*.

Graf č. 42: *Zdravý jako dřín* (zdrav kao dren), *zdravý jako ryba* (zdrav kao riba) a *zdravý jako třeskot* (zdrav kao tresak).

Graf č. 43 představuje četnost výskytu přirovnání *zdravý jako* v odpovědích na otevřenou otázku. Dotazovaní z obou měst využívají nejvíce variantu *zdravý jako dřín*. Podobu frazému *zdravý jako třeskot* respondenti neznají v Bělehradu, ani v Čáčku. Dotazovaní z Bělehradu znají minimálně variantu *zdravý jako ryba*, v Čáčku tuto variantu respondenti neznají vůbec.

Graf č. 43: Doplňte pravou stranu frazému: *Zdravý jako*.

Tabulka č. 20 představuje další varianty frazému, které respondenti uvedli v druhé dotazníkové části.⁴⁶

<i>Adjektivum</i>	<i>Konkrétní varianta</i>		<i>Bělehrad</i>	<i>Čačak</i>
zdrav kao (<i>zdravý jako</i>)	ren	(<i>křen</i>)	1 %	--
	jabuka	(<i>jablko</i>)	1 %	--
	stena	(<i>skála</i>)	0,5 %	--
	konj	(<i>kůň</i>)	0,5 %	--
	hrast	(<i>dub</i>)	0,5 %	--
	drvo	(<i>strom</i>)	0,5 %	--
	petao	(<i>kohout</i>)	0,5 %	--
	bik	(<i>býk</i>)	0,5 %	--
	mrcina	(<i>mršina, zdechlina</i>)	--	0,93 %
	drenjak	(<i>dřínový lesík</i>)	--	0,93 %

Tabulka č. 20: Další varianty frazému, které respondenti užívají.

Srbský korpus s 66% podílem na celkovém počtu výskytů eviduje přirovnání *zdravý jako dřín*. *Zdravý jako kůň* má v korpusu 4% podíl. Varianta frazému *zdravý jako třeskot* se v korpusu vyskytuje s 3% podílem. Korpus neeviduje přirovnání *zdravý jako býk*.

Podle našich výsledků se stala neužívanější varianta frazému *zdravý jako dřín*. Vyskytuje se ve všech čtyřech vybraných slovnících a korpus ji též uvádí. Variantu *zdravý jako třeskot* respondenti označili jako neužívanou. Najdeme ji v Matešićově slovníku i v korpusu. Přirovnání *zdravý jako kůň* jsme zaznamenali pouze mezi odpověďmi a v korpusu, slovníky jej neuvádí. Variantu *zdravý jako býk* zmínili obyvatelé žijící v Bělehradu. Najdeme ji ve slovníku Josipa Matešiće, ale v korpusu nikoliv. V tomto slovníku je také možné dohledat variantu *zdravý jako jablko*, kterou respondenti uvedli do druhé dotazníkové části, v korpusu však dohledatelná není.

3.4 Shrnutí zjištění praktické části

Sestavovatelé slovníků se musí rozhodnout, zda do svého slovníku zařadí všechny dostupné frazémy, včetně zastaralých, málo používaných frazémů nebo zmíní pouze aktuální výskyt v omezeném objemu. Dříve frekvenci používání frazémů mohli určit jen filologové, kteří měli znalostní přehled o funkčnosti frazémů. Tuto práci však ulehčil vznik digitalizovaných korpusů národních jazyků. Kromě jazykových korpusů lze zjistit frekvenci používání pomocí prostředků hromadných informací, na internetu, na blozích, v reklamách. Poslední způsob, jež jsme zvolili

⁴⁶ Všichni obyvatelé Čačku na tuto otázku znali odpověď. V Bělehradu 0,5 % obyvatel odpověď neznalo.

my a kterým lze taktéž zjistit frekvenci používání frazémů, je anketní výzkum. Naše dotazníková anketa zahrnovala dvacet frazémů, kdy k devatenácti frazémům byly dohledány tři varianty a k jednomu byly vybrány dvě varianty frazému ze slovníků. Frekvence užívání byla porovnávána i s výsledky z korpusu. Korpus nepotvrzuje jako relevantní celkem 24 srovnávacích frazémů z 59 vybraných. To ovšem neznamená, že by vybrané frazémy ze slovníků neexistovaly. Některá přirovnání se nemusela v korpusu vyskytovat také proto, že už jsou natolik ustálená, že se v nich vynechává levá strana frazému, tj. z trojdílných frazémů se stávají dvoudílné. I přesto jsme je do dotazníkové ankety zařadili. Dle výsledků dotazníku můžeme říci, že se dnes jen aktivně neužívají, ale přesto je respondenti pasivně znají nebo užívají jen v určitých situacích. Frekvenci užívání jsme rozdělili na šest skupin, jak je patrné z tabulky č. 21.

FREKVENCE UŽÍVÁNÍ DLE ANKETY	POČET PŘIROVNÁNÍ	KONKRÉTNÍ VARIANTY FRAZÉMŮ
do 5 %	2	<i>lehký jako komár, zdravý jako ryba</i>
do 10 %	8	<i>vzteklý jako had, vzteklý jako zmije, tlustý jako bečka, hořký jako jed, líný jako železná páka, líný jako vůl, starý jako buk, vystrašený jako zvíře</i>
do 15 %	4	<i>jasné jako krystal, křivý jako paragraf, pilný jako krtek, pracovitý jako krtek</i>
do 20 %	5	<i>bystrý jako bóza, lehký jako vložka, pracovitý jako červ, tvrdohlavý jako noc, ošklivý jako čert</i>
do 25 %	2	<i>křivý jako větev, starý jako Metuzalém</i>
nad 25 %	3	<i>líný jako brouk, pilný jako včela, pracovitý jako včela</i>

Tabulka č. 21: Frekvence užívání frazémů vybraných ze slovníků a nepotvrzených v korpusu podle odpovědí respondentů ankety.

U zbylých 35 frazémů, které byly dohledatelné v korpusu, jsme porovnávali jejich podíl na celkovém počtu výskytů v korpusu a jejich frekvenci užívání, kterou uvedli respondenti do třetí části dotazníkové ankety, čímž jsme se pokusili zjistit, na kolik jsou výsledky ankety a korpusu srovnatelné. Zjistili jsme minimální až výrazné rozdíly: zatímco frazém *pevný jako křemen* se v korpusu vyskytuje v frekvenci 2 % a v dotazníku 3 %, čili rozdíl je nepatrný, frazém *lehký jako pero* se v korpusu vyskytuje v frekvenci 10 % a v dotazníku 91,23 %, čili rozdíl sahá k 85 %. Celkově jsme u čtyř variant frazémů zjistili menší frekvenci užívání respondenty, než je podíl na celkovém počtu výskytů v korpusu. U zbylých 31 variant frazémů je frekvence užívání větší než podíl na celkovém počtu výskytů v korpusu. Ukazuje se tak, že (byť u většiny frazémů je rozdíl menší než 30 %) frekvence užívání se u jednotlivých frazémů dle výsledků

ankety a korpusu může značně lišit. Procentuální rozdíl všech 35 frazémů mezi výsledky anketního výzkumu a podílem na celkovém počtu výskytů v korpusu uvádíme v tabulce č. 22.

ROZDÍL V % MEZI VÝ- SLEDKY KORPUSU A DOTAZNÍKU	POČET PŘIROV- NÁNÍ	KONKRÉTNÍ VARIANTY FRAZÉMŮ
do 5 %	3	<i>vzteklý jako býk, pevný jako křemen, křivý jako rohlík</i>
do 10 %	4	<i>bystrý jako krystal, jasné jako den, naštvaný jako had, špinavý jako Cikán</i>
do 15 %	1	<i>tvrdohlavý jako mezek</i>
do 20 %	1	<i>bystrý jako slza</i>
do 25 %	1	<i>hořký jako pelyněk</i>
do 30 %	9	<i>tlustý jako čmelák, dobrý jako anděl, dobrý jako dobrý den, hořký jako hořkost, chladný jako kámen, jasné jako slunce, špinavý jako prase, tvrdohlavý jako osel, zdravý jako dřín</i>
do 35 %	1	<i>chladný jako skála</i>
do 40 %	3	<i>pevný jako skála, naštvaný jako rys, starý jako Bible</i>
do 45 %	1	<i>vystrašený jako zajíc</i>
do 50 %	2	<i>pevný jako kámen, chladný jako led</i>
do 60 %	1	<i>špinavý jako svině</i>
do 65 %	1	<i>ošklivý jako ďábel</i>
do 70 %	1	<i>tlustý jako svině</i>
do 75 %	1	<i>dobrý jako chleba</i>
do 85 %	1	<i>lehký jako pero</i>

Tabulka č. 22: Procentuální rozdíl mezi výsledky dotazníkové ankety (3. část, odpověď c) používám) a korpusem.

Na závěr shrneme výsledky frazémů, vybraných ze slovníků, a jejich potvrzení v druhé dotazníkové části, čili zjišťujeme kolik respondentů si právě na tyto varianty vzpomnělo v asocičním testu. Dle následující tabulky tak můžeme konstatovat, že slovníkové tvary frazémů ve většině případů neodpovídají výsledkům ankety a varianty frazémů uvedené ve slovnících nejsou těmi, které respondenty napadnou jako první. V mnoha případech tak lze tyto varianty frazémů zařadit spíše do pasivní slovní zásoby.

Výsledky navíc nepotvrdily žádné zásadní rozdíly v užívání frazémů mezi námi zvolenými městy. Sice jsme zaznamenali rozdíly v užívání jednotlivých variant, např. varianta frazému

hořký jako hořkost je v Čačku užívána mnohem častěji nežli v Bělehradě (Čačak 42,5 % oproti Bělehrad 11 %), u většiny frazémů je ale frekvence užívání v jednotlivých městech podobná.

ČETNOST UŽÍVÁNÍ	POČET	Čačak	POČET	Bělehrad
0 %	18	<i>vzteklý jako had, vzteklý jako zmije, tvrdý jako křemen, hořký jako jed, jasné jako krystal, lehký jako komár, lehký jako vložka, líný jako železná páka, líný jako vůl, naštvaný jako puška, naštvaný jako had, špinavý jako prase, ošklivý jako hřích, ošklivý jako čert, starý jako buk, tvrdohlavý jako noc, zdravý jako ryba, zdravý jako třeskot</i>	15	<i>vzteklý jako had, bystrý jako krystal, tvrdý jako křemen, tlustý jako bečka, lehký jako komár, lehký jako vložka, líný jako vůl, naštvaný jako puška, špinavý jako prase, ošklivý jako hřích, ošklivý jako čert, starý jako buk, tvrdohlavý jako noc, vystrašený jako zvíře, zdravý jako třeskot</i>
do 5 %	15	<i>vzteklý jako býk, bystrý jako bóza, bystrý jako krystal, tlustý jako bečka, tlustý jako čmelák, chladný jako kámen, chladný jako skála, jasné jako slunce, křivý jako větev, pilný jako krtek, špinavý jako Cikán, pracovitý jako krtek, starý jako Metuzalém, tvrdohlavý jako osel, vystrašený jako zvíře</i>	19	<i>vzteklý jako býk, vzteklý jako zmije, tlustý jako čmelák, dobrý jako anděl, hořký jako jed, chladný jako kámen, chladný jako skála, jasné jako krystal, jasné jako slunce, křivý jako větev, křivý jako rohlík, líný jako železná páka, naštvaný jako had, pilný jako krtek, špinavý jako Cikán, pracovitý jako červ, pracovitý jako krtek, tvrdohlavý jako osel, zdravý jako ryba</i>
do 10 %	4	<i>dobrá jako anděl, dobrý jako dobrý den, křivý jako rohlík, křivý jako paragraf</i>	3	<i>dobrá jako dobrý den, křivý jako paragraf, starý jako Metuzalém</i>
do 20 %	5	<i>bystrý jako slza, hořký jako pelyněk, líný jako brouk, pracovitý jako červ, pracovitý jako včela</i>	4	<i>bystrý jako bóza, bystrý jako slza, hořký jako hořkost, ošklivý jako d'ábel</i>
do 30 %	4	<i>tvrdý jako kámen, tlustý jako svině, pilný jako včela, ošklivý jako d'ábel</i>	2	<i>tvrdý jako kámen, pracovitý jako včela</i>
do 40 %	0		4	<i>hořký jako pelyněk, líný jako brouk, pilný jako včela, špinavý jako svině</i>

do 50 %	3	<i>hořký jako hořkost, starý jako Bible vystrašený jako zajíc</i>	3	<i>tlustý jako svině, starý jako Bible, vystrašený jako zajíc</i>
do 60 %	2	<i>dobrý jako chleba, špinavý jako svině</i>	0	
do 70 %	4	<i>tvrdý jako skála, našťvaný jako rys, pilný jako mravenec, tvrdohlavý jako mezek</i>	4	<i>dobrý jako chleba, našťvaný jako rys, pilný jako mravenec, tvrdohlavý jako mezek</i>
do 80 %	2	<i>chladný jako led, lehký jako pero</i>	3	<i>tvrdý jako skála, chladný jako led, lehký jako pero</i>
do 90 %	0		0	
do 100 %	2	<i>zdravý jako dřín, jasný jako den</i>	2	<i>zdravý jako dřín, jasný jako den</i>

Tabulka č. 23: Srovnání slovníkových tvarů s odpověďmi respondentů v druhé dotazníkové části.

Závěr

Na závěr bychom rádi bakalářskou práci shrnuli. V této práci jsme se zabývali srbskými frazeologickými přirovnáními, která se vážou k lidským psychickým a fyzickým vlastnostem. Frazémy totiž tvoří dynamickou část jazykového systému, neboť se napříč staletími nepravdělně mění: nějaké frazémy z aktivního užívání mizí, některé zastarají nebo získají jiné významy anebo se objeví frazémy nové.

Naše práce, která se zabývá srbskými frazeologickými přirovnáními, je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části jsme popsali důležité pojmy z oblasti frazeologie a idiomatiky, především jsme se zaměřili na definici frazému a jeho vlastností. Také jsme představili vývoj frazeologie v rámci České republiky, Chorvatska a Srbska.

Jedním z hlavních předmětů práce bylo však ověřit aktuálnost slovníků, zmapovat současnou znalost a frekvenci užívání vybraných frazeologických přirovnání na srbském území, konkrétně v městech Bělehrad a Čačak. K sběru dat a zmapování současné situace jsme se rozhodli otestovat metodu anonymní online dotazníkové ankety, která se ukázala jako poměrně vhodná k tomuto účelu, byť jsme naráželi na její jistá omezení. Pozitivním aspektem byla rychlost sběru odpovědí od respondentů, navíc bez nutnosti cestování. Naopak mezi negativa online ankety patří ztížený výběr respondentů dle předem nastavených kritérií, např. místo bydliště, věk, dosažené vzdělání apod. Využili jsme internetové platformy Survio, u níž je třeba vyzdvihnout možnost usouvztažnění výsledků. Tato platforma nám také pravidelně zasílala upozornění na email, jakmile dotazník respondent vyplnil. Pokud bychom někdy v životě měli možnost zkusit si práci v nakladatelství a kolem sebe měli spolupracovníky, kteří by rádi vytvořili jakýkoliv slovník, jistě bychom zvolili tuto porovnávací metodu, kde díky výsledkům z dotazníkové ankety a jejich srovnáváním s korpusem a slovníky je možné si ověřit, který výraz se momentálně používá, je aktuální, nebo naopak zastaralý. Určitě by k tomu byl ale potřeba početný tým lidí, finanční zdroje a technické zázemí, pokud by se dotazníková anketa měla rozšířit např. na celé území jednoho státu.

Jak jsme se již zmínili, frekvence užívání vybraných frazémů byla srovnávána i s výsledky z korpusu. Ten nepotvrdil jako relevantní celkem 24 srovnávacích frazémů z celkového počtu 59 frazémů. Výsledky dotazníkové ankety, rozdělené podle bydliště respondentů, jsme porovnávali s vybranými slovníkovými variantami. Došli jsme ke zjištění, že z celkového počtu 59 slovníkových frazémů 33 frazémů uvedlo v anketě pouhých 0–5 % dotazovaných z Čačku. Velmi podobný výsledek jsme zaznamenali i v Bělehradě, kde 0–5 % respondentů do dotazníku doplnilo 34 frazémů. Jelikož se v obou případech jedná o nadpoloviční většinu zkoumaných

frazémů, výsledky našeho výzkumu poukazují na to, že slovníky, z nichž jsme čerpali už nemusí být aktuální. To můžeme dosvědčit i díky tomu, že více než 90 % dotazovaných z Čačku i z Bělehradu zmínilo jen dva slovníkové frazémy (*jasný jako den, zdravý jako dřín*), což znamená i jejich nízkou variantnost.

Velký vliv na výsledky dotazníku měl jistě výběr konkrétních zkoumaných variant frazémů a respondentů. Pomocí dotazníkové ankety jsme objevili nové frazémy, které nejsou zaznamenány ve výše zmíněných slovnících.

Do budoucna by bylo jistě přínosné uskutečnit terénní výzkum na celém území dnešního Srbska, jelikož výsledky ankety mohou poukazovat na to, že je třeba srbskou frazeologii aktualizovat. Srbské frazeologické příručky jsou průběžně vydávány, většinou však jde o příručky malého rozsahu. Kvůli tomu je v současné době třeba aplikovat na jednotlivá zkoumání starší srbochorvatská vydání, která již nemusí být aktuální, a tudíž nemusí mít dostatečnou vypovídající hodnotu.

Již v úvodu této práce si klademe za cíl, přiblížit jedno z mnohých odvětví frazeologie a předat čtenářům povědomí o srbské frazeologii. Tímto výzkumem jsme se pokusili udělat sondu do současné situace a poukázat na to, že jazyk je živý, neustále se vyvíjí a s ním i oblast frazeologie.

Seznam odborné literatury

- BUNK, Ana – OPAŠIĆ, Maja (2010). Prilog kontrastivnoj analizi frazema sa zoonimskom sastavnicom u hrvatskome i češkome jeziku. *Rasprave instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 2, s. 237-250.
- ČERMÁK, František (2007). *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. Praha: Karolinum.
- ČERMÁK, František (1982). *Idiomatika a frazeologie češtiny*. Praha: Univerzita Karlova.
- ČERMÁK, František (2011). *Jazyk a jazykověda: přehled a slovníky*. Praha: Karolinum.
- ČERMÁK, František (1983). *Slovník české frazeologie a idiomatiky*. Přírovnání, sv. 1, Praha: Academia.
- DRAGIČEVIĆ, Rajna (2009). O problemima identifikacije frazeologizama. *Südslavistik online* 1, s. 34–44.
- FILIPEC, Josef – ČERMÁK, František (1985). *Česká lexikologie*. Praha: Academia.
- FINK-ARSOVSKI, Željka (2007). Antica Menac: Hrvatska frazeologija. *Suvremena lingvistika* 2, s. 228-231.
- FINK-ARSOVSKI, Željka – KOVAČEVIĆ, Barbara – HRNJAK, Anita (2010). *Bibliografija hrvatske frazeologije. Frazeobibliografski rječnik*, e-knjiga. Zagreb: Knjigra.
- FINK-ARSOVSKI, Željka (2002). *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*. Zagreb: FF Press.
- FINK-ARSOVSKI, Željka (1992-1993). Tipovi adjektivnih frazeologizama (na materijalu ruskog i hrvatskog jezika). *Filologija* 20-21, s. 91-103.
- GREPL, Miroslav et al. (2008). *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: NLN.
- JERNEJ, Josip (1992-1993). O klasifikaciji frazema. *Filologija* 20-21, s. 191-197.
- KREJČÍ Pavel – KREJČOVÁ Elena (2016). *Jihoslovanská frazeologie kontrastivně*. Brno: FF MU.
- KREJČÍ, Pavel (2015). *Srbská frazeologie v českém a bulharském překladu: kontrastivní analýza*. Brno: FF MU.
- KREJČÍ, Pavel (2019). *Toponymické komponenty v české, chorvatské, srbské a bulharské frazeologii*. Habilitační práce, FF MU.
- MELVINGER, Jasna (1983). Poredbeni frazemi. *Jezik* 5, s. 129-135

MENAC-MIHALIĆ, Mira (2007). O frazeologiji križevačko-podravskih kajkavskih govora. *Hrvatski* 2, s. 23-38.

MENAC, Antica (1994). Frazeologija u različitim tipovima jednojezičnih hrvatskih rječnika. *Filologija* 22-23, s. 161-168.

MENAC, Antica (1978). Neka pitanja u vezi s klasifikacijom frazeologije. *Filologija* 8, s. 219-226.

MENAC, Antica (1972). Svoje i posuđeno u frazeologiji. *Strani jezici* 1, s. 9–18.

MESINGER, Bogdan (1997). Hrvatska frazeologija kao kulturno-antropološki fenomen. *Riječ: časopis za slavensku filologiju* 1, s. 59-69.

MATEŠIĆ, Josip (1978). O poredbenom frazemu u hrvatskom jeziku. *Filologija* 8, s. 211-217.

MLACEK, Jozef (1984). *Slovenská frazeológia*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.

MRŠEVIĆ-RADOVIĆ, Dragana (2008). *Frazeologija i nacionalna kultura*. Beograd: Društvo za srpski jezik i književnost Srbije.

MRŠEVIĆ-RADOVIĆ, Dragana (1987): *Frazeološke glagolsko-imeničke sintagme u savremenom srpskohrvatskom jeziku*. Beograd: Filološki fakultet Beogradskog univerziteta.

RIBAROVA, Slavomira (2013). Češki, makedonski i hrvatski etnonimski poredbeni frazemi. In: *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim III.*, ed. D. Sesar. Zagreb: FF press, s. 167-172.

STANOJČIĆ, Živojin – POPOVIĆ, Ljubomir (1992). *Gramatika srpskoga jezika: udžbenik za I, II, III i IV razred srednje škole*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

STANOJEVIĆ, Mateusz Milan – PARIZOSKA, Jelena – STANOJEVIĆ, Marek Mladen (2007). Kulturni modeli i motivacija frazema. In: *Jezik i identiteti*, ed. J. Granić. Zagreb–Split: HDPL, s. 569-577.

ŠIPKA, Milan (2001). Frazemi gestovno-mimičkog porekla, *Južnoslovenski filolog LVII*, s. 41-52.

VULOVIĆ, Nataša (2015). *Srpska frazeologija i religija: lingvokulturološka istraživanja*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU.

Slovníkové zdroje

DAJIČIĆ, Dušan–ŠOBRA František (1926). *Srbsko-chorvatsko-český slovník*. Praha: J. Otto.

Frazeološki rečnik srpskohrvatskog jezika: srpskohrvatski-slovački (1984). Novi Sad: Filozofski fakultet.

KAČANIK, Emilija (2000). *Češko-srpski rečnik = Česko-srbský slovník*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

MAHMUTOVIĆ, Alisa (2012). *Kao frazeološki rječnik: rječnik frazema s poredbenom česticom "kao"*. Sarajevo: Dobra knjiga.

MATEŠIĆ, Josip (1982). *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.

OTAŠEVIĆ, Đorđe (2007). *Mali srpski frazeološki rečnik*. Beograd: Alma.

SEDLÁČEK, Jan – JENÍKOVÁ, Anna (1982). *Srbocharvátsko-český slovní*. Praha: Academia.

Korpusové zdroje

Český národní korpus: <https://www.korpus.cz>

Srbský korpus: <https://www.sketchengine.eu/srwac-serbian-corpus/>

Internetové zdroje

<https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=39417>

http://www.fil.bg.ac.rs/wp-content/uploads/zaposleni/sjjj/srpski/FakultetskiSajt_RajnaDragicevic.pdf

<http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>

https://www.juls.savba.sk/ediela/frazeologicka_terminologia/

<http://rjecnik.hr>

<https://www.sr.wikipedia.org/wiki/Акпан>

<https://www.survio.com/survey/d/I8Q4F7E9X3K1R8J6M>

Přílohy

Příloha č. 1:

UPITNIK: POREDBENI FRAZEMI SA ODNOSOM NA LJUDSKE OSOBINE

Poštovani, pred Vama je anketni upitnik. Htela bih da proverim ovim upitnikom Vaše znanje i korišćenje frazema koje se odnose na ljudske osobine. Ako mogu da Vas zamolim da ispunite ovaj upitnik i posvetite nekoliko minuta Vašeg dragocenog vremena. Upitnik se sastoji od tri dela. Anketno ispitivanje je potpuno anonimno i dobijeni podaci će se koristiti isključivo za potrebe izrade mog završnog rada.

Kristýna Avramović

PRVI DEO UPITNIKA

Prvi deo upitnika sam usmerila na informacije koje se tiču Vaših ličnih podataka.

Gde živite?

Izaberite jedan odgovor.

☐ Beograd ☐ Čačak

Koliko imate godina?

Izaberite jedan odgovor.

- ☐ do 25 godina
- ☐ 26–40 godina
- ☐ 40–60 godina
- ☐ iznad 60 godina

Koji stepen stručnog obrazovanja ste završili?

Izaberite jedan odgovor.

☐ Osnovna škola ☐ Srednja škola ☐ Fakultet

DRUGI DEO UPITNIKA

Drugi deo predstavlja frazeme, u kojima sam navela levu stranu i trebalo bi da dopunite onu desnu stranu. Ako se setite kod jednog frazema više izraza, slobodno ih navedite.

Primer: Dopunite **desnu** stranu frazema: Crven kao **paprika, rak**.

Dopunite desnu stranu frazema: Besan kao

Dopunite desnu stranu frazema: Bistar kao

Dopunite desnu stranu frazema: Čvrst kao

Dopunite desnu stranu frazema: Debeo kao

Dopunite desnu stranu frazema: Dobar kao

Dopunite desnu stranu frazema: Gorak kao

Dopunite desnu stranu frazema: Hladan kao

Dopunite desnu stranu frazema: Jasno kao

Dopunite desnu stranu frazema: Kriv kao

Dopunite desnu stranu frazema: Lagan kao

Dopunite desnu stranu frazema: Lenj kao

Dopunite desnu stranu frazema: Ljut kao

Dopunite desnu stranu frazema: Marljiv kao

Dopunite desnu stranu frazema: Prljav kao

Dopunite desnu stranu frazema: Radin kao

Dopunite desnu stranu frazema: Ružan kao

Dopunite desnu stranu frazema: Star kao

Dopunite desnu stranu frazema: Tvrdoglav kao

Dopunite desnu stranu frazema: Uplašen kao

Dopunite desnu stranu frazema: Zdrav kao

TREĆI DEO UPITNIKA

Treći deo upitnika je sastavljen od više pitanja koje se tiče poznavanja i korišćenja frazema.

Besan kao

Izaberite jedan odgovor za svaki ponuđeni primer.

	ne poznajem	poznajem, ali ne koristim	koristim
bik	☐	☐	☐
guja	☐	☐	☐
zmija	☐	☐	☐

Bistar kao

Izaberite jedan odgovor za svaki ponuđeni primer.

	ne poznajem	poznajem, ali ne koristim	koristim
boza	☐	☐	☐
kristal	☐	☐	☐
suza	☐	☐	☐

Čvrst kao

Izaberite jedan odgovor za svaki ponuđeni primer.

	ne poznajem	poznajem, ali ne koristim.	koristim
kamen	☐	☐	☐
kremen	☐	☐	☐
stena	☐	☐	☐

Debeo kao

Izaberite jedan odgovor za svaki ponuđeni primer.

	ne poznajem	poznajem, ali ne koristim	koristim
bačva	☐	☐	☐
bumbar	☐	☐	☐
svinja	☐	☐	☐

Dobar kao

Izaberite jedan odgovor za svaki ponuđeni primer.

	ne poznajem	poznajem, ali ne koristim	koristim
anđeo	☐	☐	☐
dobar dan	☐	☐	☐
hleb/kruh	☐	☐	☐

Gorak kao

Izaberite jedan odgovor za svaki ponuđeni primer.

	ne poznajem	poznajem, ali ne koristim	koristim
čemer	☐	☐	☐
jed	☐	☐	☐
pelin	☐	☐	☐

Hladan kao

Izaberite jedan odgovor za svaki ponuđeni primer.

	ne poznajem	poznajem, ali ne koristim	koristim
kamen	☐	☐	☐
led	☐	☐	☐
stena	☐	☐	☐

Jasno kao

Izaberite jedan odgovor za svaki ponuđeni primer.

	ne poznajem	poznajem, ali ne koristim	koristim
dan	☐	☐	☐
kristal	☐	☐	☐
sunce	☐	☐	☐

Kriv kao

Izaberite jedan odgovor za svaki ponuđeni primer.

	ne poznajem	poznajem, ali ne koristim	koristim
grana	☐	☐	☐
kifla	☐	☐	☐
paragraf	☐	☐	☐

Lagan kao

Izaberite jedan odgovor za svaki ponuđeni primer.

	ne poznajem	poznajem, ali ne koristim	koristim
komarac	☐	☐	☐
pahuljica	☐	☐	☐
pero	☐	☐	☐

Lenj kao

Izaberite jedan odgovor za svaki ponuđeni primer.

	ne poznajem	poznajem, ali ne koristim	koristim
buba	☐	☐	☐
ćuskija	☐	☐	☐
vo	☐	☐	☐

Ljut kao

Izaberite jedan odgovor za svaki ponuđeni primer.

	ne poznajem	poznajem, ali ne koristim	koristim
puška	☐	☐	☐
ris	☐	☐	☐
zmija	☐	☐	☐

Marljiv kao

Izaberite jedan odgovor za svaki ponuđeni primer.

	ne poznajem	poznajem, ali ne koristim	koristim
mrav	☐	☐	☐
krtica	☐	☐	☐
pčela	☐	☐	☐

Prljav kao

Izaberite jedan odgovor za svaki ponuđeni primer.

	ne poznajem	poznajem, ali ne koristim	koristim
Ciganin	☐	☐	☐
prasac	☐	☐	☐
svinja	☐	☐	☐

Radin kao

Izaberite jedan odgovor za svaki ponuđeni primer.

	ne poznajem	poznajem, ali ne koristim	koristim
crv	☐	☐	☐
krtica	☐	☐	☐
pčela	☐	☐	☐

Ružan kao

Izaberite jedan odgovor za svaki ponuđeni primer.

	ne poznajem	poznajem, ali koristim	koristim
greh	☐	☐	☐
đavo	☐	☐	☐
vrag	☐	☐	☐

Star kao

Izaberite jedan odgovor za svaki ponuđeni primer.

	ne poznajem	poznajem, ali ne koristim	koristim
Biblija	☐	☐	☐
bukva	☐	☐	☐
Metuzalem	☐	☐	☐

Tvrdoglav kao

Izaberite jedan odgovor za svaki ponuđeni primer.

	ne poznajem	poznajem, ali ne koristim	koristim
magare	☐	☐	☐
mazga	☐	☐	☐
noć	☐	☐	☐

Uplašen kao

Izaberite jedan odgovor za svaki ponuđeni primer.

	ne poznajem	poznajem, ali ne koristim	koristim
zec	☐	☐	☐
životinja	☐	☐	☐

Zdrav kao

Izaberite jedan odgovor za svaki ponuđeni primer.

	ne poznajem	poznajem, ali ne koristim	koristim
dren	☐	☐	☐
riba	☐	☐	☐
tresak	☐	☐	☐